دیوانا نەفعی

دیوانا نەفعی

ساخکرن و بەرهەڤکرن
تەحسین ئیبراهیم دۆسکی
مەسعوود خالد گولی

پێشگۆتن

گەلەک جاران مە گۆتییە کو ئەو شاعرێن کورد یێن ئێغبالێ بەرێ خۆ ژێ وەرگێڕای، وتالعی ڕێیا خۆ ل بەر وان ڤەنەکری گەلەکن، لەو ژ بەر بێ ئێغبالییا وان بەرهەمێ وان یێ هێژا، بەلکی حەتا ناڤێن وان ژی ل بن تۆزا ژبیرکرنێ ماینە، وبەحسێ وان نەما ئێدی خۆ ل بەر کوچکێن بالاڤیان ژی بێتەکرن.

وشاعرێ مە یێ ڤێ جارێ، خودانێ ڤێ دیوانا ل بەر دەست، ئەو ژی ئێک ژ ڤان ڕەنگە شاعرانە، یێن حەتا ئەڤرۆ ب ئێکجاری نەهاتییە نیاسین، وکەسێ بەحسێ وی، وخۆ ناڤێ وی ژی، چونکی ئەو ب هەمی ڤە حەتا ئەڤرۆ د ناڤ بەرپەڕێن تۆزگرتییێن دەستنڤیسا دیوانا وی دا ئەوا ل کتێبخانەیەکا باژێڕێ ستەنبۆلێ ڕازای، ڤەشارتی مایە.. وپشتی مشەختبوونا شاعری ژ کوردستانێ ئەوا نێزیکی دوسەد سالان ڤەکێشای ئەڤە بۆ جارا ئێکێیە ئەو دزڤڕتە وەلاتی!

وسەرهاتییا دیتنا مە بۆ دەستنڤیسا دیوانا نەفعی ب ڤی ڕەنگی بوویە: د سەردانەکێ دا د گەل هەڤالێ مە یێ ئەدیب ئایهان گەڤەڕی، بۆ (مللییەت گەنەل کوتوبخانەسی) ل تاخێ (فاتح) ل ستەنبۆلێ ب مەرەما گەڕیانێ ل دەستنڤیس وبەلگەنامەیێن کەڤن، د پشکا (کتێبێن فارسی) دا و ل بن ژمارە (٤٣٠)، ئەم ب سەر دەستنڤیسا دیوانا نەفعی هلبووین، وپشتی قەلدانا بەرپەڕێن دەستنڤیسێ بۆ مە ئاشکەرا بوو کو ئەو ئێک ژ شاعرێن کوردە، بەری نێزیکی دوسەد سالان ژ کوردستانێ مشەخت بوویە، وبەر ب شامێ ڤە چوویە، و ل باژێڕێ دیمەشقێ ئاکنجی

بوویە، ووی هەڤالینییەکا موکم د گەل سێ شاعرێن کورد یێن مەزن هەبوویە: شێخ خالدێ شارەزووری یێ نەقشبەندی، وشێخ عەبدررەحمانێ تالەبانی، ونالّی.. ووی شعرا خۆ ب چار زمانان نڤیسییە: کوردی (ب سۆرانی وهەورەمانی) وفارسی وعەرەبی وترکی).

وپشتی بڕیار بوویە ئەو ئەم دیوانا نەفعی هەمییێ ل بەر دەستێ خواندەڤانان بدانین، وچونکی ئەو ب پتر ژ زمانەکی هاتیە ڤەهاندن، پتر ژ کەسەکی پشکداری د بەرهەڤکرن وسەڕاستکرن ولێزڤڕینا وێ دا کرییە، و ب ڤی ڕەنگی:

پشکا فارسی کو پشکا مەزنترە سەیدا مەسعوود گولی بەرهەڤکرییە، وهەرسێ پشکێن دی: (کوردی وعەرەبی وتورکی) ژ لایێ مە ڤە هاتینە بەرهەڤکرن، بەلێ لێزڤڕێن وسەرراستکرنا پشکا کوردی ژ لایێ هەردو سەیدایان ڤە: ئیسماعیل تاها شاهین، وناصر منبەری هاتییەکرن، ویا پشکا تورکی ژ لایێ سەیدا ئایهان گەڤەڕی ڤە هاتییەکرن، وئەم ژ دل سوپاسییا هەر لایەکی دکەین کو دەست د ساخکرن وبەرهەڤکرنا ڤێ دیوانێ دا هەی.. وهیڤییا مە ئەوە بەلاڤکرنا ڤێ دیوانێ زێدەهییەکا باش بت ل سەر دیرۆکا شعر وئەدەبییاتا کوردی، وخودێ هاریکارێ مە هەمییان بت.

تەحسین دۆسکی

دهۆک ٢٠١٠/٥/٣

نەفعی ودیوانا وی

(نەفعی) ناسناڤێ شعری یێ شاعرەکێ مە یێ ژێهاتییە، بەلێ مخابن هەتا ڤێ گاڤێ زانینێن مە ل دۆر ژین وسەرهاتییا وی گەلەک دکێمن، و ل ڤێرێ ب تنێ ئەم دشێین هندەک ڕۆناهییێ بدەینە دەم وجهێ وی، وهندەک گۆتنێن کورت ل دۆر دیوانا وی یا شعری بکەین، ئەوا ل ڤێ دویماهییێ کەڤتییە بەر دەستێ مە، ب وێ هیڤییێ کو زانینێن مە، ل پاشەڕۆژێ، ل دۆر ڤی شاعری باشتر وبەرفرەهتر لێ بێن.

دەم وجهێ نەفعی لێ ژیایی:

ل دۆر وی دەمێ ئەڤ شاعرە لێ ژیایی، و ب ڕێکا شعرا وی ودەستنڤیسا دیوانا وی، ئەم دشێین ب پشتڕاستی بێژین: ئەو ل سەدسالا سێزدێ کۆچی (نۆزدێ زایینی) ژیایە، بەلێ دەسنیشانکرنا سالا بوون ومرنا وی ب دورستی بۆ مە ئاشکەرا نەبوویە.

د سێ جهان دا ژ دەستنڤیسا (دیوانا نەفعی) دیرۆکا نڤیسینێ هاتییە بەحسکرن، هەر وەسا ناڤێ نڤیسەری ژی، و ب ڤی ڕەنگی:

١- ل جهەکی ئەڤ ڕستە هاتییە: ((قد تم الرسالة في يوم الاثنين في شهر رجب المرجب على يد الأحقر العباد وأضعف الناس محمد سعيد الكردي للجناب مخدوم المكرم وعزيز المحترم رسول أفندي اللهم بارك له بحق محمد وآله الأطهار وأصحابه الكبار آمين يارب العالمين في سنة ١٢٦٣)).

٢- ل جهەکێ دی هاتییە: ((تمت شد غزلهای نورس از دست حقير فقير سراپا تقصير محمد سعيد سليمانيه برای دوست مهربان وعزيز

باجان رسول أفندی مبارك بحق محمد في يوم الثلاثاء في شهر رجب في سنة ١٢٦٣ ألف ومائتين وثلاث وستين)).

٣- ل جهەکی هاتییە: ((قد فرغت من كتابة هذه الديوان المسمى بديوان نفعى في يوم الخميس وقت الإشراق من شهر رجب المرجب في بلد الشام، اللهم اغفر لكاتبه ولقارئه ولصاحبه آمين في سنة ١٢٦٣)).

ژ ڤان هەر سێ دەقان بۆ مە ئاشکەرا دبت کو دەستنڤیسا دیوانا نەفعی (و د گەل دا هندەک شعرێن نە یێن وی ژی هەنە) ل هەیڤا رەجەبا سالا ١٢٦٣ مشەختی کو دکەڤتە بەرانبەر خزیران وتیرمەها سالا ١٨٤٧ ز، ل باژێرێ شامێ (دیمەشقێ)، و ب دەستێ کوردەکێ خەلکێ سولەیمانییێ کو ناڤێ وی (محمد سعيد)ە هاتییە نڤیسین، ووی ئەڤ دانەیە ژ دەستنڤیسێ بۆ هەڤالەکێ خۆ یێ عەزیز کو ناڤێ وی (رەسوول ئەفەندی)یە نڤیسییە.

وهەژی گۆتنێیە کو د جهەکی دا ژ دەستنڤیسێ (پەرێ ١٠٣) ئیشارەتەک هاتییە کو ل دەمێ ئستنساخا ڤێ دیوانێ (ل سالا ١٢٦٣ مشەختی بوو) نەفعی مربوو، چونکی پەیڤا (رحمه الله) د دویڤ ناڤێ وی ڕا هاتییە نڤیسین، وئاشکەرایە کو ل نک زانایێن موسلمانان ئەڤ پەیڤە بۆ مرۆڤێ مری دهاتە ب کارئینان.

و ژ بلی ڤێ دیرۆکا ئاشکەرا ئەگەر ئەم شعرێن نەفعی ب خۆ ژی بخوینین ب ڕەنگەکێ زێدە ئاشکەرا بۆ مە دیار دبت کو ئەو ل ڤی دەم وجهێ ژێگۆتی ژیایە، وئەڤێن ل خوارێ هندەک دەلیلن ل سەر ڤێ گۆتنا مە:

١- د شعرەکا خۆ یا ترکی دا نەفعی دیرۆکا مرنا (ئەحمەد نەجیبێ کورێ ئەحمەد رەئووفی) ب ڕێکا حسێبا ئەبجەدی دیار دکەت، دەمێ دبێژت:

فوتنه تأريخ يا ذوقده قلم قان آغلدى

جنة أحمد نجيب ايتدى مقام جلوه گاه

وحسێبا ئەبجەدی یا ڤێ رِستەیا دویماهییێ دبته: ١٢٤٧ (کو دکەڤته بەرانبەر ١٨٣١ ز).

٢- د شعرەکا خۆ یا دی دا نەفعی دیرۆکا بوونا (محەمەد بەشیرێ کورێ مەحموودێ صاحب) برازایێ شێخ خالدێ شەهرەزووری یێ نەقشبەندی ب ڤی رِەنگی دیار دکەت، ل سەری دبێژت:

بشيرى او سوى سردار امجد

كه باب كفرشد از يمن اوسد

سمو حضرت محمود أكرم

شقيق شه ضياء الدين أرشد

و ل دویماهییێ دبێژت:

بأمر صاحب ذى فيض و ذى جود

كه بهر هر فقيرى گشته مسند

بتاريخ تمامش كردم آغاز

زكي شمس الدين خالد محمد

وئەڤ حسێبە دبته ١٢٤٩ (کو دکەڤته بەرانبەر ١٨٣٣ ز).

٣- د شعرەکا خۆ یا تورکی دا کو تەبریکنامەیە بۆ دەفتەردارێ شامێ (فایق) نەفعی دبێژت:

تبريكنامه صفت سويله نفعيا تاريخ

افزون تراوله هر آنده منصب وجاهى

وئەڤە دبته ١٢٥٩ (١٨٤٣ ز).

٤- ل دو جهان ژ ديوانێ نەفعی ديرۆكا بوونا محەمەد راشدێ كورێ صەفوەتی پاشايی ب حسێبا ئەبجەدی ديار دكەت، ل جهەكی ب فارسی دبێژت:

جوز پا نفعيا تأريخ گفتی
محمد راشدی بدر ولايت

وحسێبا ئەبجەدی يا رستەيا (محمد راشدی بدر ولايت) دبتە ١٢٦٠ (كو دكەڤتە بەرانبەر ١٨٤٤ ز).

و ل جهەكێ دی ب عەرەبی دبێژت:

قد كنت مسترجيا مهيمن الماجد   يسركم بنجل ذی الرشد والفايد
فجائنی بشير باللطف قال أرخ   أتی لنا سعود محمد الراشدي

وئەڤە ژی هەر ئەو ديرۆكە (١٢٦٠).

٥- ل جهەكێ دی نەفعی ديرۆكا ئاڤاكرنا تەكيايا صەفوەتی پاشايی ل باژێرێ ستەنبۆلێ ب ڤی رەنگی دبێژت:

گفت تأريخ تمامش نفعی
تكيەء شاه نقشبند بو

وحسێبا ئەبجەدی يا ڤێ رستەيا دويماهيێ دبتە ١٢٦٠ (كو دكەفتە بەرانبەر ١٨٤٤ ز).

٦- ومەدحكرنا نەفعی د شعرێن خۆ دا بۆ هندەك ناڤدار وكەسانێن ل نيڤا ئێكێ ژ سەدسالا سێزدێ ژيايين، ئەو ژی ڤێ چەندێ دگەهينت، ژ وان ناڤداران: سولطان عەبدلمەجيدێ دووێ يێ عوسمانی (١٢٥٥-١٢٧٧)، وشێخ خالدێ شەهرەزووری يێ نەقشبەندی (١١٩٣-١٢٤٦)، وكورێ وی نەجمەددين، وشێخ عەبدررەحمانێ طالبانی (١٢١٢-

١٢٧٥)، وعەلی رضا پاشا والییێ شامێ، وفایقێ دەفتەرداریێ شامێ وهندەکێن دی.

و ژ ڤان نموونەیێن بۆری ئاشکەرا دبت کو نەفعی د ناڤبەرا سالێن (١٢٣٧-١٢٦٠ ک / ١٧٢١-١٨٤٤ ز) شعر نڤیسینه، وئەو د ناڤبەرا سالێن ١٢٦٠ هەتا ١٢٦٣ مریبیه، وئەو ل باژێرێ شامێ (دیمەشقێ) یێ ئاکنجی بوو، ومەسەلا ئاکنجیبوونا وی ل شامێ ژی د گەلەک جهان دا ژ شعرا وی ئیشارەت بۆ هاتییەدان، وەکی دا دبێژت:

از من دل پر غم و زار و غریب
گشته از دیدار یاران بی نصیب
ساکن شامم ولیکن بی مشام
از عبیر نامهء والا مقام

و ل جهەکێ دی دبێژت:

بازم زمانه شربت هجران بجام کرد
از یار دور فشادم و کارم تمام کرد
ناکام از دیار و ز یار فکند دور
در شام روز روشن مارا چو شام کرد

و ژ شعرا وی بۆ مە ئاشکەرا دبت کو نەفعی دەمەک ژ ژییێ خۆ ل کوردستانێ بۆراندییه، پاشی قەستا غەریبییێ (شامێ) کرییه، چونکی ئەو د گەلەک جهان دا، خەریبییا خۆ بۆ (بەکرەجۆ) و (سەرچنار)ێ دیار دکەت.

نەفعی کی بوو؟

ل سەری مە دڤێت بێژین، کو شاعرەکێ دی ژی یێ کورد -ژ بلی ئەڤێ ئەم نوکه بەحس ژێ دکەین- هەیه، ناسناڤێ وی (نەفعی)یه، وناڤێ

وی یێ دورست (عومەرە) وخەلکێ (حەسەنقەلێ)یە ل (ئەرزەرۆمێ)، بەلێ ئەو چووبوو ستەنبۆلێ و ل وێرێ ئاکنجی بووبوو، ل سالا ١٠٤٤ مشەختی (١٦٣٥ ز) هاتبوو کوشتن، وشعرێن وی ب زمانێ فارسی وتورکی بوون، ودیوانەکا وی ب ناڤێ (سەهمێ قەزایێ) ژی هەبوو، هەمی رەخنە بوو، وئەو دئێتە هەژمارتن ئێک ژ شاعرێن مەزن یێن دەمێ عوسمانییان[1].

ودویر نینە شاعرێ مە، یێ نوکە ئەم بەحس ژێ دکەین، ئێک ژ وان شاعران بت یێن ب ڤی شاعرێ ناڤبۆری داخبار بووین، هەتا وێ پێکێ کو ناسناڤ و (تەخەلوصا) خۆ یا شعری ژ وی وەرگرت بت.. بەلێ پسیار ئەڤەیە: ئەرێ ئەو نەفعییێ ئەم نوکە بەحس ژێ دکەین کییە؟

ل دۆر دەم وجهێ نەفعی مە گۆت: ئەو ل سەدسالا سێزدێ مشەختی (نۆزدێ زایینی) ژیابوو، ودەمێ وی شعرا خۆ نڤیسی ئەو ل بازێرێ شامێ (دیمەشقێ) یێ ئاکنجی بوو، وهەتا سالا ١٢٦٠ ژی وی شعر ڤەهاندینە، ودەستنڤیسا دیوانا وی ئەوا ل بەر دەستێ مە ل سالا ١٢٦٣ هاتییە نڤیسین، و ل ڤێ سالێ ئەو یێ زێندی نەبوو، و ژ زاراڤێ (دیالێکتا) نەفعی شعرا خۆ یا کوردی پێ ڤەهاندی (کو زاراڤێ سۆرانی وهەورەمانی)یە، دئێتە زانین کو ئەو خەلکێ دەڤەرا سلێمانییێە، ودڤێت ژ بیر نەکەین کو ناسخێ دەستنڤیسا دیوانێ ژی، ئەوێ ناڤێ وی (محەمەد سەعید) ل جهەکی ب لەقەبێ (کوردی) و ل جهەکی ب لەقەبێ (سولەیمانی) خۆ ددەتە نیاسین..

وژ بلی زاراڤێ شاعری، نیشانەکا دی یا بنبڕ د شعرا وی دا هەیە هندێ دگەهینت کو ئەو خەلکێ دەڤەرا سلێمانییێ بوو، ئەو ژی ئەڤەیە ئەو

---

(١) بنێرە کتێبا مە: (عقد الجمان فی تراجم العلماء والأدباء الکرد والمنسوبین إلی مدن وقری کردستان) ٧٢١/٢-٧٢٢، ط ١، مکتبة الأصالة والتراث، الشارقة.

د دو جهـان دا ژ شـعرا خـۆ يـا كـوردی خـەريبيـا خـۆ بـۆ (بـەكـرەجـۆ) و (سەرچنارێ) ئاشكەرا دكەت، ل جهەكی دبێژت:

مەنعە لێی هەلنا كەوێ طـەبعێكی وەک نالی لەطیف
هـەر دیارێـک بـەكـرەجـوو یـا سـەرچنـارێكی نـەبـێ

و ل جهێ دی دبێژت:

دوور لە تۆ شەو تا سەحەر دو چاوی من وەک بەكرەجۆ
جارییە و خوێناو سەری كردووە هـەتـا چاكی كـەوام

وهزرا من پتر بۆ هندێ دچت كو نـەفعی زارۆكینـی ودەسـتپێكا ژیانـا خۆ ل كوردستانێ بۆراندییە، وهەژی گۆتنێیە كو د دیوانا نەفعی دا شعرەكا فارسی د مـەدحا شێخ عـەبدررەحمانێ طـالبـانی هـەیە، ب ڤـێ مـالكێ دەست پێ دكەت:

ای صبا ای قاصد فرخنده فر
خاک راهت سرمهء اهل نظر

د ڤـێ شـعـرێ دا شـاعـر بەحسێ دەردێ خەریبییـێ دكـەت، وهیڤییـێ ژ بایێ صەبایێ دكەت كو دەمێ ئەو دگـەهتـە نـک دۆسـت ویـاران شـەرحا حالێ وی بۆ وان بكەت:

نه بروز آرام دارم نه بشب
من بجان آمد مرا و جان بلب
ای صبا أمید دارم از کرم
بار دیگر رنجه فرمای قدم
پیش جانان شرح حال من کنی
شرح حال بر ملالی من کنی

و د ڤـێ شـعرا خـۆ دا، كـو ل سـەر نڤيـسييە: (در مـدح شـيخ عبـد الرحمن طـالبانى) وەسا بەحسێ شێخى دكەت، وەک هـەڤالـەک بـەحسێ هەڤالـەکێ خۆ يـێ ژێ خـەريـب بـوويى دكـەت، نـە وەک موريـدەک گـۆتنێ ئاراستەى شێخێ خۆ دكەت، ژ بەر ڤێ چەندێ ئەز دوير نابينم نەفعى (كـو مخابن ناڤێ وى يێ دورست ب بەرچاڤێ مـە نـەكـەڤتييـە) هەڤالێ شێخ عەبدررەحمانێ طـالبانى بت، وپێكڤە فەقياتى ل كوردستانێ كربت، پاشى نەفعـى ژ كوردسـتانێ دەركـەڤتبت، وچووبتـە خـەريبييـان، و ل وێرێ ئـەڤ شعرە يا تژى خەريبى ودلسۆزى ووەفادارى بۆ وى هنارت بت، وئاشكەرايە كـو شێخ عـەبدررەحمـانێ طـالبـانى ژ بلـى كـو ئێـک ژ شـێخێن ناڤدارێن قادرييان بوو ل سەر دەمێ خۆ، ئـەو زانـا وشـاعرەكێ ژێهـاتى بـوو، و وى شـعر ب كـوردى (ب لـەهجـەيـا هـەورامـانى) هـەنـە، ل سـالا (١٢١٢ مشـەختـى) هـاتبوو سـەر دنيـايێ، و ل سـالا (١٢٧٥ مـشـەختـى) مربـوو، ودەمـێ ئـەم ڤـێ ديرۆكـێ د گـەل ديرۆكـا نـەفعـى بـەرانبـەر دكـەيـن، بـۆ مـە ئاشكەرا دبت كو دڤێت ئەو د ئێک عەمرى دا بن، چـونكى نـەفعـى وەكـى مـە گـۆتى ل سـالا (١٢٤٧)ێ ل شـامێ بـوو، و ڤـێ سـالێ وى شـعرەک ڤەهاندبوو، وەكى مە ئيشارەت پێ دايى.

وتشتەكێ دى هەيە هزر بۆ دچت، بەلێ دەليل پێ دڤێت وچـو دەليـل د دەست مـە دا نيـنن! ئـەو ژى ئـەوە كـو دويـر نينـە نـەفعـى ئێـک ژ وان مرۆڤان بت يێن د گەل شێخ خالدێ شەهرەزوورى يێ نەقشەبـەندى، ئـەوێ ب ناسناڤێ (مەولانا خالد) ناڤدار بووى، ژ سلێمانييێ بەر ب شامێ ڤە چووبت، وئاشكەرايە كو شێخ خالـد پـشتى سالا ١٢٣٨ چووبـوو شـامێ، ودەمێ ئەو چووى يێ ب تنێ نەبوو.

بەلێ گرێكا سەرەكى ئەوا هەتا نوكە ل بەر مە ڤەنـەبـووى، ومـە هيڤـى هـەيـە كـو ئـەو ل پاشـەرۆژێ ڤـەببت، ئـەوە مـە نـاڤێ نـەفعـى يـێ دورست نـەزانييـە، وچـو ئيـشارەت د دەستنڤيـسا ديوانـا وى دا بـۆ ڤـێ چـەنـدێ

نەهاتینەدان، و ژ بلی دیوانا وی هەتا نوکە -ل دویڤ زانینا مە- بەحسێ وی د چو ژێدەرێن دی دا نەهاتییە!

د ناڤبەرا نەفعی ونالی دا:

نالی (مەلا خدرێ کورێ ئەحمەد شاوەیس) ئێک ژ ناڤدارترین شاعرێن کوردە یێن شعر ب زارێ سۆرانی نڤیسی، ل سالا ١٢١٥ مشەختی (١٨٠٠ ز)، ل دەڤەرا شارەزوورێ و ل گوندێ (خاکوخۆل)ێ هاتبوو سەر دنیایێ، وخواندنا خۆ ل (قەرەداغێ) وەرگرتبوو، پاشی چووبوو سلێمانییێ و ل مەدرەسا عەبدررەحمان پاشایی ل نک مەلا عەبدللایێ ڕەش، خواندنا خۆ ب دویماهی ئینابوو، و ل سلێمانییێ پەیوەندییا وی ب شێخ خالدێ نەقشەبەندی ڤە هەبوو، وگەلەک جاران دچوو خانەقایا وی، ل سالا ١٢٥٤ قەستا حەجێ کربوو، و ل ڤەگەڕیانێ هاتبوو شامێ، وپشتی دەمەکی ژ وێرێ چوو ستەنبۆلێ، و هەتا مرنا خۆ ل سالا ١٢٧٣ مشەختی (١٨٥٦ ز) یان ل سالا (١٨٧٣ ز) ل دویڤ گۆتنەکێ، ل وێرێ ئاکنجیبوو.

ژ دیوانا نەفعی، و وان شعرێن وی یێن کو مە دیتین، بۆ مە ئاشکەرا دبت کو پەیوەندییەکا موکوم د ناڤبەرا وی وشاعرێ مەزن نالی دا هەبوو، وباشترین نموونە ل سەر ڤێ چەندێ ئەو شعرە یا نەفعی ب کوردی ڤەهاندی ووەک بەرسڤ ل سەر نامەیەکا نالی بۆ وی هنارتی، ونالی ژی ب شعرەکا وەکی یا وی بەرسڤا وی دایی، نەفعی ل دەستپێکا شعرا خۆ دبێژت:

کە واصل بوو لە گەل بایی صەبا ئەی موحتەرەم نامە
گوتم بۆی عەنبەرە یا تاجی فەخرە تازە ئینعامە

و ل دویماهییێ دبێژت:

نەبوو مەئموولی من ئەصلا بە نامەی تو ببم خوررەم
ئومیتی بێ تەفەککور جزمە زانیم سەعدی خەددامە
بە کوردی من وەکوو نالی نیە هەرگیز غەزەلخوانێک
بە تورکی وعارەبی و فارسی نەفعی بلێ خامە

ونالی د بەرسڤا وی دا دبێژت:

موعەططەر بوو بە بوویی ئاشنایی قووەتی شامە
چ طالع بوو کە هەلبوو ئەم نەسیمی صوبحە ئەم شامە
عەزیزا خاصەتەن من لاییق و شایەستەئی لوطفم
وە یا خود حوسن و خولقی شاملی ئینعامی تو عامە

و ژ ڤێ چەندێ بۆ مە ئاشکەرا دبت کو هەڤالینییەکا موکوم د ناڤبەرا ڤان هەردو شاعران دا هەبوو، وهزر پتر بۆ هندێ دچت کو هەڤالینییا وان ل کوردستانێ دەست پێ کربت، وپشتی هەردو تووشی دەردێ غەریبییێ بوویین، وان خەریبییا خۆ ب رێکا نامە وهنارتنا شعرێ ڤەدرەڤاند، وهەژییە بێژین: ئەڤ شعرا نالی، یا کو د دەستنڤیسا دیوانا نەفعی دا هاتی، د دانەیێن چاپکری یێن دیوانا نالی دا نینە، وئاشکەرایە کو وی ئەو ل ستەنبۆلێ (ل خەریبییان) ڤەهاندییە، وئەڤە پسیارەکێ ل نک مە دئازرینت: ئەرێ ئەو شعرێن نالی ل غەریبییێ ڤەهاندین، پشتی کو ژ کوردستانێ دەرکەڤتی، چەندن؟ وچ ب سەرێ وان هاتییە؟[٢]

(٢) د دیوانی نالی دا ئەوا هێژا د. مارف خەزنەداری دایە چاپکرن، ئەڤ شعرا نالی نەهاتییە وسەیدا ب خۆ ئاشکەرا دکەت کو ژینا نالی ل ستەنبۆلێ هێشتا ڤەشارتییە، وهەژی گۆتنێیە کو شعرەکا دی یا نالی ب زمانێ فارسی د دەسنڤیسا دیوانی نەفعی دا هاتییە تێدا مەدحێن فایقێ دەفتەردارێ شامێ دکەت.

دەستنڤیسا دیوانا نەفعی وبابەتێن شعرا وی:

دانەیا ئێکانە وئێتیم یا دەستنڤیسا دیوانا نەفعی، هەتا نوکە، ئەوە یا ل بەر دەستێ مە، کو ژ (٢٣٨) بەرپەڕان پێک دئێت، وپتر ژ (١٣٠) شعرێن نەفعی ب کوردی (سۆرانی وهەورەمانی) وفارسی وتورکی وعەرەبی تێدا هەنە، و ژ بلی شعرێن وی هەژمارەکا شعرێن هندەک شاعرێن دی یێن فارسی وعەرەبی وتورکی تێدا هەنە، وەکی: حافظ، سعدی، جامی، شاکر، نەورەس.. هتد، د گەل ڤەهینۆکا عەرەبی (جوهرة التوحید). ونڤیسەرێ دەستنڤیسێ، وەکی مە بەری نوکە ژی گۆتی، کەسەکێ خەلکێ بازێڕێ (سلێمانییێ)یە ناڤێ وی (محەمەد سەعیدە) ل بازێڕێ دیمەشقێ دژیا.. و ژ وان خەتمێن ل سەر دەستنڤیسێ، دئێتە زانین کو دەستنڤیس ب رێکا (عەلی ئەمیری دیاربەکری)[3] گەهشتییە ستەنبۆلێ، ونوکە ئەو ل (مللیەت گەنەل کوتوبخانەسی) ل تاخێ (فاتح) ل ستەنبۆلێ و ل ژێر نمرا (٤٣٠) یا پاراستیە.

وئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەینە شعرێن نەفعی ب وان هەر چار زمانێن وی شعرا خۆ پێ ڤەهاندی، دێ بینین ئەو ژ لایێ ناڤەڕۆک وڕوخساری ڤە ژ رێ وشۆپا کلاسیکی دەرنەکەڤتییە.

ژ لایێ ناڤەڕۆکێ ڤە، نەفعی شعرا خۆ ل سەر چەند بابەتەکان ڤەهاندییە، وەکی:

---

(٣) عەلی ئەمیری یێ دیاربەکری (١٨٥٧-١٩٢٣ ز) ئێک ژ ناڤدارێن بازێڕێ دیاربەکرێیە، نڤیسەر وڕۆژنامەڤان بوو، پەرتۆکخانەیەک هەبوو نێزیکی (١٤) هزار کتێبان تێدا هەبوون، کربوونە وەقف بۆ کتێبخانەیا مللیەتێ ل ستەنبۆلێ، ل سالا ١٩٠٩ ڕۆژنامەیا (آمیدی سودا) ب ترکی ل ستەنبۆلێ دەرێخستبوو، وچەند کتێبێەک ژی هەنە، وەکی: ویلایەتێن ئۆسمانی یێن ڕۆژهەلاتێ، تەزکرەیا شاعرێن ئامەدێ..

١- مەدح:

وبەرچاڤترین کەسێ نەفعی مەدحێن وی کرین والییێ شامێ (عەلی رضا پاشا)یێ لازە، وئەڤ والییە وەکی د سجلا عوسمانی دا هاتی ژ خەلکێ طەرابزوونێ بوو، هەژمارەکا مەنصبان د دەولەتا عوسمانی دا کەڤتبوونە دەستێ وی، ژ وان: کەتخودایێ والییێ حەلەبێ[٤]، والییێ حەلەبێ، والییێ دیاربەکرێ، والییێ بەغدا، و ل سالا ١٢٥٨ هەتا سالا ١٢٦١ بوو والییێ شامێ، و ل سالا ١٢٦٢ مربوو، و د سالۆخەتێن وی دا دبێژن: ئەو مرۆڤەکێ گەلەکێ مەرد وتێگەهشتی بوو، ودەستەکێ باش د شعر وئەدەبی ژی دا هەبوو..[٥]، ووەسا دیارە کو ل وان هەر سێ سالێن عەلی پاشا تێدا بوویە والییێ شامێ، پەیوەندییێن شاعرێ مە نەفعی د گەل وی هەبووینە، وهنگی وی مەدحێن وی کرینە، و د دیوانا نەفعی دا (٤) شعر د مەدحا عەلی پاشایی دا هەنە، د ئێک ژ وان شعران دا بەحسێ ڤەگوهاستنا وی ژ عیراقێ بۆ شامێ دکەت، کانێ چاوا تازی کەڤتە ناڤ ئەهلێ عیراقێ، و ل شامێ بوو کەیف، ودبێژت:

میسر گشت تشریفش سميّ شیر یزدانی
بشام شام شد در روشنی ضون صبح نور افزا
بأمر پادشاهی و زفری طالع میمون
علم زد بر دمشق از روی بخت آنخر وی ولا
نشان سعد اهل شام شد تشریف آن سرور
کنند اهل عراق از بهر او افغان و واویلا

---

(٤) کەتخودا (یان کاخیا) هاریکارێ والی بوو، وەکی کەسێ نوکە دبێژنێ: سکرتێر، هەردەم د گەل والی بوو، وراپۆرتەکا رۆژانە پێشکێشی وی دکر، کانێ چ کرییە، ودێ چ کەت، وئەو نێزیکترین کەس بوو بۆ والی.

(٥) بنێرە: تاریخ العراق بین احتلالین، عباس العزاوی، ٥٨/٧-٦٣.

عراق تازیان تا پایگاه تخت وبختش بود
نشاط کامرانی بود اندر خطهء زورا

وکەسێ دووێ یێ نەفعی پتر ژ شعرەکێ (بەلکی هەتا نەهـ شعران ب فارسی وتورکی) د مەدحا وی دا ڤەهاندین کەسەکە ناڤێ وی یان ژی ناسناڤێ وی فایقە، وئەڤە وەکی ژ شعرا نەفعی دیار دبت ل سالا ١٢٥٩ (١٨٤٣ ز) بووبوو دەفتەردارێ باژێرێ شامێ، هەر وەسا وی شعر د مەدحا صەفوەتی پاشایی ژی دا ڤەهاندینە، ودویر نینە ئەو ژ زەلامێن دەولەتێ وکەسێن کاربدەست بت.

ونەفعی شعرەک د مەدحا شێخ خالدێ نەقشەبەندی یێ شارەزووری ژی دا هەیە، ل سەری دبێژت:

یا ضیاء الدین خالد نور ارشاد طریق
غیر تو نبود کسی با شد غریبان را شفیق

هەر وەسا وی شعرەک د مەدحا شێخ عەبدررەحمانێ طالبانی ژی دا هەیە، وەکی بەری نوکە مە ئیشارەت دایێ.

ونەفعی شعرەک ب تورکی د مەدحا سولتانێ عوسمانی عەبدلمەجید خانی دا ژی ڤەهاندییە.

٢- غەزەل:

وبەلکی ئەڤە بەرفرەهترین بابەتێن شعرا وی بت، وشعرێن وی ب هەر چار زمانان ل دۆر غەزەلێ هەنە.

٣- غەریبی:

وئەڤە ژی ئێک ژ بابەتێن بالکێشە د شعرا نەفعی دا، نەفعییێ شاعر ل گەلەک جهان ژ شعرێن خۆ ژ دەستێ دویراتییێ دنالت، وخۆ غەریب وبێ کەس وبێ خودان دبینت، وبیریبا وەلاتێ خۆ دکەت، وخۆزیبا وان

ڕۆژان ڕادهێلت یێن کو وی ل (بەکرەجۆ) و(سەرچنار)ێ بۆراندین، ئەو ڕۆژێن کو ژ دەست دەرکەڤتین ونازڤڕنە ڤە..

د شعرەکا خۆ یا عەرەبی دا نەفعی ب ڤی ڕەنگی بەحسێ غوربەتا خۆ دکەت ودبێژت:

ألا يا نسيم الصبح بلغ تحيتى
على سيد الفصحاء وأمهر من كتب
فقل له هذا من أسير بأرضكم
حزين من الهجران فى شدة التعب
بعيد عن الأوطان واشتد حزنه
ونار الجوى فى قلبه زاد والتهب

وبەلکی شعرا نەفعی باشترین نموونە بت ل سەر شعرا دویراتییا ژ وەلاتی (ئەدەبێ مەهجەری) د ئەدەبێ کوردی دا.

٤- هلکەڤتن و(موناسەبات):

ونەفعی هەژمارەکا شعرێن خۆ د هندەک هلکەڤتن وموناسەباتان دا ڤەهاندینە، وەکی: هلکەڤتنا بوونا محەمەد بەشیرێ برازایێ شێخ خالدێ نەقشەبەندی، ومرنا ئەحمەد نەجیبێ کوڕێ ئەحمەد ڕەئووفی، وهلکەڤتنا هاتنا شێخ نەجمەددینێ کوڕێ شێخ خالدێ نەقشەبەندی، ژ بەغدا بۆ شامێ، وهلکەڤتنا ڤەکرنا تەکیایا صەفوەتی پاشایی ل ستەنبۆلێ، وبەری نوکە مە ئیشارەت دایە هندەک ژ ڤان شعران. ئەڤە ژ لایێ ناڤەڕۆک وبابەتان ڤە، و ژ لایێ ڕوخساری ژی ڤە ئەو کێش وڕەنگێ نەفعی، شعرێن خۆ ل سەر ڤەهاندین، هەر کێش وڕەنگێن کلاسیکینە، وەکی: ستوینا کلاسیکی کو ژ دو پارچەیان پێک دئێت: پێشی وپاشی (صدر وعجز)، وشعرا دوتا (مەثنەوی)، وروباعی، وتەخمیس، وتەشطیر، وتەرجیع بەند.. وهتد.

پشکا کوردی

(سۆرانی)

غەیری من کێ بێ..

غـەیـری مـن کـێ بـێ لـە ئـەم شـارە دیـارێکی نـەبـێ
غەیری تۆ کێ بێ لە ئەسطەنبوول کە یـارێکی نـەبـێ
بـێ گـول و بولبـول ئـەگـەر بـاغی ببـێ داغـی دەبـێ
کەی بووە گوڵ بوڵبوڵی یەکەو صەد دو صەد خار[1] نەبی
عـام دەڵـێن وێرانـە گـەنـج هـەر دەبـی تێـدا ببـی
قـەط بـووە ئـەو گـەنجـی وێرانـە کـە مـارێکی نـەبـێ
ئـەی حـەبیبـا مـن بـە حـوببی تـو قـەراری گرتـووە
تو دەفەرمووی واحد و بێ صـەبر و قـەرارێکی نـەبـێ
من لـە بەر حوببت حەقیقـەت شـاعرێکی سـەربـەخووم
کێ هەیە صاحب مـەحـەببـەت بـێ، پـەژارێکـی نـەبـێ
با بڵێین گەنجی کەلامت کو بە مولک و ماڵی خۆت
کـەی ڕەوایـە صـاحبی خـەزنـە، هـەژارێکـی نـەبـی
(وقعـاً) رێـی شـاعیری دائـیم دزیـن و بـردنـە
بـەحـر دا هـەرگیـز دەبـێ ڕێگـە و بـوارێکی نـەبـێ
هـەر کـەسێ دز بـێ دەبـێ ئـالاتی فـەننـی پـێ ببـر
نـەبـوە دز بـێ ئـەصـلەحـە دار و پلارێکـی نـەبـێ
صاحبی جـەنـگ و جـەدەل ئالاتی حـەربی پـێ دەوێ
لـەشـکـەری جـەنـگ و جـەدەل نـابێ فرارێکـی نـەبـێ
ئەو کەسە مەطبووع و (محبوب القلوب)ی ئێمە بێ
حـەیفـە وەک ئـاهووی بـێ، ئاهـ و نـەفـارێکی نـەبـێ

هەر کەسێ دەعوای غەزەلخوانی و شیعری گوێی بکا
مومکینــە لــەفــظ و کــەلام و کــردەکــارێکی نــەبــێ
قـەط بـووە قوربـان کـەسێ شایی بکات و زەمـزەمـە
مــاڵی دونیــا شــاییە کــو بــەڵکــو پــارێکی نــەبــێ
(سوء ظـن) مەذموومە دەرحەق دوشمنی پڕ عەیب وعار
سەییئێ دەر حەق صـەدیقـی عـەیب و عـارێکی نەبێ
ڕەنگە بشکێنی بە ساطووری زبان قـەلبی صـەدیق
ئەو کەسێ مەیلی حوکوومـەت بێ و سوارێکی نـەبێ
گــەوهــەری خــەڵقــی چ لازم قــەڵــب و نــاڕایج بکــا
ئــەو کــەســێ بــۆ خــۆی بخــە مــوهرە نشــارێکی نــەبــێ
یا می ئازاری ببێ موجب لـە بـەر چی خاصـەتـەن
دەر حـەق ئـەو قـەلبـە کـوا ئـەصلا غوبـارێکی نـەبێ
گـەوهـەر نـالێ دزیـن خـۆم عامـە بـوو هـەمـشەر بێ
کێ ئـەیە ئـەو لـوءلـوء و دوررانـە پـر خرارێکـی نـەبێ
هەر کەسێ حاتەم طـەبیعەت بێ وسەفای طـەبعی ببێ
قــەط بــوە دایــم وەکــوو نــەفعــی هــەزارێکــی نــەبــێ

(١) د بنیات دا ب ڤی ڕەنگیە، وئاشکەرایە کو قافیە یا دورست نینە.

ڕۆحەکەم

ڕۆحـەکـەم مـن بـۆ فیراقـت هـەر لـە فـەرقـم تـا بـە پـام
هەر لە هیجرانە لە سەر غەم شام بـووە لێمـان بـە شـام
دوور لە تۆ شەو تا سەحەر دو چاوی من وەک بەکرەجۆ
جارییـە و خوێنـاو سـەری کـردووە هـەتـا چـاکی کـەوام
ڕەنگی زەردی من لە بەر خوێن سـوورە ڕەنگـی گرتـووە
چـاوەکـەم چـاوم وەکـوو چایـە و دەنـاڵم نابـەکـام
جـار بـە جـار بۆمـان بنێـرە ڕۆحـەکـەم نامـەی وەفـات
بـا شـیفا بـێ بـۆ برینـان و فـەرەح بـێ بـۆ عـەوام
مـەنعـە وەک نـەفعـی نیـە بـۆ تـۆ دلـی صـەد پـارە بـێ
تـۆ لـە ڕووی لوطـفـت بنێـرە هـیچ نـەبـێ جارێـک سـەلام
نفعـیء بیچـاره وش کـو کلـی دو صـد پـاره اولان
عشقک ایچون سنده لطف ایت باری کوندر بر سلام[1]

(١) ئەڤ مالکە ب تورکییە وڕامانا وێ ئەڤەیە: وەکی نەفعیێ بێچارە ژ بەر ئەڤینا تە مە دل کریە دوسەد پارچە، تو ژی بۆ ڤی عاشقێ خۆ لوطفەکێ بکە سلاڤەکێ بهنێرە.

له دووریتان

لــه دووریتــان وەکــوو ئــاگر دەســووتێ قــەلــب غــەمــی یــارم
دەزانــن خــۆ وەکــوو مــەجنــوون بــە ســەوداتــان گرفتــارم
شـەرارەی ئاتـەشی مـن هـەر وەکـوو کـوورە بـە تـا و دەردێ
دەگاتـــه ئاســـمان ئـــاگر دەبـــارێنی منـــی زارم
ئەگەر ڕەحمێ نەکەن ئەی نووری هەردوو چاوی مـن تـەحقیـق
دەســووتێ عالــەمێـک بـەم ئـاگرە موطلــەق خـەبـەردارم
بنێـرن جـار بـە جـار نامـەی وەفاتـان تـا صـەبـووریم بـێ
بـە غـەیری ئێـوە کێ بێ پێـی بڵێم تـۆی چاوەکـەم یـارم
بــە قوربــانی گــەداتــان تــا بــەشــاتان بـم بکــەن ڕەحمــێ
بـە حاڵی بـەنـدەتـان یـەکجـار نـەسووتێ قـەڵبی بیمـارم
لە سەجدەی خاکی پاتان دوور و مـەهجـوور و جـەگـەرخوونم
فــەرامۆشــم مــەکــەن بــەشــقی خوداتــان مــن برینــدارم
بـە سـەر زنـدووم بڵـێ قوربـان نـەمـاوم مـن لـە بـەر هیجـران
عـەجایـب حاڵـەتـی ڕووی داوە نـابێ کـەس بـە غـەمخـوارم
ئـەگـەر هـەمـصوحبـەتـی حـەققـی ببێ مـن موسـتـەحـەققم خۆ
بــە پارچــە کاغــەدێکتــان مــائلی لاتــان ســەبــەبکــارم
کــەوا بوونــە ســەبــەب مــن ســووتنی مــن بــوو جوداییتــان
وەکــوو باعــث بوونــە بــۆ ئفتیراقــی مــن لــە دڵــدارم
لــە موشـتـاقی هـەناسـەی سـەردی نـەفعـی هـەر وەکـوو کـوورە
بڵێـــسە بـــەرزە بـــۆ دڵـــدارەکـــانی پـــار و پێـــرارم

که واصل بوو..
نامەیەك بۆ نالییێ شاعر

که واصل بوو لـه گەڵ بایی صەبا ئەی موحتەرەم نامـه
گـوتم بـۆی عـەنبـەره یـا تـاجی فـەخـره تـازه ئینعامـه
لـه مـەضـموونی مـونیفی تێـده فکـری ڕۆحـی بـەخشایه
ئـەگـەر سـەیـری نویـسینه بکـەی وەک لوئلـوئی تامـه
تـەسـەلـسول نویـسراوه هـەر وەکـوو زنجیـری مـەسـتانه
حرووفـاتی یـەکایـەک مونعـەقـد بـۆ جـان و دڵ دامـه
ئـەگـەر چـی وەک منـی مـسکین نیـه لایـق بـه نامـەی تـۆ
بەڵێ تەحقیقـه موطـلـەق لوطـف و ئینعـامی ئـەتـۆ عامـه
ئەگەر پێشکەش بکەم ڕۆح و دڵ و جەستەم له ڕێی نامـەت
کـەمـه ئـەلحـەق لـه ڕێـی ئـەو نامـەدا ئـەدنـایی ئیکرامـه
نـەبوو مـەئمـوولی مـن ئـەصـلا بـه نامـەی تـۆ ببم خـوررەم
ئومێتی بێ تـەفـەککـور جـەزمـه زانیم سەعدی خەددامـه
بـه کـوردی مـن وەکـوو نـاڵی نیـه هـەرگیـز غـەزەلخوانێـک
بـه تـورکی و عـارەبـی و فارسـی نـەفعـی بڵـێ خامـه

جەوابا ناڵی

موعەططەر بوو بە بوویی ئاشنایی قووەتی شامە
چ طالع بوو کە هەلبوو ئەم نەسیمی صوبحە ئەم شامە
عەزیزا خاصصەتەن من لاییق و شایەستەئی لوطفم
وە یا خود حوسن و خولقی شاملی ئینعامی تو عامە
ووشک بووبوو دماغی خۆ (قوم) ئێستا کە بکە طەوفی
کە کەعبێکی صەفایە زەمزەمێکی لەذذەتی تامە
بە طیبی خولقی تۆ یەکسەر کەشف بوو کوربەتی غوربەت
حەریفا با ووجوودی تۆ هەموو ناکامیی کامە
دەمێکە هەمزی بانێکم نیە غەیری قەڵەم هەمراه
دەروونی هەر لە ناڵە و پوختە خەڵکی پێ دەڵێن خامە
نشانەی پوختەکی بێ دەنگیی ناڵی ئەگەر پوختە
بە حیددەت پێ بکە خافە بە حوججەت طەی بکە نامە

سەر و ماڵ و دڵ و ڕۆحم

سـەر و مـاڵ و دڵ و ڕۆحـم فیـداتان
خەلاصم کەن لە دەست جەور و جەفاتان
بـەلایـی خـۆینن کـەفـەنما ڕا مـەبـۆرن
نـەوەک ئـاڵـوودە بـێ چـاکی کـە واتـان
ئەوەند دوورم لە سەجدەی خاکی پاتـان
بـە قـەرنێـک بـای صـەبا ناگاتـە لاتـان
وەفـا طـەوقێکـە گـەردەن گیـری قـومری
ئەویش مخصووصە بۆ قەصر و سەراتان
خـودا هـەر لـەحظـە بمکاتـا قیامـەت
بـە قوربـانی فـەقـی و شێخ و مـەلاتـان
صبەینان هەرکـە دەنگی بولبولێـک دێ
دەگـرییێم بـۆ نـەوای دەنـگ و صـەداتـان
غـەریـب و دەربـەدەر کـەوتـم عـەزیـزان
فـەرامۆشـم مـەکـەن ئێـوە و خوداتـان
بۆ قەتلم شیر دەسۆن جەلـلادی ئـەبرۆت
چلـۆن بـێ چـاوەکـەم دا خـۆ ڕضـاتان
فیـدای دو چـاوی بیمـارت مـن و دیـن
لـە ڕۆحـی مـن کـەوێ دەرد وبـەلاتـان
بەلان یەکجار نەبی قەطعی مەحەببـەت
بنێـرن جـار بـە جـار نامـەی وەفاتـان

ئەستەموولە ئەو گولستانی

ئـەسـتـەموولـە ئـەو گولـستانی کـە خـارێکی نـەبـێ
وای بە حاڵی ئەو کەسی لەم جیگـە یـارێکی نـەبێ
شاهی مەجلسمان کە تۆ بێ ڕەنگە بگرین بەزمی جەم
حەیفە ئـەمما بـەزمـی وا بـۆس و کـەنـارێکی نـەبێ
هـوور دە نـاڵین و دگریـی بـۆ شـەهیـدانی غـەمـت
غەیری ئێمـە کـەس نیـە یـار و و دەییـارێکی نـەبێ
مەنعە لێی هەڵنا کەوێ طـەبعێکی وەک نالی لەطیـف
هـەر دیارێـک بـەکـرەجـوو یـا سـەرچنـارێکی نـەبێ

دڵ وەكوو پەروانە سووتاوە

دڵ وەكـوو پـەروانـە سـووتاوە لـە بـەر دووری ولات
رۆژ و شەو ئیشم هەموو گریانە غەم نادا نەجات
فیرقـەتـی تـۆ ئـاگری بـەرداوەتـە مـن كـو دڵـم
دڵ چیە! سەر تا قەدەم سووتاوە بێ تۆ ئەی حەیات
مـەنجـەنیـق ئاسـا دڵـم گرتوویـە تـا وو سـۆتوە
بـۆ كـەلامێكـت عـەزیـزم قـەد جـەوابێكـت نـەهات
وا دەبێ شەرطی وەفا ئەی رۆحی شیرین تۆ بڵێ
كێ بوو صاحیبی وەفا نەقضی وەفا كاوخم خەلات
تۆ دەزانی هەر وەكوو پەروانە بوو شەمعی روخت
من دەسۆتیت و دەبرژێ[1] بۆچ نیە لوطفی لە لات
كەس نەبێ وەک من غەریب و بێكەس و هیجرانی یار
دەردەوار و خاک ڕوو و نا ئومێدی خاكی پات
كێ وەكوو نەفعی بە شەش عیللەت گرفتاری دەبێ
شەش هەزار مردن ببینێت و نەبێ نەختێ وەفات

---

(١) ب ڤی ڕەنگییە، وبەلكی د بنیات دا ب ڤی ڕەنگی بت: (من دەسووتێم ودەبرژێم).

ئەریٚ رۆحی رەوان

ئــەریٚ رۆحــی ڕەوان نــووری دو چــاوم
ئـەریٚ ڕوونـاكی چاوی نـوور نـەمـاوم
لـە دووری تۆ دەسـووتێم قـەقنـەس ئاسا
دەروون دایم وەكوو كـوورە و بـە تـاوم
دەزانـم ناگـەمـە وەصـلت ئـەمـن قـەط
لـە بۆیە سەیری خوێنی هـەردوو چاوم
وەرە بـەشـقی خـودا ئـەی نـووری عـەینم
شـەوی جـاریٚ لـە جـاران بیـرە خـاوم
بـــە دووری تـــۆ گرفتـــارم عـــەزیـــزم
بە سەر زیندووم بلّـێ قوربـان نـەمـاوم

بەبێ تۆ چاوەکەم

بـەبـێ تـۆ چـاوەکـەم غـەمبـارم ئیمـشەو
لــە رۆح و زەنـدەگـیم بێـزارم ئیمـشەو
دڵ و جـانم رەهینـی خـاک و پـات بـوو
نـەهـاتی چ بکـم ئـەی دڵـدارم ئیمـشەو
دڵــم قــومری صــیفەت دایــم دەنــاڵی
لە بوو قومری صیفەت رەفتارم ئیمشەو
لە عشقی چاوی تو ئـەی نـووری دیـدەم
لە چاو دا هەر وەکوو ڕووبـارم ئیمـشەو
گـوتم هـەر ئێـستە دێ نـووری دو چـاوم
نــەهــاتی بۆیــە وا چــاو تــارم ئیمــشەو
لــەبۆیــە زویــر و زار و پــڕ لــە دەردم
لە مەجلسدا نەبوو غـەمخـوارم ئیمـشەو
ئـەگـەر حاضـر دەبـووی رۆحـی رەوانـم
عـەجایـب گـەرم دەبـوو بـازارم ئیمـشەو
گـوتی نـەفعـی کـوا دڵـزاری بـێ مـن
منیش بێ تۆ عەجەب من زارم ئیمشەو

پشکا کوردی

گۆرانی (هەورەمانی)

علیم دانا

عــەلیمــی دانــا عــەلیمــی دانــا
کــەس چــون تــو نــین علیمــو دانــا
هــەر چــەنــد عالیمــان عیلمــشان دانــا
کــەس بــەنــەقــش ذات کونــت نزانــا
لاکــین حــەقیقــت زاناشــان حــەقــی
کــەریـم و رەحـیم حـەیـی موطـلـەقـی
غــەیـر جـە تـۆ فیـشتەر نیـەن ئیلاهـی
غافـڵ نینـی جـە کـەسـی یـەک گـاهی
کـەمـا فـی نیـەن ئـەز لێـو ئـەبـەد
(أنــت القــدیم الواحــد الأحــد)
تــو خـالق جمیـع مـەخلووقاتـەنـی
عــالیم بـەجـەمیـع عـەلاماتـەنـی
تەحەروک سکوون گشت د دەست توون
(إذا قلـــت کـــن حقـــاً فیکـــون)
زانـا بـەجـەمیـع مـەخفـی رازانـی
ئـاوات دەهنـدەی ئـاوات وازانـی
(عـالم الغیـوب) گـشت خـەفییـاتی
(کاشـف الکـروب) هـەر بـەلییـاتی

(لامـوت) بیٚ شـەریـک بیٚ مانـەنـدەنـی
یـەکتـا و بـیٚ نـەظـیـر بـیٚ پـەیـوەنـدەنـی
(لا احـصی ثنـا واجـب الوجـود)
مەبەڕا جە شیرک قەدیمی مـەعبـوود
رازیـق دە هنـدەی ملـو مـار و مـوور
کـەریم و قـەدیم حـەیی بیٚ قوصـوور
خوٚ مـن بـەتـەقصیر وێم ئیقـرار مـەن
جـە بوٚنـە عـەفـار یـا غـەففـار مـەن
جە ئێمە هەر چەند بـوٚ شـە مـەسـاری
بـەخت غـەیـر جـە تـوٚ نییـەن دیـاری
هەر چەند گوناهان جە سی بیـەن کـوٚم
ئومێد هەر بـەتـوٚن ئـەدنـا بـەنـدەی تـوٚم
غـــەیــر جــە تــوٚ نیــەن ئومێــدەواری
غـەیـر جـە تـوٚ فیـشتـەر نیـەن غـەففـاری
باجــەتــی رەســوول ســەییــد ســەروەر
(قاضی الحاجات) روٚی دەشتی مـەحشەر
بــەشــەرافــەتــی ئــەنبیاهانــەت
وە بــەحــەقــی گــشت ئـەولیاهانــەت
باجەتی سولطـان شـەیخ عـەبدولقادیر
بــا وەلیاهــان بــاطین و ظــاهیر
خوصووصـەن بـە رووح شـاهی نـەقشبەنـد
بـە تـەوجوهـەش عالـەم بیـەن بـەنـد

باجـەتـی دوعـایی هـەر موریدانـەش
وە بـە خولـەفـا و موعتـەقیدانـەش
عەفوکـەر گونـاهی ئـەی بـەندەی فـەقیـر
جـە شـەرمـساری رووسـیان چـون قیـر
گونـاهم فیـشتەر جـە کـوهی قافـەن
ئەر کەمتـەر وا چـون بـەلکم خیلافـەن
نـەدارەد عـیلاج غـەیـر جـە عـەفـۆی تـۆ
مـەر عـەفـوی غـوفران تـۆ عـیلاجش بـۆ
وە گـەرنـە نـەفعـی عیـصیان بارمـانۆ
جـە رووزی مـەحشەر شرمـسار مـانۆ

گەردون پەسەندەن

گەردوون پەسەندەن گەردوون پەسەندەن
هەر چی مەکەری حەقەن پەسەندەن
هەر کەس حەریفەش جە قورئان وەندەن
یا جە عالیمان درسێوەش سەندەن
ئەر خەیر و ئەر شەر چیۆ هەندەنی
مزانۆ بەئەمر کون جە تۆ بەندەن
جە گشت تەحقیقەن قودرەتت هەندەن
فەقیرەن نەفعی گیرۆده بەندەن

*   *   *

مونەزەهـ جە نەقص ئەزەلی و ئەبەد
(أنت الواحد الأحد الصمد)
بێشومار لوطفی عەطا عەمیمی
پەی درماندەگان دایم رەحیمی
تۆنی مەکەرۆت خاص و عام نیاز
پەری گشتشان تۆنی چارەساز
کەلامی قەدیم تۆش وە حەق وەندەن
مسکین نەفعی گیرۆ دە بەندەن

*   *   *

(حقــــاً لا تـــــسئل عمـــــا تفعـــــل)ی
قــەدیــم و مــەعبــوود فــەردی ئــەزەلــی
لا شــەریکــەنــی یــەکتــا و بــێ نــەظیــر
وێــت حوکمــداری جــە شاهــ تــا فــەقیــر
بــەحــالی جــەمیــع هــەر تــۆنی بــەصیر
(علـــی مـــا تـــشاء إنـــک قـــدیر)
هەر حوکمی کەری شیرین جە قەندەن
فقیـــرن نفعـــی گیـــرو دە بنـــدن

*   *   *

بۆیـــەش مزانـــۆ صـــاحێب تـــەقـــصیرەن
جـــە شـــەرمـــساری رووش وێنـــە قیـــرەن
نامـەی طاعـەتـەش چـون رووی وێـش سـیان
غـەیـر جـە خـەجالـەت نیـەن چێش بـەیـان
لاکـین ئومێـدەش نیـەن غـەیـر جـە تـو
وێــــت فـــــەرمـــــاوان (ولا تقنطـــــوا)
ئومێـدەش بـەعـەفـو غوفرانـەت بـەنـدەن
مـــسکینەن نـــەفعـــی گیـــرۆدە بـــەنـــدەن

*   *   *

یـــا رەب باجـــەتـــی ئـــەنبیـــای عـــەمـــەد
جـــە وەقـــت ئـــادەم تـــا بـــە موحـــەمـــەد
بـــا وەلیاهـــان و (قطـــب العـــارفین)
شـای ئـەبـو صـالح جـە بـەغـداد زەمـین

ببــەخــشا گونــاش ئــەووەل تــا ئــاخیر
تــۆنی صــاحێب عــەفــو کــەریــم و قــادیر
رەجاش عـەفـو تـۆن وە بـێ کـەس مـەنـدەن
فـــەقیـــرەن نـــەفعـــی گیـــرۆدە بـــەنـــدەن

* * *

(حـل المـشکلات) تـۆی موشـکیل گوشـا
گـــوم کـــردە راهـــان تـــۆنی رەهنومـــا
(عظـــیم العفـــو) تـــۆنی فریـــادرەس
قـادری قـەییـووم هـی بـێ کـەسان کـەس
گوناهـ بـەخشندەی صـاحێب تـەقـصیران
تـۆ غـەنـی کـردەی جوملـە فـەقیـران
تـۆی صـاحێب حـوکم حیکمـەت پەسـەندەن
مـــسکینەن نـــەفعـــی گیـــرۆدە بـــەنـــدەن

* * *

غـەیـر جـە تـۆ نیـەن (مجیـب الـدعوات)
عـەلـیم و خـەبیـر حـەللـی موشـکیلات
ئـەزلـی و ئـەبـەد حـەیـی (ذو الجـلال)
غـەیـر جـە تـۆ کـێ هـەن بزانـۆ بـە حـال
بـەئـەلطـافی وێـت حـەیـی تـەوانـا
قـــادری قـــەییـــووم عـــەلیمـــی دانـــا
رەحمـێ پـێش فـەرمـا بێچـارە مـەنـدەن
فـــەقیـــرەن نـــەفعـــی گیـــرۆدە بـــەنـــدەن

* * *

فــەقیــر و غــەنــی گــشت موحتــاج تــۆن
رازیــق دەهنــدەی عاقــل و مــەجنــوون

تــۆ (عــالم الــسر و الخفیــات)ی
(مــدبر الامــر) گــشت کائینــاتی

گـەر تـۆ نـەکـەری رەحـم بـەحـالم لـش
جـەفـاش بـێ سـوودەن وێرانـەن حـالش

غـەیر جە تۆ ئـەرجووش وە کـەس نـەمـدەن
مــسکینەن نــەفعــی گیــرۆدە بــەنــدەن

گەردوون گونەهکار

گـەردوون گونــەهکــار گـەردوون گونــەهکــار
کـەس چـون مـن نیـەن مـوخطی و گونـەهکـار
گوناهــان چــون کوهــ وەنــەم بیــەن بــار
ئومێـد بـەلـوطفی عــەفـو تــۆن غفــار

*　*　*

فیــشترەن جــە رەمــل و حــەصــا گونــاهم
جـــە بـــێ طاعـــەتـــی تـــۆ رو ســـیاهم
بــەکــونهی کــاری وێــم وێــم کــەوا هــەم
لاکــین غــەیــر جــە تــۆ نیــەن هناســەم
جـە سـەرم کـۆ کـۆن ذونـووب چـون کۆسـار
ئومێـدم بـەلوطــف و عــەفـو تـۆن غـەفـار

*　*　*

مــەولام تــەحقیقــین مــەعــصیەت بــارم
فریفتـــە شـــەیطـــان شـــەوم بـــەدکـــارم
جـە کـەم طاعــەتـی وێـم شـەرمـسارم
تـەحقیـق موسـتەوجیـب عـەذابـی نـارم
لاکــین هــەر تــۆنی رەحیمــی ســەتتــار
ئومێـدم بـە لوطــف و عـەفـو تـۆن غفـار

*　*　*

کـەس چـون تـە بـەصـیر هـەم سـەتتـار نیـەن
کـەس چـون تـو لـوطـفش بێـشومار نیـەن
کـەس چـون تـۆ کـریم کـەرەمـدار نیـەن
کەس چون تو غەفوور هـەم غـەففـار نیـەن
نـەفعـی بـێ نـەفعـم (غریـب الـدیار)
ئومێـدم بـە لوطـف عـەفـو تـۆن غـەففـار

پشکا عەرەبی

ألا يا نسيم الصبح

ألا يا نسيم الصبح بلغ تحيتي   على سيد الفصحاء وأمهر من كتب
فقل له هذا من أسير بأرضكم   حزين من الهجران فى شدة التعب
بعيد عن الأوطان واشتد حزنه   ونار الجوى في قلبه زاد والتهب
فيحتاج من خمر العقيقي جرعة   ليطفئ نيران الفراق الذى لهب
فهذا من النفعي الذي قد أضاعه   فراق محب قد شوى كبده عجب

رباعي

قد كنت مسترجيا مهيمن الماجد   يسركم بنجل ذى الرشد والفايد
فجائنى بشير باللطف قال أرخ   أتى لنا سعود محمد الراشد

تشطير

جلت كأسا أنسك في الأصيل   بظبي صاحب السهم العديل
حللت الكاس للعشاق لطفا   فزمزمها ودرها يا خليلي
مداماً من لمى معسول ثغر   ليشفي كل ذي حال الذليل
مرادي يا ذوي الحسن كاسا   من الطرف الشراب السلسبيل
وحق جمالك الزاهي المفدى   وياقوت اللؤال بلا مثيل
أدر كأساً من الثغر الشهي   وحمرة خدك القاني الأسيل
دها في الشوق إذ حردت سهما   سريعاً أو قليلاً في قليل
فنرجو اللطف في تجريد سهم   إلى قلبي من الطرف الكحيل
هلاك الله أحمد صار مظني   متى ترحم بحاله يا جليل
ونفعي ضاع يا عز الأحبا   وعادات الأسات ذو العليل

تذييل

أمرنا أن نشطر شعر حب   هو المحبوب من أصل الأصيل
شطرت الشعر لكن بقلبي   من الهجران أثرات النبيل
فنرجو كل من ينظر يساوي   لأن السجن يمحي كل قيل
وأيضا نرتجي الأحباب جمعا   ليدعونا بإخراج السبيل

رباعي

أيا روحي أخبركم بوجدي
فروحي عندكم والجسم عندي
وما قصدي أفارقكم ولكن
مراد الله يغلب كل وجد

يا فريد الخال

يا فريد الخال قد خلخلت بالخلخال خال
كم تكمكم في بكمكم كي تحلحل في الحلال
فاستقم في ما تقم بلبلت بالبلبال بال
إن تلملم أو تقمقم في البلال والبلال
من جباث في جياتث جاء في جياتكم
قد نممت النوم با ذا النوم في نوم الوصال
يمت تشفي تشتفي نيران قلبي بالقلوت
اقلبي يا قلب قلب في هلال والهلال
مزمزت مني نجاتي يا نجات الحال حال
سر قدوما قد قدم قد مان سري في القتال

شعر ملمع
فارسي تركي عربي

ای مه دریا وقا آن همم   زائر درگاه تو جمله أمم
هرکس از لطفت مسرت یاب شد   گشتهء این ساحه را جمشید جم

سربسر اهل نیاز والتجا   نعمت وخواننده در ای هر کرم
سز کبی چشم جهان بین کورممش   هم عطا ده هم فصاحتله رقم

یرتجی إحسانکم من بابکم   أی جنس قد یکن یا ذا النعم
صار کل الناس مداحا لکم   لطفکم إعطاؤکم بالناس عم

هرکس از لطف بیا بد نظرهء   از بد ونیکان دنیا را چه غم
گر شود مجموع خلق این جهان   جمله کی کنید مدحت بیش وکم

بحر وصفندن مکر قطره اوله   اورخی تحریر ایده یوزبیک قلم
بن کبی بیچاره ممکن د کل   کیم ایدم وصفک ایا عالی همم

مفردا في الدهر مثلک لم یکن   في الأکابر بل یجوز لک خدم
أنت ظهر للمساکین الذي   مثلنا غرقاء في بحر الغمم

حالتی خواهم ز لطفت سرورا   تا ابد در درگهت داعی شوم
سرورا باشد همایون دولتت   دشمنت در دجلهء یأست لزم

منبع الجود اولد یغک عالم بلور   نعمت کله خاص وعام ایلر ملح
بی خصوص بنده کزیک داعیم   فخرم اولمش بنده کیلک بی ستم

إننا داعیکمو من بابکم   تطردوا إما تجودوا بالنعم
ارتجي المولی دوام سعودکم   مع دوام العز جمهور الحشم

دوستانت شاد و دشمنانت هم   زیر پایت باد معدوم و عدم
هرکسی بدخواه باشد ملجاءا   با جمیع در دکر و مبتلا

دشمنک مقهور دوستک شاد اوله   لحظه لحظه لمحه بمحه دمبدم
نفعی بی نفع اولمش ایدی سرورا   شمدی سانیده اولو بی ثابت قدم

إن تکن منکم قبولاً إنني   عبدکم في ملککم شرعاً لزم
إن یکن نطقاً بلطف منکم   لطفکم إعطاؤکم بالناس عم

يا صاحب الوجه الجميل
(شعر ملمع)

يا صاحب الوجه الجميل | بـر يوزمـه كـل مـز ميـسن
قد مت من أجلك قتيل | سـن حـالمى بلمـز ميـسن
أنـــت الـــذى أبليتنــــى | فـــى حـــبكم أغـــويتنى
بالنــــار قـــد أكـــويتنى | هيچ مرحمت ايتمز ميسن
يــا ليــل أنــا مجنــونكم | قلبـــى وروحـــى دونكـــم
حقـــا أنـــا مفتـــونكم | أحـوالمى صـور مـز ميـسن
أشـكو لكـم ألـم الهـوى | أتلفــت جــسمى بــالنوى
مـا لـى سوى وصلك دوا | درمـانى كوسـترمز ميـسن
يـا عينـى يـا حلـو المـذاق | هجــرانكم مـــا لا يطـــاق
وا ويلـى مـن يـد الفـراق | هــيچ يانمـه كلمـز ميـسن
وا حـــسرتا أنـــا الغريـــب | كشتم ز وصلت بـى نـصيب
مـــا را نميبايـــد شـــكيب | فارسيجه اوكر نمز ميسن
نفعــــى رأى أقـــوالكم | أظهــــر لـــــه أحـــوالكم
يبكـــى ولا فـــى بـــالكم | بـر كـره كولـو رمـز ميـسن

پشکا فارسی

وعده فرمودی بما..
مخمس (نفعی) بر غزل (شاکر)

وعـده فرمـودی بمـا اینـست یـارا فـصل وصـل
کـردهای نـسیان میعـادت دلا را فـصل وصـل
حیـف باشـد طعنـه گفـتن بنـدهها را فـصل وصـل
لطـف و احسان کـن بمـا آمـد نگـارا فـصل وصـل
روی رخشانت مپوش ای مه ز ما را فصل وصل
وقـت بـزم ایـن بنـدهات را تـو نکـردی آگهـی
دم بـدم سـاعت بـساعت جـور خونخـوارم دهـی
خواهمـت جـامی دهـی تـو جـام خـونم بـر نهـی
بـا رقیبـان سـیهرو آه ای سـرو سـهی (۱)
میخرامـی در چمـن بـا نـاز و تیبـا فـصل وصـل
مطلقـا از عمـر شـیرینم طمـع بریـدهام
کـسوت بیچارگـان درگهـش پوشـیدهام
چنـد از جـورش کـه مـن انـواع احـزان دیـدهام
جـام از دسـتم نیفتـد عاشـق شـوریدهام
واعظـا بـا زهـد پرهیـزم مفرمـا فـصل وصـل

(۱) در نسخهء دستنویس (سروی سهی) نوشته شده بود.

جمله طعن زاهدان سرتاسر آمد شد بدید
گریه و زاریی دل یارم بگوش خود شنید
کیف نفعل حزننا یوماً فیوماً من مزید
یا فؤادي كم تكن بالهجر في حزن المديد
بشنو آه و نالههای مرغ شیدا فصل وصل
زهد و تقوی کرد صوفی جملگی از بیدلی
صوفیانه زهد کردن نیست اصلا حاصلی
نیست الا بزم و نوش جام آب کابلی
یکنفس ای دل منه از کف میت گر عاقلی
ذوق امروز است مگذارش بفردا فصل وصل
این گرفتاری و بدنامی ما آن مه شنود
با هزاران ناز و صد اعزاز یک جلوه نمود
از سر یک تار زلفش نوع آفتها گشود
آن مه لیلی عذارم عقل و فکرم چون ربود
میروم مجنون وش گریان بصحرا فصل وصل
نفعیا با باده کن انواع جور و جزر طی
شرب کن از آب تاک و گوش دار آواز نی
دائما گردد دل محزون از اشراب حی
شاکرا فرصت شمار و نوش کن با یار می
باغ رونق یاب شد گلزار زیبا فصل وصل

دائیست بر دلم..

غزل (سعدی) تخمیس (نفعی)

دائیست بر دلم که نظر کرده را خفاست
یکذرّه نیش او بدو عالم بس و کفاست
از بهر آن بود که مرا درد بی شفاست
شوخی که دایما دل او مایل جفاست
عمر عزیز ماست چه حاصل که بیوفاست

یک نکته گویمت بدل و جان ز من شنو
ناپایدار فتنه نمایانرا مدو
گلچهره و بدیده غزالان تیزرو
ابروش را بدید منجّم چو ماه نو
خندید و گفت بر سر این مه چه فتنهاست

پروانه را چو بسوزی بکوی شمع رود
آزرده حال گشته ز کویش نمی رود
اهل دلی که در پی موی دوصد دود
ابروی ز رو نقص جمالش نمیشود
سر سوره‌ء کلام خدا اکثرش طلاست

گلها همه ز عشق رخش رو زده بخاک
در انتظار قامت و بالای او هلاک
گویند کن نظر صنما روحنا فداک
چشمش گر اندکی بکبودی زند چه باک
فیروزه را چه می نگری دیده را جلاست

گر مدعی شده همه خوبان هنوز حسن

تـو منبـع جمـال و تـویی سـر رمـوز حـسن
هرچند نوبهار حسنی و شعله فـروز حـسن
زینهـار دل مبنـد بـدین چنـد روز حـسن
کایـام حـسن و رنـگ ظـاهر او بـی بقاسـت

بـا قیـد بنـد مهوشـی سـر در بـلا شـدم
مجنـون صـفت پریـدهء کـوه فـلا شـدم
در عـشق او مقـیم جبـال و خـلا شـدم
تنهـا نـه مـن بگـرد رخـش مبـتلا شـدم
بـر هرکـه بنگـری بـه همـین درد مبتلاسـت

گـشتیم مبـتلا بـدائی کـه بـی طبیـب
یـک چارەساز نیست دوایی کنـد غریـب
رفـتن بـصد نزاکـت نـاز و روش عجیـب
دیـدم کـه یـار مـی رود از پـیش رقیـب
گفـتم کـه عمـر مـی رود و مـرگ در قفاسـت

گفـتم بخـال هنـدو وشـش مقـبلم کنـد
او بـاز وش رمیـده کنـان مـایلم کنـد
دل را گرفـت ترسـم ازان زایلـم کنـد
رفـتم بـری طبیـب عـلاج دلـم کنـد
آه کـشید و گفـت کـه ایـن درد بـی دواسـت

هرچنـد نفعـی اسیر ضـلال و بوالهوسـی
البـت بکـام دل بـه دلآرا همیرسـی
شاداب گـشتەانـد دریـن ملـک دل بـسی
از ضعف دل منـال تـو سعدی ز بیکسی
کس را چه میکنی که کس بی کسان خداست

ای فرید و هروی ..

مخمس (نفعی) بر غزل (شاکر)

ای فریـــد و هـــروی شـــاه جهـــان بـــی زوال
وی عزیـــزان جهـــان بـــر خـــاک پایـــت پایمـــال
دل تمنـــای وصـــالت گـــشته‌ام ول پـــر مـــلال
وعـده کـردی بـر مـن بـیکس شها ایـن الـوصال
ضـاع عمـری فـی هـواکم بالعنـا ایـن الـوصـال

غیر از ضعف و ملال و خون چشم نیست پیک
شـاه عالیجـاهی و خوبـان در پایـت چـو ریـک
گرچـه یوسـف پیکـران خوبـان بـسیارند لیـک
ایـن دل محـزون در عقـد وصـالت شـد مـسیک
لا لغیـرک میلنـا یـا خلیلـی ایـن الـوصـال

ای شـــه مـــا بنـــده‌ای هـــستیم در بـــاب شـــما
ســوختیم از شــوق روی مهوشــت صــاحب وفــا
حیــف بایــد گــر شــهی جویــد جفــای بــی نــوا
این جفا و جور و قهر و زجر و غـم تـا کـی بمـا
ذاب قلبـی کـن رحیمـا یـا فتـی ایـن الـوصـال

جانفـــدا کـــردن ز ره دلـــرا شـــفای اسرعـــست
شـادی و ذوق دلـم بـی وصـل انـدر مشرعـست
در فراقـت همچـو گـشتم روح مـا در مطلعـت
روز و شب در کنج غربت در برم این مصرعست
قـد هلکنـی هجـرکم وا حـسرتا ایـن الـوصـال

نفعیت داعی شده از صبح تا وقت عشا
در قدوم توسنت چون خاک افتادن خوشا
اختلاف رای شهواران نباید سرکشا
عاقبت این شاکر شیدا و سرکش مهوشا
صار مملوکاً الیکم بالرضا این الوصال

برادران بتأمل ..

غزل (شاکر) و تخمیس (نفعی) بران

بـــرادران بتأمـــل چـــسان آمـــد و رفـــت
همـای وش او مـه دلـستان آمـد و رفـت
چو نـور دیدهء مـن بی کمان آمد و رفت
شـبی بمـا او پـری رو نهـان آمـد و رفـت
مثال طیف وصالش همان آمد و رفت

ضعیف و خانه خراب چو طیر بی عششی
غـم و ذلیلـی و زار و غریـب و دردکـشی
میسـّـر است همـه هم فـراق یـار چشی
دریـــن فـــضا نرســـیدم بکـــام دل بخوشـــی
دریغ و حیف زمان جوان آمد و رفت

اگرچـــه یـــار وفـــادار روی خـــود بنمـــود
ز چـین طـرهء مـشکین فتنهـا بگـشود
هـزار بلبـل شـیدا چـه خانـه‌ای شـد مهـدود
ندیـــد روی وفـــا بلبـــل از گـــل مقـــصود
بباغ دهـر بـدو صـد فغـان آمـد و رفـت

بـــرو دلیـــل بدلـــداده‌گـــان بـــشرت کـــن
بدســت یــار ببــوس و عــزول کــشرت کــن
کــنم نیــاز بلطفــت ز بــوت نــشرت کــن
بیـا گـلا ب گلـستان عـشوه عـشرت کـن
دم گلـــست زمـــان خـــزان آمـــد و رفـــت

ببند عـشق تـو نفعـی شـده دلـش پـر زار
تـو بـاو شـاد کنـی مرحمـت عجـب دلـدار
چـرا شـبی بعنایـت بلطــف بــی اعــذار
دمـــی ســؤال نکــردی ز حــال شــاکر زار
بـآرزوی وصـالت بجـان آمـد و رفـت

جگر کباب شد..

مخمس (نفعی) بر غزل (شاکر)

جگـر کبـاب شـد ای مـه چـرا نیامـده‌ای
پـر اضـطراب شـد ای مـه چـرا نیامـده‌ای
فـؤاد آب شـد ای مـه چـرا نیامـده‌ای
دلـم خـراب شـد ای مـه چـرا نیامـده‌ای
بجـان آمـده‌ام گلرخـا چـرا نیامـده‌ای

هـزار و قمـری و بلبـل بنغمـه خـوان و طـرب
بگـشت ملجـست آمـاده بـزم خـوش مـشرب
دلـی نبـود لـذاذت بیـی تـو بـزم امـشب
کجـایی ای گـل گلـزار نـاز شـرین لـب
زمانهاسـت کـه رفتـی بمـا نیامـده‌ای

ببی تو ظلمت و تاریک شد چو شب و روزم
بـسوخت دل ز فراقـت چـو شـعله افـروزم
عجـب بـود ز لبـت یـک حـدیث آمـوزم
در آتـش الـم و فرقتـت همیـسوزم
چـرا ز بهـر حـق ای بیوفـا نیامـده‌ای

هـران کـه طـرهء پـر پـیچ بـر دیگـر شـکنی
لطیف و شوخ و ظرافت شعار و خوش سخنی
ولـی بجـور ز دلهـا هـزار شـعله زنـی
بفرقهـای رقیبـان سـایه‌هـا فکنـی
بـرأس غمـزده‌ام ای همـا نیامـده‌ای

به خار و خاک فتادم اسیر و محنت بار
ز فرقتت شده‌ام دلحزین و پر افگار
بلطف خود نظری کن بحال ما یکبار
در انتظار قدومت دو دیده‌ام شد جار
ترحمی ننمودی شها نیامده‌ای

بیا که نفعی مسکین شد خاطر
ازان که لطف نکرد بحالم ای فاخر
عزیز دیده‌ء نفعی بلطف شد حاضر
زمانه شد که ندیداست رویت این شاکر
کجایی ای بت زیبا کجا نیامده‌ای

جانا حبیبا..

مخمس (نفعی) بر غزل (شاکر)

جانـــا حبیبـــا جـــان مـــن فـــدا
در بـــــاب شـــما اســـیریم مـــــا
نمـــدپوش آســـا بـــا رنـــج و عنـــا
ای ورد رعنـــــا وی ســـــرو زیبـــــا
لطفـــی بفرمـــا بـــر مـــن گـــدا را

در کـــوی یـــارم مـــن خاکـــسارم
رو پـــر غبـــارم آهـــست کـــارم
محـــــزون و زارم دل بیقـــــرارم
عـــشقی کـــه دارم پروانـــه‌وارم
جـــسم نـــزارم ســـوزد ســـراپا

ای یـــار همـــدم امـــرار گفـــتم
از هجـــر و الـــم از کثـــرة و هـــم
عقلـــم شـــده کـــم دیـــده پـــر از نـــم
مجـــروح از غـــم نایـــاب مـــرهم
بنگـــر بمیـــرم جانـــا دریغـــا

کاکـل چـو عـسعس از پـیش و از پـس
بـر لـبس اطلـس أتـش زنـی طـس
پـس میـروی پـس گـشتم چـو ققـنس
ای طفـل نـورس جـورت مـرا بـس
مـن زار و بـی کـس تـو شـاه و یکتـا

شــیرین زبــان شــد پــسته دهــان شــد
دیــدم دوان شــد حــالم بیــان شــد
اشــکم روان شــد رازم عیــان شــد
رویــش نهــان شــد دردم کــران شــد
قــدم کمــان شــد از عــشق و ســودا
چــون مــاه کنعــان آن چــشم فتّــان
ظــاهراً اعیــان بــرده دل و جــان
فــؤادم از آن میــسوزد نهــان
از آه و افغــان از حــب خوبــان
در اثــر ایــشان گــشتیم رســوا
صــد آه و صــد واه از زلــف ســیاه
چــون گــشته گمـراه عــالم شــد گــواه
حتــی بــاین فــاه نفعــی شــد آگــاه
شــاکر کنــد آه از هجــر هرگــاه
باللــه ای مــاه کــن رحــم او را
ایــن هــم زیــاده مــن غیــر عــاده
گــردد افــاده ای شــاهزاده
وی ســرو ســاده بفرســت بــاده
غــم رو نهــاده بربــاد داده
گــشته فتــاده مجنــون شــیدا

زهی حال افتاد..

مخمس (نفعی) بر غزل (شاکر)

زهــی حــال افتــاد دیــشت بکــام
زهــی رفــت قــسمت بآنجــا خــرام
زهــی دیــدم آمــاده مجلــس نظــام
زهــی مجلــسی بــادهء لعــل فــام
زهــی ســاقی رویــش منــور ز جــام

زهـــی شـــعرخوانان و درّ ســـفتها
زهـــی قمریـــان و زهـــی رفتهـــا
زهـــی طـوطیـــان و زهـــی گفتهـــا
زهـــی بلـــبلان و زهـــی صـــوتها
زهـــی گلـــستان بهـــشت ارتـــسام

زهــی نغمــهخوانــان صــاحب کمــال
زهــی خــوب رویــان آهــو مثــال
زهــی فتنــهجویــان شــیرین مقــال
زهی قـد و قامـت زهی یـال و بـال
زهــی ســاعد و ســاق اوســیم خــام

زهــی ای پــری پنــدها گویمــت
زهــی مــرده عــشاق انــدر غمــت
زهـــی تیرانـــداز قـــوس خمـــت
زهــی چــشم جــلاّد بــی مرحمــت
زهــی تــار زلفــت بعــشّــاق دام

زهی مشتری رفعت و عالیجاه
زهی مظهر نور پاک اله[1]
زهی عاشقان کرده جانها فدا
زهی وحشی طبعت لا حول آه
زهی دم که ما را شود یار رام
زهی داد حق چون شود نصرتش
زهی دیده بر عاشقان فرصتش
زهی گشته عشّاق در عسرتش
زهی شوخ نورس که از حسرتش
زهی نالهها میکنم صبح و شام
زهی لاله وش هم زهی رنگ و بو
زهی فتنهانگیز و هم فتنه جو
زهی نفعی تشنهء جام او
زهی ساقی گلرخ خوب او
زهی شاکر از تشنه مست مدام

(۱) نویسنده در نسخهء دستنویس کلمهء (اله) را (الاه) نوشته بود.

ای برخ چون شمع و بالایت..

نصفیهء (نفعی) و (شاکر)

نفعی: ای برخ چون شمع و بالایت چو سرو ساده است
شاکر: ای بشمع روت دل پروانه‌ای جان داده است
نفعی: عمر شیرین رفت بر باد و ندادی باده‌ای
شاکر: ساقیا چون دوای درد و محنت باده است
نفعی: زان رقیبان جمله غمبارند چون گفتم که من
شاکر: دلبری دارم که یا حوری یا حوری‌زاده است
نفعی: از خیال آن دو چشمان می آلودت شها
شاکر: جان بیرون آمدن خواهد ز تن آماده است
نفعی: زان زمان شد نفعیت همدم ایا جان عزیز
شاکر: از وصالت شاکر غمخوار دورافتاده است

ساقی نامه

بیـــا ســـاقی داریـــم بـــا تـــو نیـــاز
نـــشینیم امـــشب بـــصد عـــزّ و نـــاز
ز الـــوان ملهـــای خـــود بـــزم ســـاز
تـــو ده مـــن بنوشـــم مـــی دلنـــواز
فـــدایت کـــنم روح و جـــان عـــزاز

بیـا سـاقی پـر کـن مـی لالـه رنـگ
ز بـی بـادهگـی دل شـده تـار و تنـگ
زبـــان از دهـــانم شـــده لال و لنـــگ
دوایـــش نباشـــد بجـــز جـــام و چنـــگ
بـــده بـــادهای تـــا شـــوم ســـرفراز

بیـــا ســـاقی ده ازان مـــی لالـــه گـــون
کـــه عکـــسش چـــو آینـــه دارد نمـــون
ولـی مجلـست بـا تمـامی کـو چـون
ز ســر دفــع بایــد شــود ایــن جنــون
قـــدح کـــن نثـــارم ایـــا شـــاهباز

بیـــا ســـاقی وقـــت بهارســـت ایـــن
بگلهـــای الـــوان چـــون یاســـمین
عجـــب رنـــگ گردیـــده روی زمـــین
تـــو هـــم مجلـسی امـــر فرمـــا و بـــین
چگونـــه کنـــد بینـــوا کـــشف راز

بیـا سـاقی از لطـف ده یـک شـراب
کـه تـا دفـع گردنـد از دل حجـاب
بـانواع افگـار دل شـد خـراب
چـه بـا بـاده سـاکن شـود اضـطراب
مـیم ده بمـی عمـر گـردد دراز
بیـا سـاقی انعـام کـن بـاده‌ات
ازان مجلـس دائـم آمـاده‌ات
کـه تـا مـن بگـردم ز آزاده‌ات
چـه مـا نیـست در بـاب افتـاده‌ات
تـو شـاه منـی بنـده‌ات را نـواز
بیـا سـاقی ده بـاده‌ای چـون عقیـق
ازان مـی کـه باشـد قـدیم و عتیـق
کـه هـستیم در چـاه هجـران غریـق
تـویی بـا حزینـان یـار شـفیق
حزینـست نفعـی تـویی چـاره‌سـاز

دارم صنمی چهره چو خورشید

دارم صنمی چهره چو خورشید بـل احسن
نـازک پسری کاکـل مـشکین چـو سوسـن
تیـری زده بـر دل ز صـف مـژّهء خون ریـز
بی صبر شد و گشت بحبّش زهی موطـن
چون عشق زند موج درین سینه ز هجـرش
صــد بــار بــود مــردنم از زنــدگی اهــون
حیفست چو من ای مه من در ره عشقت
بـا تیـشهء هجـران شــود گونــهء کــو کــن
گفتـا ز چـه تـو فـاش کنـی راز دل خـود
نفعــی نــشود ســرّ نهــان کــشف نمــودن

ما که از هجران رویت..

ما که از هجران رویت مهوشا دیدم چها
از فراق و نار هجر احزان ورزیدم چها
دیده‌ام از افتراق دیده‌ات عمان شد
از صفات شوخیت ای شوخ بشنیدم چها
قالب فرسوده‌ام از حسرتت برباد شد
باز زهر طعن بد خواهان نوشیدم چها
مرحمت خونبارئی چشم حزینم کن که من
از لقای جان عطایت من که نومیدم چها
ای شها نفعی طمع دارم ز وصلت گر شود
گرچه اندر وصل تو اصلا نفهمیدم چها

شیرین صنمی..

شیرین صنمی ماهوشی دیده چو شهباز
نازک پسری جلوه‌گری سرو سرافراز
سیمین ذقن قند لب آفت دو زلف
دیدیم که بنشست ز حمام باعزاز
آن کاکل مشکین بانواع نزاکت
انداخته بردوش بصد عشوه و صد ناز
تیر ز صف مژه‌اش آن مه بدلم زد
در حال فتادم بزمین بیخود و بیراز
گفتا که نگفتیم ایا نفعی مسکین
این غایلهء فاسده از قلب بینداز

ای فهیم دهر مسکینان..

ای فهـــیم دهـــر مـــسکینان پنـــاه
وی عزیـــز قلـــب جملـــه بـــی نـــوا
بـــی نوایانـــت همـــه محـــزون شـــدند
از پـــی آن ای معلـّــــی جایگـــاه
چـــون از اوّل بـــا قـــدوم فـــاخرت
مفـــرح و مـــشرح همیـــشد قلبهـــا
ایـن دو سـه روز اسـت ای عالیجنـاب
از چـــه تـــشریفی نفرمـــودی شـــها
تـو کـه دانـایی چـه حاجـت وصـف تـو
کـردن از فهـم و فـصاحت هـم زکـا
از بزرگـــان میـــشود لطـــف ای عزیـــز
بـــر فقیـــران و اســـیران و گـــدا
بـا خـصوص ایـن نفعـی مجنـون صـفت
نقـــد عینیـــنش نثـــار خـــاک و پـــا

فبعد الحمد والتسليم..

بخصوص مبارك بادی (مصطفی افندی)
از بیرون شدنش از حبس

فبعـد الحمـد والتـسلیم صـد بـار
بـرای قــادر و محمــود مختــار
مبــارک بــاد مــسروریت دایــم
باقبــال و بــدولت ای کرمــدار
بـاین طـور است احـسان خـدای
مکـن نـسیان فـضل حـیّ غفّــار
مگــو مــسروریم از بنــده‌ای بــود
بگــو از قــادر معبــود ستّــــار
تــو دایــم حمــد مولانــا بگــویی
شـوی مـستور از ایـن دهـر غـدّار
ز حــیّ پــرّ کــرم مرجوســت هــردم
شوی ممنون و بـا تیـسیر هر کـار
بکامـت بـاد هـر کـامی کـو خـواهی
دعــا اینــست از نفعــی بیمــار

بیا ساقی بده جام فرحناکی..

بیـا سـاقی بـده جـام فرحنـاکی نمـا باشـد
که تا طی گردد این احزان و هجرانرا دوا باشد
اسـیریّ و غریبـیّ و حقیـری فـوت بایـد شـد
اگـر در دسـت شـوخی بـادهء رونـق فـزا باشـد
تو دایم لطف داری بر من بیچاره لیک امشب
اگر تـشریف آری مـال و جـان و سر فـدا باشد
خـدا را سـاقیا ده بـادهء روشـن ولـی هـردم
کـه لفظـم تـا همـه دلـسوخته‌گـانرا شـفا باشـد
بالطـافـت نثـارم کـن قـدح پـر بـاده از دسـتت
چرا خواهی که مـسکینت همیـشه بی نـوا باشد
غریب و بی کس و درمانده‌ام جانـا ترحّـم کن
قـدح انـدر قـدح پـرّ ده بگـو اینـت هبـا باشـد
کـه تـا مـسرور گـردد ایـن دل مهجـور ای سـاقی
ببین در وصف مهرویـان و محبوبـان چهـا باشد
اگــر در بــزم نورینــت ننوشــانی مــی لطفــت
بنادانــان غزلخــوانی میــسّر از کجــا باشــد
اگـر نفعـی ننوشـد مـی ز بزمـت سـاقیا بـاری
شـود برصیـسیا آسـا مگـر یـارش خـدا باشـد

باز دیدم مه روی..

بـاز دیـدم مـه روی آهـو وشـی ابـرو کمـان
چـشم بـازی فتنـه سـازی دلبـر شـیر زبـان
گرچه مشبه گشته مه را لیک مه بی رونقست
گـر شـود ظـاهر رخش گـردد خجـل مـه بی گمان
گفـتمش آهـو ازان چـون رم کنـد آهـو صـفت
ورنـه نبـود حـدّ آهـو چـون شـود تـشبیه آن
چـون کمـان ابـرو اگـر تـشبیه شـد گفـتم خطـا
از خطـا مشکیـست نادیـده نـدارد یـک نـشان
دیـده نـه چـون بـاز خـود شـهباز تیرانـداز دل
از لـب شـهدین شـد نفعـی چـو مجنـون زمـان

بدل دارم دمی..

بدل دارم دمی صد بار بر گرد سرت گردم
بوقت خنده حیران لب جان پرورت گردم
چو پروانه هزاران بار از شوق رخت سوزم
بگرد سدر سوزان بعدهُ خاک درت گردم
تو شاهین وش نمودی جلوه‌ای گشتم اسیر تو
بجان و دل فدای روی ماه انورت گردم
عزیزا گشته‌ام مجروح و بیمار دو چشمانت
چو مثل باز صیّادی فدای شهپرت گردم
کمان آسا دو ابرو کُشت عشّاقان ز سر تا سر
خصوصاً من فدای اسهم جولانگرت گردم
دل و جان و سر و مالم فدایت باد ای مهرو
نظر کن بر من افتاده عبد گمرهت گردم
ندارد غیر تو نفعی اگر لطف نفرمایی
عدیمم دان و شاها لطف فرما مظهرت گردم

رحم کن ساقی من..

نصفیهء (شاکر) و (نفعی)

شاکر: رحم کن ساقی من، مخمور غم کُش جام ده
نفعی: زان می گلگون یاقوتی ز صبح و شام ده
شاکر: مانده‌ام در دست غربت بی کس و تنها غریب
نفعی: ای صبا رو نوجوانمرا تو این پیغام ده
شاکر: جز ز صافی باده خوردن در جهان مقصود نیست
نفعی: در صراحی پرّ کن ای مه بادهء گلفام ده
شاکر: مرغ دل از دام زلفش کی رها یابد مدد
نفعی: عرض فرمایید که مهوش دلش را کام ده
شاکر: یار بی رحم و فلک غدّار و اقبالم نگون
نفعی: کی بود کام دل مهجور ما الهام ده
شاکر: بوریایی چون ندارم گر جهان سوزد چه باک
نفعی: مست عشق آن شهم گو جمله را الزام ده
شاکر: رام نبود آن غزال دشت عشوه شاکرا
نفعی: کشتن نفعی اگر خواهی دم آرام ده

تو مگو کز عکس رویش..

تـو مگـو کـز عکـس رویـش جملـه‌گـی بیگانـه‌انـد
صـــد هـــزاران از نگارســـتان او مـــستانه‌انـــد
بـــسته‌ء عقـــد دو زلفیـــنش بـــشد عـــالم ازان
گـــر رقیـــب بنگـــرد گویـــد همـــه دیوانـــه‌انـــد
از وشـات بـی سـر و پـا تـو مکـن جانـا حـذر
جملـه‌گـی تـصویر بـر تـذویر چـون افـسانه‌انـد
یـــک نظـــر فرمـــا بلطفـــت خاکـــساران درت
تـو چـه شـمعی ای عزیـزا جملـه‌گـی پروانـه‌انـد
بـــاده‌ء عـــشق تـــو مجنونـــوار کـــرده عاشـــقان
ظـــاهراً گـــویی هـــر آن از ســـاکن میخانـــه‌انـــد
چـــون خـــدنگ کـــارگر تـــا مـــژه پروینـــست رو
شـــد محقّـــــق مبتلایـــان ســـاکن ویرانـــه‌انـــد
خـون آن پـروین نفعـی گفـت یـاران عیـب نیـست
جملـــه زهرالـــود اســـهم وار پیکانانـــه‌انـــد

منم سرگشته و واله خدایا

مخمس (نفعی)

مـــنم سرگـــشته و والـــه خـــدایا بهـــره‌ور گـــردان
بلطـف و بـا عنایـت ره نمـا یـا معتبـر گـردان
پریشان حال گشتم با عنایت یـک نظـر گـردان
بجـان آمـد دل تـنگم ز دسـت عقـل سـرگردان
بده ساقی می باقی ز خویشم بی خبر گردان

ازیـن دریـای بـی حـالی غـریقم تـو رهـایی ده
بلطفت خواهم ای شه یک قدح از ماسوایی ده
بوحدانیّـــت خـــود دائمـــا مـــا را گـــواهی ده
لـــبم را بـــا لـــب خنـــدان ســـاغر آشـــنایی ده
دلـم را از سـر گیـسوی خـود شـوریده‌تـر گـردان

بیـا سـاقی بالطـاف خودت جـامی میـسّـر کـن
بـانواع عبیـر لطـف گونـاگون معطّـــر کـن
مـرا از دفتـر بیچـاره‌گـان خـود مـسطّـر کـن
شبـستان وجـودم را ز عکـس مـی منـوّر کـن
دمـاغ خـشک عقلـم را از آب دیـده تـر گـردان

نـشد رفـتن ز درگاهـت کـسی جانـا بمأیوسـی
مـنم مـشتاق گـر بـاری میـسّر بـاد پابوسـی
محقّـق بـی شبیهی از نقاصـت جملـه محروسـی
از ایـن خلـوت بـدان خلـوت گریـزانم بـسالوسی
گـداوارم بیـک جرعـه از ایـن کـو دربـدر گـردان

چو خواهی رستگاری سعی کن از عیب پوشیدن
نمیباید شهیدان را جروح از خون شوریدن
بمجنونان ای یاران چه حاجت عقل فهمیدن
چرا منعم کند عاقل ز روی آن صنم دیدن
کسی گوید مسلمان را که روی از قبله برگردان
کسی کو طیر وحشی در هوا پرواز نشناسد
کسی کو یار خود با عشوه و با ناز نشناسد
کسی نفعی چو تو مسکین و بی همراز نشناسد
مگر آنکس که شیرینی ز تلخی باز نشناسد
عجب دارم اگر بیند مگس گرد شکر گردان

درد دل با که بگویم..

درد دل بـا کـه بگـویم کـه کـسی محـرم نیـست
مـرهم او ز کـه جـویم کـه دریـن عـالم نیـست
بـه ازان نیـست کـه بـا یـاد تـو درسـازم خـوش
چـون بجـز یـاد تـو ایـن درد مـرا مـرهم نیـست
زخـم تـو نیـست جراحـت کـه مـرا مـرهم ازوسـت
گـر تـوم زخـم زنـی هـیچ مـرا زان غـم نیـست
بی دل و بی کس و بی یارم و بی خویش و دیـار
جز غمـت در دو جهـان هـیچ کـسم همـدم نیـست
نیـــستم در پـــی دنیـــا و نخـــواهم عقبـــی
پـشت مـن جز بامیـد شـب وصـلت خم نیـست
هـــست ایـــن نفعـــی بیچـــاره ز مـــشتاقانت
گرچـه از بنـدگیت چـون بـسر او هـم نیـست

کار ما در عشق تو..

کـــار مـــا در عـــشق تـــو جـــز آه و واویـــلاه نیـــست
ذکـر مـا در روز و شـب جـز ذکـر الاّ اللـّـــه نیـست
گفـت اگـر تـو مـا طلـب داری هـوای خـود بگیـر
زانکه ما را ای پسر از تو جز این دلخواه نیست
گر تـو وصل ما همیخواهی چو خاک افکنده باش
نیست در عالم کسی کو خاک این درگاه نیست
گـر تـو هـستی عاشـق مـا عـاجز و بیچـاره بـاش
زانکـه در درگـاه مـا جـز عاشـقان را راه نیـست
ور نـــداری طاقـــت مـــا هـــر کجـــا خـــواهی بـــرو
صـوفیان را در دو عـالم بـا کـسی اکـراه نیـست
خانـــهٔ فقـــر ای پـــسر جـــای ســـراندازان بـــود
جـای هـر سرگـشتهٔ تـردامن و گمـراه نیـست
گویمـت نفعـی بجـز از صـبر کـردن چـاره نیـست
چـون کـسی از شـرّ و شـور سـینه‌ات آگـاه نیـست

چشمت ز خواب چون..[1]

چشمت ز خواب چون بسحرگه گشاده شد
صد فتنه را بجانب ما ره گشاده شد
گیسوی مشک بوی چو برداشتی ز روی
ابری سیاه رفت و رخ مه گشاده شد
پوشیده بود چاه زنخدان بزلف دوست
دل چون قدم نهاد سری چه گشاده شد
در انتظار آن بت مهروی خرگهی
بودیم ناگهان در خرگه گشاده شد
بربسته بودم از مژه سیلاب اشک را
اوّل که بسته بود بناگه گشاده شد
نفعی طناب عمر بوصلش ببسته بود
چندان نداشت رشتهء کوته گشاده شد

(۱) این شعر در جای دیگری هم از دستنویس تکرار شده بود ولی با این فرق که در این شعر تمام ردیفها (گشاده شد) هستند ولی در آن یکی (گشاد شد) بودند.

همچو دامن روی خود..[1]

همچو دامن روی خود بر خاک هر کویی نهم
تا کجا ناگه سری بر پای مه رویی نهم
بر میانش دل نهادم باز میگویم به خویش
حیف باشد بار عالم بر سر مویی نهم
از خطا گر مشک لافی زد بگیسوی تو نیست
در من آن آهویی که دل بر ناف آهویی نهم
من سری مسجد ندارم بعد از این خواهم که لب
بر لب جام و لب یار و لب جویی نهم
کمتر از یکذرهّ باشد قدر نفعی ذرّه‌ای
گر متاع هستی او در ترازویی نهم

(۱) این شعر در جای دیگری هم از دستنویس تکرار شده بود ولی با این فرق که در این شعر تمام ردیفها (نهم) هستند ولی در آن یکی مصرعهای (اول، دوم، چهارم و ششم)، (نهیم) بودند. و مصرع اول از بیت چهارم در این شعر (من سری مسجد ندارم بعد از این خواهم که لب) نوشته شده ولی در دیگری (من سر مسجد ندارم بعد از این دانی که دل) نوشته شده بود.

مرا چون آتش هجران... [۱]

مـرا چـون آتـش هجـران آن شـیرین لقـا سـوزد
وجودم هر شبی چون شمع از سر تا بپا سوزد
چـون اندیـشم جـدای از وصـال جـانفزای او
تـنم بـر آتـش اندیـشه هـر عـضوی جـدا سـوزد
مـرا دل در بـلا افکنـد مـی‌سـوزم کنـون از غـم
چنـین دل سـوخته اولـی بـود بگـذار تـا سـوزد
دعـای بـر فلـک گفـتم فرسـتم بـاز میگـویم
پـری مرغـان قدسـی را مبـادا زان دعـا سـوزد
بهر دم در هـوای دیگـر است آن مـرغ وزیـن غافـل
کـز آه أتـشینم مـرغ را پـر در هـوا سـوزد
روم در بـاغ بـی او از دل گـرم و دم سـردم
کـلاه لالـه بـر خـاک افتـد و گـل را قبـا سـوزد
حـدیث سـینهء سـوزان چـراغ گـور[۲] نفعـی شـد
سر خاک غریبان را کسی شمع از کجا سوزد

---

(۱) این شعر دوباره است و فقط آخر مصرع اول از بیت سوم را عوض کرده و به جای (میسوزم کنون از غـم)، (میـسوزم چنـین اکنـون) نوشـته شـده بـود. و لازم بـه ذکـر است کـه مـصرع دوم ازایـن بیـت هـم از لـحاظ وزن شعـر لنـگ آمـده اسـت، ولـی چونکه در دستنویس چنین نوشـته شـده مـا هـم بـدون دسـتکاری آن را همچـون خـود گذاشته‌ایم.

(۲) (کور) نوشته شده بود، اما به گمانم (گور) باید دروستترباشد.

ز چشم ماه‌وشان کمانکش..

ز چـــشم مـــاه‌وشـــان کمـــانکش حلبـــی
مـــدار چـــشم تـــرحم اگـــر چـــه در عربـــی
بعـــشوه‌گـــاه گلـــستان چـــه میکننـــد آهنـــگ
کـــشد خـــرامش ســـرو چمـــن بـــه بـــی ادبـــی
اگـــر چـــه از یمـــن آیـــد عقیـــق بـــی همـــت
ولـــی بتـــان حلـــب بهترنـــد بلعـــل لبـــی
دلـــم بـــدام کمـــان ابـــروی مقیّـــد شـــد
کـــه داده خجلـــت ســـروان بقامـــت چلبـــی
هوای شام و حلب را تفاوت اینقدر است
کـه در میـان شـب و روز امتحـان طلبـی
مگر ز چشم تو آموخت سامری خط سحر
کـه لاف معجـزه میـزد بـسحر بـوالعجبی
گرفتـه یـک بـت ترسـا ممالـک ایمـان
کـه گـشته خـشم بـرو معجـز مـسیح لبـی
اگرچـه خـاک عراقـست خطـهء بغـداد
ولـی بهـشت دل آرای شـد بـه منتخبـی
عجـب رسـیده بمعـراج همـت نفعـی
ز شـوق سیّـد عـالم محمّـد عربـی

خوش ربودی دل عشاق..

خـــوش ربـــودی دل عـــشاق بـــدین غمـّــــازی
کـــه کنـــد صـــید کبـــوتر بچنـــین شـــهبازی
نـــی زنـــان رقـــص کنـــان یـــار بوجـــد آمـــده اســـت
یـــار اغیـــار شـــوی جانـــب مـــا بگـــدازی
عرفـــی طبـــع خوشـــم حـــافظ اشـــعار شـــده
ســـعدی عـــصر مـــنم نـــادرهء شـــیرازی
ای کمـــان ابـــروی مـــن جـــان هـــدف مژگانـــت
کـــه ز وقـّــاص گـــرد پـــرده بتیـــر انـــدازی
رصـــد مهـــر چنـــان بـــسته مهـــی بـــی مهـــرم
صـــد فلاطـــون نکنـــد چـــاره بحکمـــت ســـازی
تـــاج خوبـــان بتـــو ســـرهنگ بتـــان بـــا ماســـت
صـــدر حـــسنی و بـــسلطان نگـــه مینـــازی
تـــا شـــدی بـــزم نـــشین شـــد ســـر ســـر بـــاختنم
تـــا تـــویی شـــمع چـــو پروانـــه کـــنم ســـربازی
نفعیـــا شـــمس ولایـــت فلکـــش مولاناســـت
ســـخن اظهـــر مـــن شـــمس بیـــان میـــسازی

ای که بر هر سر دری..

گفتهء (نفعی) برای (فایق)

ای کـه بـر هـر سـر دری داغ دل و تـاج سـری
در همـه بـزم تـویی سیرت چـو مـشک ازفـری
بـاد فـرّخ عیـد و شهر عیـدت ای حـاتم شیم
لایــق ار معــن در بابــت کنــد جــاروگری
چون تو کـی ذاتـی بـود مقبـول طبـع هر کسی
مــادر گیتــی کجـا هـر درد چـون تـو شـهوری
نیست سگ فردی ز وجه هر کمالات و فنـون
ور حکمرانـی کجـا چـون تـو رعیـّـت پـروری
بینمــت در روی تــدبیر جهــان آصــف وشــی
در وقــار و از حکمرانیــت چــون اســکندری
گـر کـسی سعدش شـود یـا درفتـد بـر درگهت
تـا مقـامش بـاد آصـف وش ز جـای دیگـری
کاتبــان دهــر میگردنــد کمتــر عبــدکی
چـون قلـم را بـر سـر یکـذرّه کاغـذ بگـذری
صــاحب آداب و علــم حلــم انــدر مجلــست
یـک بیـک گردنـد از علـم و کمـال خـود بـری
فایقی می در ازل بهر تـو در لـوح است نقش
زیـن سـبب از فایقـان تـو هـر دمـی فـایقتری
بارهــا شــد امتحــان کــردهات در بــزم شــه
زان شـدی مقبـول طبـع شـاه انجـم مـشتری

انتهـا ممـدوح سـیرت گـشتهای نـزد همـه
از گـدا تـا شـه نویـسندت سـند در افخـری
ای درّ دریـای فهـم وجـود و فـضل و معرفـت
مطلقـاً اسـلام را رکـن عظـیم لنگـری
هـیچ نایـد بـر رقـم وصـفت ایـا عـالی همـم
چونکـه عـالم گشته مدّاحت بهر جا بنگری
هـر کـسی نـهدیـدتت بـل سـیرتت را بـشنود
جملـه انـدامش بوصـفت میکنـد جـولانگری
چـون بتحریـرات گنجد وصف چـون تـو آصفی
هر چه خوانی خوبتر ور هر چه گویی بهتری
من چه باشم عقل کل عاجز شود در وصف تـو
بـا خصوصاً بنده هستم بی کمال و سرسری
عـاجزی در وصـف تـو معلـوم لـیکن غفلتـا
ایـن غـزل آمـد بیـاد و دل شـد او را مـشتری
دلبـرم ار دلبـری قـانون کـرده دلبـری
مینماید رو چه مه لـب قند و زلفش عنبری
زلـف شـبرنگش کمنـد قلـب هـر صـاحب دلـی
چـشم جـادویش کنـد بـر عـالمی جـادوگری
بـر مـژه ابـروی قوسـش چـون اشـارت میکنـد
مـی نـشیند بـر دل عاشـق چو شـصت ششپری
گفـتمش رحمـی کـن ای دلبـر بـاین بیچـارهات
گفـت از دسـتم کجـا روح روانـت میبـری
تُرک تو تُرکست و تو کُردی بری از هر لسان
گرچـه گـویی غفلتـا گـر گفت نفعـی گـل بـری

هاتفی گفتا که وصفش نیست پایان ختم کن
با دعا تا حق کند ور هر مرادش یاوری
یا الهی فایقش کن بر جمیع فایقان
ازبرای آبروی حضرت پیغمبری
عمر و جاه و دولت و اقبال وی پاینده باد
دشمنانش ای خداوندا ز فضلت کن بری
باد فرّخ عید و شهر عید و هر ایّام او
تا بروز حشر بادا بر دوام این سروری
دوستانش شاد باشند از صدای رفعتش
تا که بشمار وزاد وناد اعیان این کمتری(۱)
هر کس خواند ز اشعارم همیگوید مدام
نفعی آمرزی خدایا تو بلطف داوری

(۱) این مصرع چندان خوانا نبود، بهمین خاطر معنایش هم لنگ است.

آمد بهار و نرگس و..

در مدح (فایق)

آمد بهار و نرگس و گلها بیان کند
صحرا و کوه و باغ ز گل گلستان کند
کهنه خرابها چو دلم میشوند عمار
جای خزانرا بتضّرع جوان کند
چاهی اگر بسته بود رسته میشود
رود نرفته بسهولت روان کند
دلخسته بلبلان که ببی گل نوا نبود
وقتست روی گل همه را نغمه‌خوان کند
نرگس ز صحن گل ز گلستان و از چمن
سنبل بنفشه هر یکی بدری فشان کند
نورسته آهوان تحیّر ز همسری به بی رفیق
الحال جسته جسته رمارم چران کند
کبکان خوشنوا بترنّم ز جوش دل
قمری روش ز بالش صحنان فغان کند
بلبل ز حسرت لب گل وقت صبحدم
بر شاخ گل نشسته و صد الامان کند
محبوبهای زلف عنبرین و نورسان
هر مهوشی بنوع گلی خود نشان کند

گفـــتم دلا تفکـــّر خامـــت چـــه فایـــده
ایـــن نـــوع فکرهـــا بتـــو آخـــر چـــسان کنـــد
دادم جـــواب گفـــت نـــصیحت ز مـــن شـــنو
چـــون پنـــد پیـــر گـــر شـــنوی نکتـــه‌دان کنـــد
بـــشنو نـــصیحتم تـــو دعـــا کـــن بدلخوشـــی
بـــر آنکـــسی کـــه زخـــم تـــرا مـــرهم آن کنـــد
گفـــتم بعلـــّتـــم نبـــود هـــیچ چـــاره‌ای
فـــایق بـــه گفـــت چـــارهء بیچارگـــان کنـــد
گفـــتم بلـــی ز فـــایقیش در همـــه فنـــون
تـــدبیر فـــایقی نـــه کـــسی زیـــن زمـــان کنـــد
گـــر آســـتان جـــود فـــشاند چـــه آســـتین
مهـــر آفتـــاب نـــور ازان آســـتان کنـــد
نفعـــی دعـــا بگـــو کـــه تـــو دارم امیـــد آن
در لحظـــه مـــستجاب خـــدای جهـــان کنـــد
یـــا رب بحـــق ســـید ســـر خیـــل انبیـــاء
کـــو روز حـــشر چـــارهء هـــر مجرمـــان کنـــد
تا این خجسته مهر کشد سر ز جیب صبح
تـــا ایـــن ســـپهر زیـــور خـــود اختـــران کنـــد
دشـــمن شـــود هـــزار زیـــانش ز بهـــر ســـود
یـــارش هـــزار ســـود بـــرای زیـــان کنـــد
ایزدپنـــای بنـــای دولـــت جاویـــد اســـتوار
در ایـــن زمانـــه تـــا دم آخـــر زمـــان کنـــد

در کوی دوست..

در مدح (فایق)

در کـوی دوسـت هـیچ کـس سـر بـدر نکـرد
سـر را بـدر نکـرد کـه تـا تـرک سـر نکـرد
یـا رب چگونـه گـشت کـه ایـن آه نیمـه شـب
هرگــز بخــاطر شــه مــن یــک اثــر نکــرد
از بــسکه ســیل خــون دو دیــده روانــه شــد
آن شـد سـبب کـو قاصـد آهـم گـذر نکـرد
آمــد گذشــت بــر ســرم از روی کبــر و نــاز
مـردم بـرای یـک نظـرش یـک نظـر نکـرد
کــس رایگــان ب منــزل جانــان نمیرســد
تـا خانـهء خـودش همـه زیـر و زبـر نکـرد
مــن از کــدام جــا بــسرم خــاک بــر زنــم
گــر بــاز نالــهام بــشهم کــاراگر نکــرد
بیــدار از جفــای فلــک بــر مــن غریــب
از دود آه نیمــه شــبی هــم حــذر نکــرد
گفــتم دلا چگونــه شــود لــب گزیــد و گفــت
بــر مــسندت همــای عــلا را کــدر نکــرد
چــون تــو ببــاب شــیخ فــایق مــشّــرفی
آن آســتان ز کــوی کــرا معتبــر نکــرد
حــاتم غریــق بحــر عنایــت وجــود اوســت
حــاتم مگــو کــه بلکــه ز نــوع بــشر نکــرد

علـم و سـخا و جـود بـاو طبـع شـد مگـر
در هـر فنـون هـیچ کـسی ایـن هنـر نکـرد
شـــیرینی تلفـــّـظ او وقـــت صـــحبتش
تحقیقـدان کـه لـذّت شـهد و شـکر نکـرد
از حسن و خلـق طبـع لطـیفش مـدی الزمنـی
در عمـر خـویش هـیچ کـسی را ضـرر نکـرد
از هــر جهــت مدبــّر و مــاهر ز هــر فنــون
تـصویر فهـم و فـن وی اهـل صـور نکـرد
شـو مختـصر ز وصـف و دعـا کـن تـو نفعیـا
کی شد کسی کـو وصـف ورا مختـصر نکـرد
یـــا رب بحـــق نـــور جبیـــب محمـــدی
کـز سـرّ نـور خـود ز کـسی مـشتهر نکـرد
تــا هــست جنــبش فلــک از روی هــستیش
تـــا ســـرزمین نیستیـــشرا قـــدر نکـــرد
عمــرش بکــام دولــت و اقبــال یــار بــاد
چـون ایـن حقیـر را ز غلامـان بـدر نکـرد

داد از ظلم زال گیتی داد

در مدح (فایق)

داد از ظلـــم زال گیتـــی داد
داد از بیوفـــــایش بیـــــداد

بلبلیـــرا نکـــرد تـــا دل خـــون
غنچه‌ای را بخنـده لـب نگشاد

کـو شـد آن حـشمت سـلیمانی
آنکـه میرفـت حکـم او بـر بـاد

داد بـر بـاد دولـت و ملکـش
بـر خرابیـست ایـن خـراب آبـاد

گـردش چـرخ قـسمتم انـداخت
بر دمشق این سفر من از بغداد

سرگذشـت مـن و حکایـت مـن
بقلـــم شـــرح وی نخواهـــد داد

مفلسی و غریب و خسته دلـی
داشـتم مـن کـه دشـمنت را بـاد

گفتم ای عقـل کـن تـو تـدبیری
گفـــت برخیـــز و رو بدرگـــه داد

آصـــف وقـــت فـــایق دوران
گـاه جـود و کـرم بـود چـو قبـاد

گفـت اعطـاش بحـر نیـسانی
بهـر هـر بـی نـوا و دل ناشـاد

وصف جودش نگویم از پی جود
فضل وجودش که هست مادرزاد

در صـفات ویـم زبـان قاصـر
از همـه فـضل و فـن بـود اسـتاد

کردگـــارا بـــذات لـــم یزلـــی
هم بستری که کس درش نگشاد

دولت و عمر و بخت و اقبالش
بـاد پاینـده شـاد و فـایق بـاد

گـشته‌ام روز و شـب دعـاگویش
همچـو نفعـی بـدرگهش منقـاد

در درج سعادت با هدایت

برای تأریخ پسر (صفوتی پاشا)

در درج سـعادت بـا هـدایت
مبـارک بـاد ای کـان عنایـت

چنین نجل سعید و پاک طینت
کند حق بهر خاصانش حمایت

ز بحـر صـفوتی درّیـست یکتـا
جنـاب حـق نگهـدارت برایـت

برایش عمرت افزون باد و بهرت
شود اقبال و عمرش بی نهایت

باسـم یـا حفـیظش میـسپارم
ز عـین حاسـد و چشم عـدایت

خـدا باشـد نگهـدارش بلطفـش
بعمـر دولـت بـی حـدّ و غایـت

شـود شـاه طریقـت دسـتگیرش
بجـاه و عمـر و اقبـال درایـت

دعـاگویش شـده عـالم سراسـر
بگـو تـأریخ کـافی شـد روایـت

چـو زیبـا نفعیـا تـأریخ گفتـی
محمـد را شـدی بـدر ولایـت

ای خدیو شامخ المقدار..

در مدح علی پاشا بطلب اسپ

ای خدیو شامخ المقدار و عالی استان
داوران دهر را فخر ایا صاحب قران
نام مجدت شد علی و مخلص پاکت رضا
تا معینت باد در هر باب رب المستعان
درگهت شد ملجأ جمله غریب و بی نوا
از برای عالی و ادنا شده کهف الامان
در فنون علم آداب جهانداری و عدل
نیست چون تو سروری موجود در کون و مکان
خسرو پرویز و کسرا قیصر و بهرام گور
جمله‌گی در حسرت جاه تو بسپردن جان
معن و حاتم را رسید از بحر جودت قطره‌ای
زان باعطا و سخا مشهور گشتند در جهان
داورا پشت و پناها ملجئا صاحب کرم
بنده خود را میشمارم کمترین بندگان
خواهم از شه توسن چست و سبکپایی چنین
گر چو من پیری سوارش گشت گردد نوجوان
تا سوارش گردم و دشمان را برهم زنم
دوستان را شاد گردانم چو زال داستان
گویم این از همت همنام حیدر شیر حق
والی ملک دمشق و فخر جمله سروران

تـاج گـوهربخش بـا کمتـر غلامـش کـی رسـد
سروران در مجلسش صد چون معن اوصاف خوان
کـی توانـد دم زنـد نفعـی ز وصـفت ای شـها
جملـه مداحنـد در وصـفت همیـشه انـس و جـان
قـدرت وصـفت نـدارم لیـک تـا یـوم الممـات
بـی قـصورم از دعـای خیـر بـی ریـب و گمـان
قـــادرا دارم امیـــد اســـتجاب دعـــوتم
بـــا وجـــود ســـید اهـــل زمـــین و آســـمان
تـــا فلـــک را جنـــبش دار نـــشان هـــستیش
تـا زمـین را هـست جـا در زیـر ایـن نیلـی نـشان
دوســـتانت شـــاد باشـــند از صـــدای رفعتـــت
دشـــمنانت بـــاد در خـــاک مذلّـــت در فغـــان
نـــسل پاکـــت در نمـــا بـــادا و دولـــت برقـــرار
حاســـدانت از حـــسد گردنـــد ضـــعیف و نـــاتوان

والی شام دارد یك اسپی

در مدح علی پاشا در خصوص ندادن اسپ

والی شام دارد یک اسپی
شکل وی نیست در جهان پیدا
مثل شبدیز خسروی ز صفت
وقت جولان چون جهان پیما
رخش رستم مثالی تصویرش
گشته مقبول عالی و ادنا
اولا در اوان جنگ و جدل
از پس و پیش میزند اعدا
دوم آن خانه‌ای که او باشد
صاحبش دید خیر هرگونا
نیست در دهر همچنین اسپی
بری از جمله عیب سر تا پا
از شهان قدیم تا این دم
کس ندیده‌است و کس نداده عطا
غیر هم نام شیر یزدانی
کان اعطا علی رضا پاشا
وصف جودش نگویم از پی جود
داده حق دست نیست ریب و ریا

فخـــر هـــر ســـروران روی زمـــین
گشته با فضل و داد و جود و سخا
یـــا الهـــی تـــو شـــو نگهـــدارش
حفـــظ کـــن از کـــدورت دنیـــا
تـــا ســـما را نـــشان هـــستی بـــاد
تـــا بروپـــد ز ســـرزمین کیـــا
عمـــر و اقبـــال دولـــتش هـــردم
بـــردوام بـــاد از پـــی فقـــرا
داعیـــی اوســـت نفعـــی بـــی کـــس
زان پسند است شعر وی هر جا

ازان روز از ودادت...

مخمس (نفعی) بر غزل مولانا خالد قدسه سرّه

ازان روز از ودادت سوختم کاشانهء خود را
ز هجرت پر نمودم خون دل پیمانهء خود را
ببستم با دو زلفت این دل دیوانهء خود را
بمعمار غمت نو ساختم ویرانهء خود را
بیادت کعبه کردم عاقبت بتخانهء خود را

هر اسراری که در دل داشتم گشتند همه ظاهر
نکته‌های گهربارت نخواهد رفت از خاطر
بحالی رسته‌ام از فرقتت ای مهوش فاخر
فروماندند اطبّای جهان از چاره‌ام آخر
بدرد یافتم درمان دل دیوانهء خود را

فتادم در رهت ای ماه دلربا چون خاک بی آواز
بدل گفتم که ماهم الفتی دارد کند اعزاز
دراندم چون نظر کردی برویم با هزاران ناز
بگرد شمع رویت بسکه گشتم ماندم از پرواز
سرت گردم چه زیبا سوختی پروانهء خود را

بدرد رسته‌ام از شب تا سحر از دوریت نالم
عجب ماندند عالم از پریشانی احوالم
نکردی یک نظر جانا نپرسیدی دمی حالم
ز سودایت چنان بدنام گشتم در همه عالم
بگوش خود شنیدم هر طرف افسانهء خود را

رقیبـان را شـده دنیـا بتـشبیه چـَـه و زنـدان
مگر لطفی الهی شد چنان لطفش شده چندان
بـه بـزمم آیـد آن مهـوش بجلـوه بـا لـب خنـدان
ادیـب مـن جلـیس مـن شـود در حلقـهء رنـدان
بگوشـش گـر رسـانم نالـهء مـستانهء خـود را

شدم مجنون وش از عشقت ای مه بـاز مغـروری
دلـم هـر لحظـه سوزد زاتـش کـم لطـفی و دوری
تـو گـویی خوشـترم آیـد اگـر میـری برنجـوری
در اقلـیم محبـّـت از خرابیهاسـت معمـوری
بسیل اشک باید کند اساس خانهء خود را

ز بـی نفعـی همـی دارم بـسی شـرمندگی خالـد
نباشـد در دلـم یـک ذرهّ فرخنـدگی خالـد
ولـی خوشـنود ازانـم کـرده‌ام مـن بنـدگی خالـد
سـراپا نعمـتم بـا ایـن همـه درمانـدگی خالـد
نمیـدانم چـسان آرم بجـا شـکرانهء خـود را

چون دلم غایلهء شعر و...

در مدح فایق

چون دلم غایلهء شعر و غزلخوانی کرد
رویی چون قیس به بیدیّی و بیابانی کرد
بجز از خار و خس از روی بیابان چو ندید
باز حسرت زد و رو سوی گلستانی کرد
دید گل غنچه و نسرین و شقایق زانجا
بلبل مست صفت نالهء گریانی کرد
روی بنمود و بگل گفت که ای پر از خار
غیر بلبل ز پیت کیست که افغانی کرد
بوی تو وقت بهارست ولی دو روزی
بوی محبوب ز هر وقت گل افشانی کرد
گل و نسرین و شقایق ز چمن رنگینند
لیک گونی چو مهم کی شدی نورانی کرد
من که مجنون صفت خرقه بدوشم لیکن
قیس کی مثل من از عشق علمرانی کرد
صد چو مجنون ز درم درس حجّت خواندند
هر که ناموخته من بعد پشیمانی کرد
بندهء فایقی محمود خصالم که لبش
عالمی را گهر نادره ارزانی کرد
ز یم همّت و فضل و کرم و علم و ادب
بدر فاخر دوران همه دربانی کرد

هــر کــه بــشنود کــلام گهــر نــادره‌اش
بفــصاحت ز جهــان همــّـت خاقــانی کــرد
آنکــــه بنــــدد کمــــر بنــــدگیش ده روزی
نیــست تــشکیک حکمرانــی شــروانی کــرد
چــه تلاطــم فکنــد بحــر عطــایش زانــدم
بعنایــات و کــرم همــّـت شــاهانی کــرد
بنــــده‌ء درگــــه وی از جهــــت فــــضل و ادب
بهــر آنجــا کــه رود فعــل ســلیمانی کــرد
شــاعر نیــست کنــد وصــف صــفاتش یکــسر
گــر کــنم گفــت کــسی دان کــه نــادانی کــرد
بــدعا خــتم کــن ای نفعــی پــر درد و الــم
تــا کــه گوینــد اِز ایــن وجــه ســخندانی کــرد
یــا الهــی بحــق ســرور لـــَــولاکت چــون
دل خــود را ز رهــی عــشق تــو بریــانی کــرد
تــا زمــین بــسط بــود زیــر فلــک از هــستی
تــا ســر چــرخ و فلــک واقــف و گردانــی کــرد
عمــر بــا دولــت و اقبــال بکــامش گــردد
چــو مــن دلــزده را همــّـت ســلطانی کــرد

داوری دریا دل و...
در مدح صفوتی پاشا

داوری دریـــا دل و رونـــق فـــزای ســـروری
ایکـه بـر لفـظ گهربـارت جهـان شـد مـشتری
گـشته الیـق گـر بگـویم از یـم جـود و سـخا
معن و حاتم گشته‌اند از کرده‌ء خودشان بـری
چونکه ممکن نیست چون تو فاخری اندر زمـین
بـی ریـا و ریـب از هـر کـرده‌ء آصـف وری
فـاخران گـر جمـع بایـد گـشت از روی زمـین
ســرورا از جملگــی در هــر مــوادی فــاخری
بـر سر هـر سروری تـاج مهابت هست و لیـک
از همـه حالـت تـو بـر فـرق همـه تـاج سـری
صفوتی شد ختم گر اینست لایق بعد از ایـن
دیـده نتـوان دیـد اصلا چـون تـو یکتـا گـوهری
بوالعجب حالیـست فـارغ گـر نـشینم لحظـه‌ای
جملـه اعـضایم بوصـفت میکنـد جـولانگری
واقعــا دیــدم بــسی در دهــر بنــده پــروران
لیـک نـه مـن کس ندیـده چون تـو بنده پروری
در فـصاحت نیـست کـس لاف سـخندانی زنـد
در بـسط مجلـست افتـاده صـد چـون انـوری

شــد تحیّـــر عقــل کــلّ در عقــل رای ثابتــت
گفــت دیــدن نیــست نــشنیدم زاو دانـــاتری
مـــصدرالاشیا شـــده ذات لطیـــف احمـــدی
بــر صــف عالیجنابــان ســرورا تــو مــصدری
کیفیـــات خـــوبی وصـــفت نیایـــد در رقـــم
مــن چــه گــویم وصــف از هرچــه بگــویم بهتــری
گـر شـوی مـستغنی از حرفـی ز لفظـی گـوهرش
میکنــد آن حــرف در هــر مجلــس زیــب آوری
خواســتم از حــق بجــان و دل ز پــیش توســنت
غاشــیه بــر دوش خــدّامــت شــوم مــن قمبــری
هرچــه فرمــای ز خــدمت مــا بجــا آرم بــدل
تاکــه بــا لطفــت بدســت آرم جهــان اســکندری
گــشت کهــف الامـــان هــر غریــب بــی نــوا
غیـــر درگاهـــت نمیپرســـند بـــاب دیگـــری
ســرورا در حــال مــدحت ایــن غــزل آمــد بیــاد
عــرض خواهــد شــد بــا عتابــت ولــی شــاعروری
نیــست مثــل مهوشــم در دهــر اصــلا دلبــری
هــر مــوی از زلــف شــبرنگش بمانــد اژدری
گرچــه پیچــاپیچ زلفــش گــشته اژدروار لیــک
بــوی وی بهتــر بــود از مــسک و ریــح عنبــری
چــشم بیمــارش شــفابخش اســت در هــر نظــرهای
میکنــد صــد جــان مــن معلــول از علــت بــری
قیمــت شکّـــر شکــست آن لعــل گوهربــار او
نــه لــبش خــود مینمایــد مثــل شــهد شکّـــری

هرکـه رویـش دیـد مـستغنی شـد از سـیر قمـر
از رخـش بگرفتـه شـوق و لـمعـه شـمس خـاوری
گفــتمش رحمــی کــن ای جانــا بمــا بهــر خـدا
گفــت از دســتم کجــا روح روانــت مــی بــری
گفــتمش باللـــه مــردم از فراقــت رحــم کـــن
عیــب نبــود گــر شــهی در یــاد آرد چــاکری
نفعـــی بیچـــاره‌ات مگـــذار میـــرد از فـــراق
حیف باشد عاشقی شیدای خود را بگذاری[1]
چون غـزل را ختم کـردی کن دعـا بـا جـان و دل
ورنـه مـدحش کـی توانـد کـرد چـون تـو احقـری
یـــا الهـــی تـــا فلـــک دارد نـــشان هـــستیش
تـا زمـین را هـست جـا در زیـر چـرخ اخـضری
عمـر و جـاه و دولـت و بخـتش بمقـصودش شـود
در همـــه کـــار و امـــورش بـــاد مـــولا یـــاوری
مـــستمندم اســـتجاب دعـــوتم کـــن ای کـــریم
از بـــــرای آبـــــروی حـــــضرت پیغمبـــــری

(۱) قافیه این مصرع غلط است، اما در دستنویس چنین نوشته شده بود.

دادم از جور زال گیتی داد

دادم از جـــور زال گیتـــی داد　　داد از بیوفـــــایش بیـــــداد
ایـن ظـلمکـار جور پیشه فلـک　　بجـــورش سرشـــته شـــد بنیـــاد
بلبلـــی را نکـــرد تـــا دل خـــون　　غنچـه‌ای را بخنـده لـب نگـشاد
جـور و هجرسـت صـنعت گیتـی　　سـتم و جـور کـرد بـر معتـاد
مـن چـه دشـمانه‌ایـی بـاو دارم　　خـاک خواهـد کنـد دهـد بـر بـاد
این چه دردیست رسته بر تـن زار　　ایـن چـه ناریـست بـر دلـم افتـاد
داد از جـــور زال گیتـــی داد
داد از بیوفـــایش بیـــداد
ایـن فلـک جورهـا کنـد پنهـان　　نیست در دهر راحت دل و جـان
گـه بنـار فـراق تـن سـوزد　　گـاه مملـو کنـد دل از هجـران
زیـر چـرخش کـسی کجـا راحـت　　کیـست دل زار نیست بـا افغـان
راحتـی را ندیـد کـس اصـلا　　حسب مأمول خود ز نام و نـشان
یعنـی یـک نـازنین انـدامی　　شـاهوار اسـت میـشود دربـان
داد از جـــور زال گیتـــی داد
داد از بیوفـــایش بیـــداد
آه و فریـــاد بـــا دلـــی زارم　　بـــا هـــزاران ســـقم گرفتـــارم
چـه کـنم یـا چگونـه چـاره کـنم　　تـــن پـــر درد و قلـــب بیمـــارم
چنـد کـردم فغـان و آه و انـین　　نرســـید آه ســـوی دلـــدارم
چنـــد اعـــزار آورم اصـــلا　　نیـــست مقبـــول قـــول اعـــزارم
زیـــن المهـــای گیتـــی کـــج رو　　متحیــّــــر بمانـــد افکـــارم

داد از جـــور زال گیتـــی داد
داد از بیوفـــــایش بیـــــداد

گــــاه مجنـــــون وار گردانـــــد   گـاه بـر تخـت و بخـت بنـشاند
گـه کنـد مبـتلای درد و الـم   گـه بـصحرای هجـر و غـم رانـد
گـه دهـد کـام حسب مقـصودت   گـاه کامـت ز دسـت بـستاند
گــه کنــد زجرهــای گونــاگون   گـــه ز دلــــشادیت بخندانــــد
گـاه غالـب کنـد گهـی مغلـوب   گـاه نیـک و گهـی بـدت خوانـد

داد از جـــور زال گیتـــی داد
داد از بیوفـــــایش بیـــــداد

هـاتفی نیـک خـصلت و رفتـار   گفــت ای نفعــی حــزین و زار
داد و آهت ز جـور گیتـی چیست   از چـه در دل کنـی هـزار افگـار
نیست در دست گیتی یک چِیزی   امـر حقّـست جملـه ایـن کـردار
نزنــد مورچــه فمــش در چــــه   جــز بفرمـــان قـــادر غفـــّــار
هرچه بوده‌است و بـاد از حقّ دان   تــو مگــو ایــن کــلام نــاهموار

داد از جـــور زال گیتـــی داد
داد از بیوفـــــایش بیـــــداد

دل دیوانهء ما باز...

در مدح صفوتی پاشا

دل دیوانـــهء مـــا بـــاز ز حـــسرت لـــرزد
فکـــر بکـــر نتـــوان کـــرد تفکـّــــر ســـر زد
کس چو مجنـون بمعـراج جنـون پیش نرفـت
دل دیوانـــــهء مـــــا چنـــــد قـــــدم برتـــــر زد
آه و حـسرت زده‌ام رسـت بگـردون بگذشـت
الـمـــی هجـــر و فـــراقم چـــه بـــدل نـــشتر زد
بـر رخ زرد مـرا اشـک چـو گلگـون گـشته
بـین چه‌سان دولـت حسرت سکه‌ام بر زرّ زد
گفـتم ای وای تـو دیوانگیـت صـبری کـن
گفـــت دیوانـــه چـــه دانـــی بـــسرم دفتـــر زد
تـــو ره عـــشق بمـــن گـــو ز کجـــا دانـــستی
عـــشق اینـــست علـــم بـــر ســـر اســـکندر زد
مـــی عـــشق ار طلبیـــدم ز در پیـــر مغـــان
بـــدی بخـــت قـــدح را بـــسری دیگـــر زد
کـــس ندیـــده ز در پیـــر مغـــان نومیـــدی
جای فیض اسـت هر آنکـس که بـدل انـدر زد
برســـاند بمـــراد و دهـــدت جـــام امـــل
ز درش تـــاج گهـــر بـــر ســـر صـــد قیـــصر زد
چه کنم لیـک بدین بخت سیه در هر حال
هرچـــه خـــواهم بعکـــسش ز مقابـــل بـــر زد

هـاتفی گفـت سـیه بخـت مگـر نـشنیدی
بــه نــدیمی کــه جهــان بــسراپا بــرزد
مخلصش صفوتی و گشت بهم نـام کلیم
عیـصئی فخـر ازان بـر سـر هـر سـرور زد
چه کنم وصف چ گویم صفت آنکه جهان
ز کمــالات و کلامــات مهــابش لــرزد
عالی ذی حسب و ذی نصب وفضل وادب
کـوس شـهرات جهـان بـر فلـک اخـضر زد
تـاج گـوهر بـسر و خلعـت رفعـت در بـر
قــدم مجــد بــه بــالای سـری افــسر زد
در حکمرانــی و تــدبیر و نظــام دولــت
داغ حسرت بدل صد کَـی و صد سنجر زد
طــاهر فکــر بــایوان جلالــش نرســید
گرچـه هـردم بـسوی گوشـهء بـامش پـر زد
تیـغ عـدلش سر هر جـور و جفـا را ببریـد
دســت جـودش بعطــا جملـه گـدا را در زد
هر غریبی به پناهش کنفی خویش گرفت
کـه دم از فرقت خـویش و وطـن و همسر زد
بحر جودش چو تمـّوج زند از روی عموم
لطم بر دشت و جبل سنگ و شجر در بر زد
بــا وجــود اخــشیم نظــم امــور عــالم
قــدم فقــر و تجـّــــرد ز همــه کمتــر زد
عــارف ســرّ طریقــت ز حقیقــت آگــه
نظـــری بـــر نقـــشبند ازان ســـو فـــر زد

نیـست تـأثیر غـضب از یـم او در حلمـش
کــوه کــی جنبــد اگــر چنــد بــرو صرصــر زد
نفعی بی کس و بی چاره و بی فکر و هنر
بین چه لطفست به لطفش بسرت مظهر زد
هوس شعر تو هرگز کـه بـه فـکرت نگذشت
کـی کـه نظمـت سر انگشت بیـک جوهر زد
کـه ز درّهـای ثنـایش همـه مـوزون لطیـف
یــا فتــی داعیــهء نظــم ز دل ســر بــر زد
بهـــوای شـــکر قـــوت روان هممـــش
طــوطی طبــع بمنقــار ســخن ایــن در زد
ایـن سـتایش بـدعا خـتم نمـودن اولیـست
زانکــه راهــی خــردت ره برهــی شــشدر زد
چون تـو نـادان نتـوان گفت صفاتش یکسر
خــتم کــن تاکــه نگوینــد حجــر بــر ســر زد
کردگـــارا بکرامـــات رســـول الثّـــقلین
آنکــه از قــرب قــدم بــر ســر هــر برتــر زد
تیــغ تأییــد مــرامش بکفــش ده یــارب
زان قــرین ظفــر آیــد چــو بهــر لــشکر زد
عمـر بـا دولـت و اقبـال بکـامش باشـد
چون که این بی سر و پـا را بتجمّــل فـر زد
از خـدا مـی‌طلـبم عمـر محمـّــد را شـد
شــود افــزون کــه تــا شــمس ز خــاور ســر زد

بغایت شده‌ام ز جور فلك...

در مدح صفوتی پاشا

بغایـــت شـــده‌ام ز جـــور فلـــک دربـــدر
چنانکه گفتهء حافظ شده است شامل حال[1]
مـرا دلیـست پریـشان بدسـت غـم پـا مـال
چنانکـه هـیچ کـسم نیـست واقـف احـوال
غریـب و مفلـس و محتـاج در چنـین شـهری
بهـیچ گونـه نـدارم ز خلـق نطـق سـؤال
عـروس بخـت بمـن مـژده داد و گفـت بـرو
بـه پـیش منبـع الاحـسان و صـفوتی افعـال
بدهر نیست چنین خوب سیریت و خوشخوی
فرشته طلعت و حاتم فعال و نیک خصال[2]
ندیـده چشم جهـان زیـن صـفت رفیـع جنـاب
ز اهـل پـیش و پـسین گـر شـود دقیـق سؤال
اگـر کـه سـایهء لطفـش بفـرق تـو فکنـد
بـدان کـه سـایهء تـو بـشکند همـا را بـال
چــه حاجتــست بتــو نفعیــا کــه در آخــر
کفایتــست بتــو خــاک درگهــش صــد سـال

---

(۱) در دستنویس نوشته شده بود (شد است).
(۲) در دستنویس (فرشته) را (فریشته) نوشته و وزن کل شعر بـویژه ایـن بیـت خیلـی لنگ است.

دلم چون زلف شبرنگ پری روی...

در مدح صفوتی پاشا

دلــم چــون زلــف شــبرنگ پــری روی پریشانــست
هــران چیــزی پریــشان دیــد دل پیوســته آنسانــست
بــرای دیــدن رویــش چــو مجنــون دل پــر از نــارم
سراپا جسته‌ام چون شعله از هجرش چو بریانـست
گرفتارســت دل در عقــد زلــف عنبــر افــشانش
چنـان پیچیـده شـد از عمـر شـیرینش هراسانـست
بیــا جانــا دوا فرمــا خــدا را ایــن دل زارم
چـو درمـان دلـم نـزد طبیبـان جملـه عدمانـست
ز روی لطــف گفتــا هــاتفی شــیرین گفتــاری
کسی کی در کنار بحر شیرین است عطشانست
تــو در بــاب طبیبــی حــاذقی از هــر جهــت دنــا
وزو در صــفوتی مقبــول طبــع جملــه پیرانــست
کمــر بــسته ز پیــران نقــشبندی شــده زانــسو
ز ادنــی تــا بــاعلی را ببــی مــانع حکمرانــست
ندیــده هــیچکس از عمــر خــود امیــدوار چــون
ببــابش افتــد و از کردگــار خــود پشیمانــست
نظــر بــر قطــرهء دریــای جــودش بحــر چــون قلــزم
بتقلیــدش تلاطــم افکنــد وز کــرده ندمانــست

ندیده دیده‌ء دنیا چنین شه خصلتی هرگز[۱]
هران امر و فنون صعب خوانی پیشش آسانست
حدیث لعب و لهو از مجلسش معدوم شد مطلق
انیسش صاحب فضل و فنون و اهل عرفانست
ندیمان جهان مشتاق لفظ گوهرین او
چرا تدبیر وی چون آصف شاه سلیمانست
چو گویم وصف او از هر چه گویی بهترش بینی
چو بحر جود او همسر بجیحونست و عمّانست
دعا کن نفعیا چون او طبیب حاذقت گشته
اگر تا مردنت داعی شوی تحقیق شایانست
تو خود از زمره‌ء پروردگان درگهش هستی[۲]
بجز تو با هزاران بنده انعامش فراوانست
خداوندا بحقّ انبیاها اوّل و آخر
بروح پر فتوح آنشهی کو ولد عدنانست
بفضل سیّدان و عابدان آل و اولادش
بناز اولیاهایی که خود گویی ز خاصانست
بکامش باد هر کامی که خواهد از درت یارب
که تا گویند از فضل خدا پیوسته خندانست
عنان توسن و اقبال و عمرش باد در دستش[۳]
فلک تا جنبش هستی کند با دور جنبانست

(۱) در دستنویس کلمه‌ء (خصلتی)، (خصلت) نوشته شده است.
(۲) در دستنویس نوشته شده بود (تو خود ازمره‌ء پروردکان درکهش هستی).
(۳) در دستنویس نوشته شده بود (عنان توسن و اقبال و عمرش بادردستس).

جمیع دوستانش شاد کن با فضل و احسانت
عدویش جمله‌گی در قید بند و قهر زندانست
دعای این غریب و بیکس و درمانده‌ات یا رب
قرین استجابت کن که دل پر نار هجرانست
غموم و افتراق و پیر و هجر آل و محرومی
بیک جا جمع گشته عفو کن از مستمندانست

چه سازم چارهٔ بیماری دل

در مدح فایق

چــــه ســـــازم چــــارهٔ بیمــــاری دل
چگونـــه حـــل شـــود اینگونـــه مـــشکل
طبیبـــــان جهــــان گردیـــــد و گفــــتم
فیـــا طـــوبی لمـــن یـــدوي المعلّـــــل
عجــــب دلـــــرا دوای از کــــه جــــویم
گرفتــــارم بافکــــــار و تخیـــــّـــــــل
همـــــی نــــالم مثـــــال عنـــــدلیبی
کــــه نالـــــد از بـــــرای وصـــلت گـــل
عــــــلاج درد دل گوییـــــــد یـــــــاران
اطبـــّــــا در دوایـــم گــــشت مجمـــــل
کجـــا جـــویم طبیبـــی حـــاذقی چـــون
کنـــد درمــــان ایــــن بیمــــار مقتـــــل
ز ناگـــــه هــــاتفی شــــیرین زبــــانی
بخوشـــــخوانی بـــــود ماننــــد بلبـــــل
پـــس از نـــوع تلطـّــــف بــــا مـــن زار
بگفتـــا ای ضـــعیف بـــی تحمـــّـــل
بـــرو حالـــت بـــه فـــایق عـــرض میـــدار
کــه از هــر علــم و فــن باشــد مکمـّــــل

نشـــستن بـــر درش بـــودن مقیمـــی
بـــه ار باشـــد بـــسر تـــاج مکلـــّـــل
صـــفاتش را قلـــم نتـــوان بیـــان کـــرد
کـــه عقـــل از وصـــف مانـــده معطـــّـــل
همـــان بـــه لـــب فروبنـــدم ز وصـــفش
کـــه مـــدحش بـــا دعـــا ســـازم مبـــدّل
خداونـــــدا بالطـــــاف عمیمـــــت
بحـــقّ ســـوره‌ء نـــون و مزمـــّـــل
بحـــقّ فـــضل آن نـــور کـــه دایـــم
قلـــوب عاشـــقان زان گـــشته مـــشعل
هـــران مقـــصد بـــدل میباشـــد اورا
بـــانواع مقاصـــد بـــاد موصـــل
بهـــر امـــر مهمـــّـــی رو نمایـــد
بفـــضلت بـــاد آن امـــرش مـــسهّـــل
هـــرآنکس دشـــمنش بـــادا خـــدایا
ز قیـــد دشـــمنان گـــردد مذلـــّـــل
اگرچـــه فـــایق الأقـــران گـــشته
شـــود فـــایق بعـــالم بـــا تجمـــّـــل
ز بـــابش صـــد چـــو نفعـــی بـــاد داعـــی
ز فـــضلش بـــاد هـــر داعـــی مفـــضّـــل

این درّ شاه همه پیران است

تأریخ تکیهء صفوتی پاشا بنا کرد در اسلامبول

ایـن درّ شـاه همـه پیـران اسـت
بجنـــان همـــروماننـــد بـــود
شـد موفـّــق بـه بنـایش آنکـس
کـه جهـان بـا کـرمش بنـد بـود
اهـل فـضل و هنـر و علـم و ادب
صـفوتی مخلـص و خورسـند بـود
جای فـیض است بیا ایـن درگاه
جـــاذب اهـــل دل و رنـــد بـــود
گفـــت تـــأریخ تمـــامش نفعـــی
تکیـــهء شـــاه نقـــشبند بـــود

ای صبا ای قاصد فرخنده فر

در مدح شیخ عبدالرحمن طالبانی

ای صبا ای قاصد فرخنده فر
خاک راهت سرمهء اهل نظر
ای طبیب درد بیماران عشق
مرهم زخم دل افگاران عشق
مشک بیز و عنبرافشان می رسی
گوییا از کوی جانان می رسی
در چه کار است آن نگار سنگدل
با که یار است آن بت پیمان گُسَل
میل بیداد و جفا دارد هنوز
کینهء اهل وفا دارد هنوز
خنجر مژگان او تیز است باز
تُرک چشمش مست و خونریز است باز
هیچ جوید از من بیدل نشان
هیچ پرسد زین دو چشم خونفشان
هیچ گوید من غلامی داشتم
دردمندی مبتلایی داشتم
هیچ می پرسد چه شد آن ناتوان
کاندرین کو بود شبها در فغان

هست در فکر من زار و غریب
بیدل حسرت کش و محنت نصیب
ای صبا آن سرو قدّ گل عذار
بود عمری با من دلخسته یار
بر درش یک چند کردم بندگی
کردم آنجا صرف خدمت زندگی
عاقبت از جور دور آسمان
گشت بیدار رسم دوری در میان
دور از کویش چنین زار و نزار
ماندم آخر بی مراد روزگار
بخت بد گر آخرم از وی جدا
کرد دست من ز دامانش رها
مدّتی شد ای نسیم مشکبار
کاگهی نبود مرا از آن دیار
نه ازو هرگز سلامی می رسد
نه گهی از وی پیامی می رسد
ای صبا جز تو ندارم رهبری
چارهٔ کارم نداند دیگری
در جوانمردی نباشد چون تو کس
چارهٔ دردم تو میدانی و بس
بر غریب و مستمندان رحم کن
رحم کن بر دردمندان رحم کن
تو اگر بر بیکسان رحم آوری
نیست در عالم ز من بیکس تری

نــه ز یــار امیــد یــاری باشــدم
نـــه امیـــد غمگـــساری باشـــدم
نـــه بـــروز آرام دارم نـــه بـــشب
دل بجــان آمــد مــرا و جــان بلــب
ای صـــبا امیـــد دارم از کـــرم
بــار دیگــر رنجــه فرمــایی قــدم
پیش جانـان شـرح حـال مـن کنـی
شــرح حــال پــر مــلال مــن کنــی
ثانیـــا بـــا ســـاکنان کـــوی او
از مـن بـی صـبر و بـی سامان بگـو
مغتـــنم داننـــد ایّـــــام وصـــال
اعملــوا شــکرا لــه فــی کــل حــال
هـــیچ کـــافر دور از جانـــان مبـــاد
مبـــتلای محنـــت و هجـــران مبـــاد
مــن شناســم قــدر ایّــام وصــال
تـــشنه دانـــــد قیمـــــت آب زلال
زینهـــار ای دوســـتداران زینهـــار
شـــکوه ننماییـــد از بـــی دادیـــار
زانکـه انـدر زیـر ایـن فیـروزه طـاق
نیـــست دردی بـــدتر از درد فـــراق
گـر کـسی زان دل فگـاران ای صـبا
پرســـد احـــوال مـــن دلخـــسته را
گــو نــه شــب آرام دارد نــه ســحر
نــه ز خــود نــه از جهــان دارد خبــر

یکدو هست از حافظ شیرین سخن
ســــاخته ورد زبــــان خویــــشتن
بـا دل افگـار و چـشم خـون فـشان
مــی نمایــد هــر زمــان تکــرار آن
روز وصــل دوســتداران یــاد بــاد
یادبــاد آن روزگــاران یــاد بــاد
گرچـه یـاران فارغنـد از حـال مـا
از مــن ایــشان را هــزاران یــاد بــاد

بالطاف خدای قادر قیوم...
در مدح علی رضا پاشا

بالطـــاف خـــدای قـــادر قیــّــــوم بـــی همتـــا
کـه جـز او نیـست معبـودی بحـقّ از دنیـه و عقبـی
ز یمـــن همـــّــــت فخرالانـــام و سیـــّـــد عـــالم
کـه فرمودسـت لـولاک ز حقـّــش خـالق الاشـیا
ز فـــیض چـــار یـــار و آل و اصـــحاب حبیـــب حـــق
بحـسب الخـواهش خاصـان اینجانـب بهـشت آسـا
میـســّــر گـشت تـشریفش سـمییّ شـیر یزدانـــی
بـشام شـام شـد در روشـنی چـون صـبح نـور افـزا
بــــأمر پادشـــاهی و ز فــــرّ طـــــالع میمـــون
علـم زد بـر دمـشق از روی بخـت آن خـسروی والا
نــشان سـعد اهــل شــام شــد تــشریف آن ســرور
کننـــد اهـــل عـــراق از بهـــر او افغـــان و واویـــلا
عـــراق تازیـــان تـــا پایگـــاه تخـــت و بخـــتش بـــود
نـــشاط کـــامرانی بـــود انـــدر خطـــّـــــهء زَورا
کنـون زان روز تـشریف شـریفش دور شـد زان ملـک
بـــلا و فتنـــه میبـــارد سراســـر گـشته پـــر غوغـــا
ولـیکن اظهـر از شـمس اسـت عـالم جملـه میدانند
کـــه گـــشته خانـــدان مـــصطفی سربـــسر یغمـــا

بهـر جـا باشـد آن آصـف نـشان سـعد اهلـش شـد
ز هـر جـا سـایه‌اش ممنـوع کـوی سـعد ناپیـدا
رعیـّـــت فــارغ البالنـــد از هـــر بابــت کـــویی
جهـــان آبــاد کــرد از داد چـــون داد گیـــو کـسری
بـساط عــدل را ایــن نــوع گـسترده دریـــن اقلـیم
کـه پروایــی نــدارد هــیچ دم گنجـشک از عنقـا
چـــو پـــا انـــدر رکـــاب آرد بعـــزم رزم در میـــدان
اگـر خـصمش تهمـتن شـد گریـزد در صـف هَـیجا
بـروز جنـگ اگـر باشـد عـدویش چـون کُــهی آهـن
ربایـد همچـو کـاه از کوهـهء زیـنش بـه بـی پـروا
ز بـــرق تیـــغ زد در خـــرمن عمـــر عـــدو آتـــش
چـسان آتـش کـه سـوزاند بیکجـا آهـن خـارا
سـخایش گـر بـه حـاتم نـسبتی کـردم بجـا گفـتم
کـه جـودش زنـده گردانیـده گـویی روح حـاتم را
گفـــت جـــودش بـــروز بـــذل چنـــدان زرّ برافـــشاند
کـه تـا محـشر درم رویـد ز پـشت مـاهی دریـا
کمـــال و فهـــم وی هرگـــز نگنجـــد در خیـــال کـــس
نـــه کـــس دیـــده نـــه بـــشنیده بزیـــر گنبـــد مینـــا
که با این درک و فهم و هوش و رای و مملکت داری
ره فقـــــر و تجـــرّد زد بـــــراه اکبـــــر دانـــــا
بیـا نفعــی ز مـدحش لـب فروبنـد و قلـم انـداز
زبانـت قاصـر آمـد بـا دعـایش خـتم کـن اینجـا
خداونـــدا بـــدان ســـرّی کـــه انـــدر پـــردهء غیبـــست
بـــدان نـــور حبیـــب خویـــشتن آن ســـرور والا

بـدان خاصـان درگاهـت کـه در عـشق تـو سرمـستتند
بجـز تـو کـس نمیخواهنـد انـدر جنـّـت اعـلا
دوام عمـر و بخـت و طـالع و اقبـال تـا سـر ده
بزیـــر ران بخـــتش بـــاد دایـــم دنیـــا

بسم الله الرحمن الرحيم
در مدح علی رضا پاشا

بسم الله الرحمن الرحیم
زینت سرلوحهء مدح عظیم
از کرم و فیض خدای قدیر
خالق اشیای صغیر و کبیر
بال همای ز سمای بلند
بر سر ما سایهء دولت فکند
یعنی ز یمن قدم این خدیو
رسته جهان جمله ز تعذیب دیو
نام علی و لقبش شد رضا
باد مظفّر ز خدا دائما
گاه دهد دین محمّد رواج
گاه ستاند ز عدوها خراج
مصحف و شمشیر گرفته بدست
دیو عدو داده ازان رو شکست
هر کره از زرهش پیلتن
گِشته و کُشته است دوصد اهرمن
صد چو تهمتن ز غلامان او
معرکه جویند بفرمان او

بود اگر رستم زال این زمن
بیدوشش لرزه فتادی به تن

طایفهء عُرْبُ عجم باز روم
ز آتش قهرش همه شد همچو موم

دشمن او گر شه بیضا بود
در غضبش روز چو یلدا بود

بر علمش ثبت بخط غریب
نصر من الله و فتح قریب

خوانده برو حضرة روح الامین
نحن فتحنا لک فتحاً مبین

درگه رزمش همه شیران نر
ورد زبان ساخته این المفر

گویمت ای نفعی نادان تام
چون نتوان کرد تو مدحش تمام

تو نه سخن دانی و بس کن سخن
خاتمه‌اش را بدعا ختم کن

باد میسّر همه مقصود او
وز شرف طالع مسعود او

ای شه دریادل و قاآن همم
بندهء تو هم عرب و هم عجم

تیغ تو افسر شکن طاغیان
معدلتت موجب امن و امان

مثل تو نبود ز جهان با سخا
جمله وزیران بدرت چون گدا

ذرّه صــــفت عــــسکریان پـــروری
تــا بقیامــت بــود ایــن ســروری
تــا فلــک آیینــهء گردنــده بــاد
بخــت همــایون تــو پاینــده بــاد
تیــغ جهــان گیــر تــو چــون مــاه نــو
بــاد بتــسخیر جهــان تیــزرو
از کرمــت هرکــه مــددخواه شــد
مطلــبش آمــد بکــف و شــاه شــد
چــشم عنایــت ســوی مــا بــاز کــن
بــر درت ایــن غــم زده آواز کــن
بنــده ز لطفــت طلبــد التجــا
کــش فکنــی ســایه بــراو چــون همــا
تــا شــوم از خیــل غلامــان تــو
ســر نهــم انــدر خــط فرمــان تــو
لطــف تــو گــر ســایه بمــا افکنــد
پایــهء مــا بــال همــا بــشکند
همــّـت عالیــت گــرم یــاد بــاد
مــی رســدم دســت بــذیل مــراد
بــاقی ایــا ســرور همــّـت مــآب
بــا همــه مقــصود شــوی کامیــاب

بیا ساقی رسان یك باده‌ای

در مدح فایق

بیا ساقی رسان یک باده‌ای تا این دل زارم
بیابد نشهء شرحی دهد از هجر دلدارم
منم گردیده غرق بحر هجر و فرقت و غربت
ندارم فکر غربت غیر هجر و فرقت یارم
خدا را همّت ساقی عطا کن باده‌ای تا من
شوم هشیار و در دل رو دهد اشعار اشعارم
مغیّر گشته مغبّر مکدّر همچو عینینم
قلیب قلب افگارم فضای فیض افکارم
چه حاجت ساقیان اظهار احوالم بیا بنگر
چگونه ناتوان گردیده جسم زار غمبارم
اگرچه ناتوانم کرده سبقت باده از جامت
هزاران بار فرمودی دوای قلب بیمارم
اگر یک بار دیگر لطف فرمایی دهی جامی
نوید عمر دوباره رسد از طرف گلزارم
ز روی لطف با صد ناز رو بر من نمود و گفت
نمانده غیر دُردی باش چون جان بر لبت آرم
بگفتم ساقیا دُردی شود صد درد را چاره
بجز زان درد من نفعی ندیدم زان گرفتارم

پر از می کرده جامی با هزاران عشوه پردازی
بشادی نوش کردم از کف ساقی شهوارم
شدم مدهوش یکدم بعد ازان خود را نگه کردم
طلوع فجروش روشن شده شام دل تارم
بگفتم ای دل آخر چیست احوالت دگرگونست
بگفت از افتراق مهوش شب تا سحر پیوسته بیدارم
ندانی نیست بدتر از جدایی علّت هرگز
نشد ساکن ز سوزش در دو دیده سیل خونبارم
ز داغ هجر لیلی قیس مجنون گشت امّا من
دو صد مجنون وامانده بکوه نجد بگذارم
قدم خم چون هلال و زعفران لون است اندامم
ضعیف و ناتوان و کُلّ نشین چون کاه دیوارم
همان وقتست کز بهر لقای شهسوار خود
برآرم روح خود بر قابض الارواح بسپارم
الا ای فایق دوران و صدر و سرور عالم
خیالت مونس و با وی همین فرداست گفتارم
تو آیین شرفداری نگه داری نگه داری
من آداب وفاداری نگه دارم نگه دارم
بوقت استجابت بهر عمر و رفعت جاهت
بآیینِ وفا دست دعا پیوسته بردارم
که شأن فایقت بر هَمگنان در عالم آرایی
که چون بر کوکب شاهی و شاه طارم و چارم
که تا نفعی ز انعامت شود دامان و جیبش پر
خدا از بهر او شاها کند محفوظ تو دایم

نسیما چه باشد...

نسیما چه باشد که لطف نمایی
ز روی دل افروزی و جانفزایی
یکی سوی صدر اکابر شتابی
یکی راه فخری را فاضل گشایی
که بی روت شامست بر ما ازان رو
بهشت است چون مهر هر جا بر آیی
همی تا بقصر فلک بر بعشرت
دبیر است بهرام و زهره‌ست نایی
سنی باد کیوان و ایوان و جاهت
ز ماه قبایی و ترک سرایی

ای صبا ای قاصد...

ای صــبا ای قاصــد فــرّخ ســیــَـــر
خــاک راهــت ســرمه بهــر هــر بــصر
محـــــرم راز نهانیهــــــا تـــــویی
پیـــک اســـرار نهانیهـــا تـــویی
قاصــد محــرم نــدارم جــز تــو کــس
بــی کــسم مــن ای نــسیم خــوش نفــس
دل پـــر از هجـــران و دارم التجـــا
کـــن قبـــول التماســـم ای صـــبا
از مـــن دل پـــر غـــم و زار و غریـــب
گـــشته از دیـــدار یـــاران بـــی نـــصیب
ســـاکن شـــامم و لـــیکن بـــی مـــشام
از عبیـــــر نامـــــهء والا مقـــــام
ای صـــبا از نفعـــی زار و زبـــون
پیـــک شـــو رو نـــزد خـــضر ذو فنـــون
آســـتان شـــامخش تفهـــیم کـــن
عـــرض اخـــلاص مـــرا تقـــدیم کـــن
عـــرض کـــن حـــال دل پـــر درد مـــن
بـــا انـــین و ســـوز و آه ســـرد مـــن

گـــو بـــرای فرقـــت و هجـــران تـــو
قـــامتش باریـــک گـــشته همچـــو مـــو
اســر بــارد از دو چــشمش همچــو ســیل
جز تـو بـا کـس نیـست او را هـیچ میـل
از فراقـــــت بــــا فراقــــــی داده رو
از دو چــشمش ســیل بــارد مثــل جــو
گویــد ای یــاران بــی فکــر محــال
مغتـــنم دانیـــد ایّــــــام وصـــال
نیـــست درد بـــدتر از درد فـــراق
کـــس مبـــادا مبـــتلای افتـــراق
دور کـــس از همـــدم و یـــاران مبـــاد
مبـــتلای محنـــت و هجـــران مبـــاد

بازم زمانه شربت...

بــازم زمانــه شــربت هجــران بجــام کــرد
از یــار دور فتــادم و کــارم تمــام کــرد
ناکـــام از دیـــار و ز یـــارم فکنـــد دور
در شـام روز روشــن مـا را چـو شـام کـرد
وقتــی بــسوز دل گــه بنـالم عجـب مگـر
گوینــد مردمــان چــه قیامــت قیــام کــرد
امیـــد زیـــستن ز مـــن زار رفتـــه بـــود
چـون هـاتفی بگـوش مـن امـشب پیـام کـرد
ببـر شـکوه پـیش آصـفی کـز روی فکـر او
بـا فکـر بکـر کـار جهـان بـا نظـام کـرد
گـاه گـرم چـو دسـت عطـا وا کنـد بجـود
روح روان حـــاتمیش صـــد ســـلام کـــرد
مـــشهورتر ز مهـــری نـــادر دریـــن زمـــان
بـر خویـشتن جمـع علـم و هنرهـا تمـام کـرد
ختم است علم و فضل و شرف بر جنـاب او
دوران ورا محمـــد فـــایق بنـــام کـــرد
یـــا رب بحـــق حرمـــت آن خـــتم انبیـــا
کـز نـه فلـک گذشـت بقربـت کـلام کـرد
اقبـــال و عمـــر و دولـــت او برقـــرار بـــاد
هرجـــا قـــرار کـــرد ورا بـــردوام کـــرد

طاقت نداشت عقل صفاتش کند بیان
آخر عریضه را بدعا این ختام کرد
این بنده را شمار تو از داعیان خویش
نفعی صفت دعای تو هر صبح و شام کرد

تعالی ذات خلاقی...
در مدح سرعسکر

تعـالی ذات خلاقـی کـه قـدرت شـد سـزاوارش
عیـان سـازد چنـین مهتـر ز یکتـا درّ اقـرارش
دهد سـر رشتهء طـالع بدسـتش چون امـور خلق
نهـد آینـهء مطلـب مقابـل پـیش رخسـارش
دلیـران صـف ایـستاده کمـر بـسته بفرمـانش
بامرش منتظر هر کس که آیا چیست اظهارش
سـواره قهرمـان آسـا چـه آیـد سـمّ گلگـونش
دلیـران جهـان سـایه بـرد از فخـر مقـدارش
پگـاه رزم اسـکندر بوقـت بـزم جمـشید اسـت
فلـک لـشکرکش از انجـم شـه خـاور علمـدارش
چو شمشیر هـلال آسـا کـشد غـرّش بـروی چـرخ
فتـد مهـر جهـان آرا ز هـم انـدر شـب تـارش
عجـب سـرّیـست تیـغ او میـان جملـه اعـداها
ز آسـیب سـپهر دون خـدا بـادا نگهـدارش
گلـی بـاغ کیـانی و سـر سرعـسکران گـشته
وزیـری صـاحبُ التـدبیر مـشهور اسـت کـردارش
اساس ملـک زانـسان زیـر تـدبیرش شده محکم
تـو مـی گـویی بـامر شـه عـدالت بـوده معمـارش

الهی عمر وبخت واصل ونسل و قدر وتوفیقش
بود ثابت قدم دایم بکام دل شود یارش
ولیکن نفعی بیکس ز خاطر دور نگذارد
که تا در وصف او سالک شود هر آن ز گفتارش

نتوان صورت رویت

مخمس (نفعی) بر غزل (حافظ)

نتـوان صـورت رویـت کـشد ای مـه مـانی
حرکاتــت چــو ملــک گــر بــصفت انــسانی
ز گــذرگاه برماســت گــر بــشوم قربــانی
جانفـدای تـو کـه هـم جـانی و هـم جانـانی
هـر کـه شـد خـاک درت رسـت ز سـرگردانی

تـو مگـو دبدبـه و زمزمـه‌هـا جملـه چراسـت
عاشق سـوخته دل هـر چـه کنـد بـی پرواسـت
بـه هرانجـا کـه فتـد گفـت مکـانم اینجاسـت
سرسـری از سـر کـوی تـو نخـواهم برخواسـت
کـــار دشـــوار نگیرنـــد بـــدین آســـانی

صـنما دیـده از عـشق تـو خونـاب گریـست
دوش از هجـر شـب و روز ندانـستم زیـست
دانی این دبدبه و زمزمـهء مـن کـه ز چیـست
خامـه را طـاقـت پروانـهء دل سـوخته نیـست
نازکـان را نرسـد شـیوهء جـان افـشانی

تـو مگـو عاشـق شیدا وشـی لـیکن خـامی
عاشــقان را بــود اوّل رُتــبش بــدنامی
بلبــل زار بــه بــی گــل نبــود آرامــی
بــی تــو آرام گــرفتن بــود از ناکــامی
بـا تـو گـستاخ نشـستن بـود از حیرانـی

کیست مشتاق نباشد بر درت ای دلدار[۱]
توی شیرین سخن و ماه وش و شه رفتار
باغبان را نشنیدی که دهد آب گلزار[۲]
تا بماند تر و سیراب نهال قد یار
واجب آنست که بر دیدهء ما بنشانی

زیر این سطح علی نیلی وشی فیروزی
صنما نیست گمان شمع جهان افروزی
حیف باشد که ز هجرت دل زارم سوزی
در خم زلف تو دیدم دل خود را روزی
گفتمش چونی و چون می زی ای زندانی

گفتم ای دل چه تو هر کس که کند ترک وطن
عاقبت زار فتد در خم زلفی به محن
چه فتادی به خمش چونی ایا خسته بدن
گفت آری چه کنی گر نبری رشک به من
هر گدا را نبود مرتبهء سلطانی

شده دشوار همه کار و رهی مسهل من
نکند حل بجز لطف تو این مشکل من
چه کنم عرض و چه گویم به تو نورس گل من
فاش کردند رقیبان تو سرّ دل من
چند پوشیده بماند سخن پنهانی

نیست ای یار جز از صحبت تو فکرت ما
هجرت ای دوست شده باعث هر محنت ما

(۱) در نسخه دستنویس چنین آمده بود: (کیست مشتاق نباشد بردت ای دلدار).
(۲) در نسخه دستنویس چنین آمده بود: (باغبان را نشنیدی که دهد آب کلذار).

گفـت نفعـی رسـدت از شـرف همّـــت مـا
راسـتی حـد تـو حـافظ نبـود صـحبت مـا
پـس کـه تـو بـر سـر کـویم نکنـی سـگبانی

ای جهان و جهانیان را سر

ای جهـــان و جهانیـــان را ســـر
افـــسر پایـــه بـــاد در پایـــت
چـــرخ را مایـــهء رؤیـــت رویـــت
مهـــر را ســـایهء رأیـــت رایـــت
مغفـــــرت بـــاد مـــــغفر فرقـــت
مرحمـــت بـــاد مـــسند جایـــت
احتـــــرام ســـــکندریت کنـــــد
زیردســـــتی کمینـــــه دارایـــــت
در فطانـــــــت بناهتـــــــت اوّل
در عـــــدالت ســـعادتت غایـــت
بـــــر مـــــرادات افکنـــــد ســـایه
علـــم همـــّـــت فلـــک ســـایت
زیـــر فرمـــان کنـــد نظـــام جهـــان
داور شـــــخص امـــــر فرمایـــــت
ایـــن بدیهـــه اگـــر چـــه پـــست آمـــد
پـــیش طبـــع بلنـــد فرمایـــت
داعـــیم مـــن نـــه مـــادح اســـعد
بـــــاد آرا مـــــدیح آرایـــــت
زانکـــه امـــروز طـــالع نفعـــی
تیـــره گـــشته چـــو بخـــت اعـــدایت

ای جهان و جهانیان رامت

ای جهـــان و جهانیـــان رامـــت
هرچـه خـواهی ز حـق دهـد کامـت
رؤیـــت روی تـــست مایـــهء مهـــر
چـــرخ گـــردون بـــاد خـــدّامـــت
علـــم همـــّــتت فلـــک سایـــست
بـــاد عـــالم غریـــق انعامـــت
عـــالم شـــد رقیـــق یـــک رقمـــت
تـــا ابـــد بـــاد وضـــع ارقامـــت
خامـــه شـــد خـــام از مهابـــت تـــو
بـــاد مـــسعود رســـم اقلامـــت
آصـــفی دهـــر و فـــایقی الحـــق
بـــاد محفـــوظ شـــهرت و نامـــت
ســـــروران جهـــــان سرتاســـــر
بـــاد محتـــاج فـــضل و اکرامـــت
هـــر کجـــا دشمنیـــست بـــدخواهت
بـــاد مـــذلول زیـــر اقـــدامت
مـــادح و داعیـــست نفعـــی زار
بـــردوام بـــاد عمـــر و ایـــّـــامت

المنة للّـه که جهان...

المنـة للّــــه کـه جهـان جملـه سراسـر
از یمــن کمــالش جــوارم گــشته منــوّر
ســردفتر انــشای فــصاحت شــده قیــدش
بــر صــفحهء عنــوان کمــالات مــسطّــر
مــشهور چنــان شد بــسخا در همـه عــالم
زیبـد کـه شهنـشه دهـدش ملـک سـکندر
دریــا کــه ســیه‌روی بحــار کــرم اوســت
از حسرت اعطـای او بـر سنگ زنـد سر
شــیران بــدر شــاه و غریبــان بــسرایش
کالبلبـل فـی البـاغ وفـی اللیـث غظنفـر
فــایق ز همــه امــر و اصــول قلـم و علـم
مــاهر ز فنـون از همـه حـال از همـه بهتـر
ممکـن نـشود وصـف ز اوصـاف حمیـدش
لالــست زبــان از صــفتش آن مــه ســرور
ای آنکـه عنـان کـرم اکنـون بکـف تـست
خوش ران که ترا جمله جهان باد مــسخّــر
خــواهم بــدعا دمبــدم از خــالق قــادر
هـر کـام کـه از حـق طلبـد بـاد میـسّــر

ای جفاجوی پر الم گردون

منازعه با گردون کج رفتار

ای جفـــاجوی پـــر الـــم گـــردون
از چـــــه در دلـــــم کنـــــی افـــــزون
جـــز مـــن زار کـــس ندانـــستی
کـــه دهـــی هجـــر و فکـــر گونـــاگون
تـــو ندانـــستی ایـــن غریـــب و اســـیر
از ازل جـــــسته‌اش بغـــــم معجـــــون
از چـــه کـــردی اســـیر و دل پـــر غـــم
چـــون مـــن بینـــوا ندیـــدی چـــون
کـــار تـــو دائمـــا کجـــی از چیـــست
از چـــه ایـــن فـــاتنی ایـــن مفطـــون
بعـــــضها را بفتنـــــه انـــــدازی
بعـــضها قیـــد غـــم کنـــی مکنـــون
گـــاه خفـّــــاش را کنـــی معـــزوز
نکتـــه‌دانـــان کنـــی ز یـــأس زبـــون
ســـیدان بـــستگانِ عقـــده‌ء ذل
در چـــــه ناکـــسان شداســـت نگـــون
بـــی حـــذر کارهـــا کنـــی از خـــود
شـــرم دار از نزیـــل ســـوره‌ء نـــون

بهـــره‌ور کـــس نـــشد ز افعالـــت
زیـــر چرخـــت کـــسی نـــشد ممنـــون
تـــو نـــدانی کـــسان ســـوخته دل
گـــه شـــده دل شکـــسته و محـــزون
گـــر بخواهـــد بـــآه نیمـــه شـــبی
بـــی ظهـــور فـــسانه و افـــسون
چـــرخ دونـــت بهـــم زنـــد یکـــدم
کُـــنـــدَت گوشـــمال چـــون قـــارون
از چـــه دلهـــا شکـــسته گردانـــی
خـــوف دار از مهـــیمن بـــی چـــون
گفتمـــت ایـــن نـــصیحت ای کچـــرو
تـــرک کـــن ایـــن فعـــال نـــاموزون
ورنـــه ای چـــرخ بـــد سرشـــت و قبـــیح
تـــو بـــآه خفیفـــهٔ مرهـــون
گـــر زنـــم نعـــرهٔ ســـحرگاهی
مـــی‌شـــوی تـــو چـــو نفعـــی تونـــاتون

ای عظیم جمله عظما

مخمس (نفعی) بر غزل خودش

ای عظـیم جملـه عظمـا وی قـدیم ذوالجـلال
ای بملـک خـویش پاینـده کـریم بـی مثـال
ای ثبـات ذات وحدانیــّت جملـه جمـال
ای گرفتـاران عـشقت فـارغ از مـال و منـال
والهـان حضرتت را از خـود و جنّـت مـلال

ایکـه عـشّـاقان جملـه در کمانـت خـورده چـرخ
کـشتگان تیـر عـشقند و بمـو نـشمرده چـرخ
جملـه محروسـند و زیـر بـار خـود آورده چـرخ
مفلـسان کـوی شـوقت را غلامـی کـرده چـرخ
سـالکان رای وصـلت را دو عـالم پایمـال

والهء وصل تو شد انس و پری حور و ملک[1]
بعـضی سـرگردان و بعـضی بـا دل شـادان ملـک
هـر کـسی بیگانـه شـد از قهـر و غمنـاکی هلـک
عارفـان وصـف تـو مبغـوض اشـراف ملـک
مـدبران درگهـت سرگـشتهء تیهـی ضـلال

---

(۱) در نسخهء دستنویسی که در دست داشتم نوشته شده بود (والـهء وصـل تـو شد انس و ملک پری حور و)، امّـا با قلمی قرمز بر بالای کلمهء (ملـک) حرف (خ) و بر بالای کلمهء (حور) هم حرف (مْ) را نوشته بـود؛ هرچند معنـای ایـن دو حـرف را نفهمیدم، امّـا به نظر مـن باید جـای ایـن هردو کلمـه را بـا هـم عـوض کـرد تـا قافیهء شعر درست شود.

تشنهء فیضند از فوق السّما تا بر سمک
قطره‌ای از رحمتت کفو است جمله یک به یک
جملگی فرمان برست فلک و فلک ملک و ملک
شمّه‌ای از فیض لطفت بوی برده نه فلک
گشته سرگردان بگرد آستانت ماه و سال
گر گناهم چون جهان باشد ندارم غم جلیل
دربجوشد از جبل تا بحر مثل رود نیل
نسبتاً بر رحمتت بل اِنه شییءٌ قلیل
آتش لطفت گلستان گشته در پیش خلیل
خورده نمرودی بقهر از نیم پشّه گوشمال
جمله عالم مغفرت خواهند گر دارند عیب
جمله‌گی سبحانه گویند بی تشبیه و ریب
بر تو و لطف تو کرده جمله‌گی زیبا و زیب
بلبلان نغمهء تسبیح در بستان غیب
وحده گویان بزیر گلبن باغ وصال
نیک و بد جمله بوحدانیّتت دارد نشان
انس و جن هر کس ز فردانیّتت تسبیح خوان
وصف ذاتت بلبلان خوانند با زار و فغان
طوطیان عالم علوی برآورده ز جان
نعره‌های ماعرفناک ای قدیم ذوالجلال
تشنگان شربت او نوش کردند آب تاک
بیخبر گشتند از دنیا و مافیها چه باک
هر که رویش دید فارغ گشت از ملک مِلاک
پرتوی از عکس رویش تافته بر آب و خاک

خاک او پوشیده چندین خلعت حسن و جمال
در ازل از عـال و ادنـی هـیچ در میـدان نبـود
غیر تـو نبـود کسی حنّـان و صاحب عزّ و جود
تـو بتـا فرمـوده‌ای اینـست و آن و هـست بـود
خامهء صنعت چو بست این نقش امثال وجود
مهر شد بر تختهء غیب این مثال بی مثال
گر کسی یک قطـره‌ای از بحر لطفت یافت او
بـی گمـان در نطـق وحدانیـّـتت درباخـت او
غیـر تـو در دنیـه و عقبـی کـسی نـشناخت او
هـر کـه بـر خـاک درت ره یافـت عـزّی یافـت او
کـز بیـان وصـف او فرسـوده شـد پیـر مقـال
هر کـه مخبر نیـست گر از رحمتش دل پر جفا
راحتـی را نیـست او صـد بـار گـر بینـد صـفا
آنکــه غیــر از او نباشــد عاشــقان را در وفــا
پـیش محرومـان هجـرش نـیش نـوش پـر شـفا
تـشنگان وصـل را هـر آتـش چـون صـد زلال
ای که بر صنعت همه ملک و ملک تسبیح خوان
هرکــرا نــوعی تــو جانــا گــشته‌ای ورد زبــان
دائمــا محتــاج وصــل تــست جملــه عابــدان
تــشنگان تیــغ عــشقت زینــدگان جــاودان
صـید شـاهین غمـت شـاهان ملـک بـی زوال
معـزلان هرچنـد بنمودنـد فجـر و سـحر وکیـد
آشـنا هرگـز نگـشتند از صـفات عمـر و زیـد
غیــر آن افتادگــان بحــر وحــدت مثــل صــید

بـادهنوشـان غمـت داود و معـروف [و] جنيـد
جانفـشانان درت عمّـــار و سـلمان و بـلال
هر کـه شيدا گشت و والـه بـر درت شد معتبـر
وحـــده گويـــان ذاتـــت در دو عـــالم مفتخـــر
جملگـــی خواننـــد لا احـــصی ثنـــاءً مختـــصر
داروی درد تـــو داروی دل هـــر بـــا خبـــر
زيـور ذکـر تـو زيـب حـال هـر صـاحب کمـال
نفعـــی محـــزون را جانـــا تـــويی ورد زبـــان
در رهـت کـرده فـدا مـال و سـر و روح و روان
جز تـو کس را نيـست اميـدش رحيم بی کسان
در تمنّـــای خيالـت گـشته نفعـی جـان فـشان
تـا چـه خواهد ديـد آخر زيـن تمنّـای محـال

هـــر کـــه خوانـــد ايـــن خـــط و ايـــن گفتـــه را
روح شـــــاعر شـــــاد دارد بـــــا دوعـــــا

رباعی

(۱)

تـا فلـک گردنـده بـادا دولـتـت پاینـده بـاد
آفتـاب همـّـتت بـر بنـدگان تابنـده بـاد
رخـش اقبالـت چـو آهنـگ سـرافرازی کنـد
افسر اعدای جاهت زیر پـا افکنـده بـاد

(۲)

ای مرشـد بـی همتـا ای نـور دل نفعـی
جز همـّت تو اصلا بـر مـن نبـود نفعـی
در غربت و در اوطـان غمخوار منـی دانـم
گر لطـف مبـاد از تـو کـس نبـود نفعـی

(۳)

تـو امـین دولتـی ای شهـسوار دلفریـب
از خداخواهم شود لطفت باین نفعی نصیب
اسـترم اولـسون موافـق مـدعا فـر سـرورا
حق میسر ایلیه بالطف واحسان عن قریب

ای فرید دهر وی...

ای فریـــد دهـــر وی ســـرمایهء درمانگـــان
وی رقمـسنجان جملـه بـر درت چـون پاسـبان
ای فـصیح اللـّـفظ وی طغـرازن انـواع نطـق
فـارس و تـرک و عـرب کـردی فـرو سر بـا لـسان
شـاعران گـر جمـع بایـد گـشت از روی زمـین
نیـست کـس را زان کـه از وصـفت شـود ذرّه‌نـشان
طـوطیـان خواهنـد وصـف و مـدح تـو بـا دل کنند
لیـک ابکـم گـشته‌انـد از نیکـی نطقـت هـر آن
شـاعران دهـر چمـن ممکـن ز وصـفت دم زننـد
گـشته‌انـد حیـران لفـظ گوهرینـت بـی گمـان
مـن چـه گـویم وصـف تـو کـز هرچـه گـویم بهتـری
چـون ز وصـفت جملـه مـدّاحـان بگـشاده زبـان
گرچـه ایـن دو بیـت پژمـرده نثـارت گـشت لیـک
غاشـیه بـر دوش اشـعارت بفرمـا نکتـه دان
از خـــدا مرجوســـت ای امیـــدگاها دائمـــا
دوسـتانت شـاد و دشـمانت همیـشه پـر زیـان
خواهـدت نفعـی شـماری بنـده‌گـان درگهـت
گرچـه حـدّش نیـست بگـشاید ز اوصـافت زبـان

بشیری از سوی سردار امجد
در تأریخ محمد پسر شیخ صاحب

بشیری از سوی سردار امجد
که باب کفر شد از یمن اوسد
سمّی حضرت محمود اکرم
شقیق شه ضیاءالدین ارشد
بمخلص صاحبش گویند زان سو
تلطّف می‌کند با نیک و با بد
رفیق همّتش عالم منوّر
بانعامش هزاران شاد گردد
کف احسان چو بگشاید گدا را
ببخشد از زرّ مثمن دو صد عدّ
نهایت فضل و جودش گشته مشهور
دوامش باد خواهم من از ایزد
خداوندا بحقّ فخر عالم
حبیب حقّ شهی لولاک احمد
مصون باد از حوادث تا که هر آن
کند دست عطا و جود محمّد
بگفتا آن بشیری ذو فطانت
که ای یاران ذو فضل و ممجّد

گلـــی از گلـــستان پیـــر کامـــل
شـگفت امـروز مـن دانـم مؤکّـــد
جمیـع بنـده‌گـانش گـشته مـسرور
بـــآن فرزنـــد دلبنـــد و مـــسیّـــد
خـــصوصاً نفعـــی درمانـــده‌ء زار
غـلام صـاحب ذی فـضل و امجـد
ز مـسروریّـــتش از بـُـــشرت آنـدم
ســر فخــرش بچــرخ هفتمـــین زد
تـشکّـــر بـا تـضرّع مـی نمـودی
کـه آمـد بهـر پیـر ایـن نجـل مـسعد
بـاین مـسروری بـی حـدّ و غایـت
ببـاب حـقّ نمـودم حمـد بـی حـدّ
بـامر صـاحب ذی فـیض و ذی جـود
کـه بهـر هـر فقیـری گـشته مـسند
بتـــأریخ تمـــامش کـــردم آغـــاز
زکـيٌّ شـمس الـدّیـن خالـد محمـّـد

بوالعجب سورنامه‌ای..

بوالعجب سورنامه‌ای فرموده خضر ذو فنون
کرده افشان گوهر از حدّ و از عنایت برون
معنی و فنّ و فصاحت جمله زو شد آشکار
فکر و تدبیر و لطافت جمله زان شد رونمون
شوکت و فردوسی و عرفی و خسرو یک بیک
سر فروگردند گر بینند بیتی زین کنون
لفظ گوهربار و پر معنا و وزن شعر او
هر کسی بیند شود دانا اگر باشد جنون
آن شهنشاه معظم حضرة محمود خان
دشمنش بادا همیشه در چِه حسرت نگون
گشته فتحیّه بفتح کارهایش سربسر
دشمنش در زیر اقدامش شده زار و زبون
یا رب این سورنامه و فتحیّهء عرض خلوص
دور باد از مکر حسّاد و ز چشم بد مصون
من ندارم حدّ آن در عرصهء صاحبدلان
اسپ رانم غیر آن اندر صف لا یعلمون
نفعیا نه تو اگر عالم شود وصّاف او
می‌نماید مثل یک ریخک بکوه بیستون

ای صاحب جاه و عز و دولت
در خصوص اسپ

ای صــاحب جــاه و عــزّ و دولــت
وی کـــان ســـخاوت و عنایـــت
ســرمایهء جــود و فــضل و احــسان
ســـــردفتر ســـــروران ذی شـــــان
صــیت کرمــت ز قــاف تــا قــاف
مـــشهور بیـــرون ز حـــدّ اوصـــاف
گیتـــی چـــو تـــو شـــهوری ندیـــده
شـــاهان لـــب حـــسد گزیـــده
بـــر عـــزّت جــاه و فــضل و جــودت
وز بـــسط کـــف ســـخا و ســـودت
نیــک و بــد و عــال و اوسط و دون
در قطـــرهء جـــود تـــست مـــشحون
از ســـوء فعـــال و بخـــت دونـــم
در دجلـــــهء نیـــــستی نگـــــونم
هرچنــد کــه کــان فــضل و جــودی
آن اســپ کــه وعــده کــرده بــودی
شـــد غـــرق ز دجلهـــای نـــسیان
زو یـــک اثـــری نـــشد نمایـــان
هرچنــد کــه بخــت مــن سیاهــست
بـــر جـــود تـــو عـــالمی گواهـــست

تحقیق که وعد چون تو شهور
از خزنهء خسرویست بهتر
لیکن من بی کس و فتاده
بی اسپم و ماندهام پیاده
چون راه روم جمیع اندام
لرزد همگی چو بید ناکام
دین است چو وعدهای نمودی
ای شاه تو کان فضل و جودی
مأیوس ز درگهت کسی نیست
پس ماندهگی من از چه وجهیست
سوگند بنان و نعمتت باد
خواهم کنیم چو عام دلشاد
زیرا که بپای خود سوارم
نه اسپ چهارپا ندارم
یک نظرهای کافیست ما را
از چون تو شهی بمن گدا را[1]
این نفعی زار دل پر از آه
اسپی طلبد ز قاپی شاه
عمر و جه و دولتت فزون باد
بدخواه تو قهر و سرنگون باد
رامت شود اسپ جاه و عزّت
با دولت و عزّ و فتح و نصرت

(۱) در نسخهء دستنویس چنین نوشته شده بود: (از چون تو چون تو شهی بمن کدارا)

دل منجنیق آتش نمرود و...

دل منجنیــق آتــش نمــرود و فرقتــست
دیـدن خلیـل خـود فـرح بعـد شـدّتـست
در عـشق اگـر نـه شـاه و گـداها برابرنـد
هر شب خیالش از چه انیس مذلـّتـست
ظـلمـت دمـی ز آب بقـا فـک نمیـشود
دیبــای تیــره را بــتن یــار الفتــست
گـر بیـنم ای صـنم ز جهـان بـار دیگـرت
دانـم کـه یُــسر در عقـب روز عُــسرتـست
مجنـون حیـات بی رخ لیلی چـه میکنـد
بـی دوسـت زیـستن نفـسی بـی مـروّتـست
یــا قــاتلی بــسهم جفــون جنــازتي
دور از درت مباد که دور از تو محنتست
ای شهــسوار عرصــهء خــوبی ترحـّــمی
بر کشتگان خویش چه نقـصی بشوکتـست
یـار آنچنـان گذشـت کـه نـشنید نالـهها
معلـوم شـد کـه دور قمـر رو بسرعتـست
نفعـی اسـیر حلقـهء کاکـل چـو گـشتهای
بیـرون مـشو کـه حلقـهء پیـر طـریقتـست

بچشمم هندوی زلفت...

بچشمم هندوی زلفت که بر پستان حمایل شد
سیه ماریست میگویی بگرد گنج حایل شد
ببــزم سحرســازان آن دو هنــدوی رســنبازت
ز سحّــاری خط زینهار صد هاروت بابل شد
ســفاینهای مــوج دیــده‌ام دو نــوح میبایــد
ز خوناب دل از چشمم دو طوفانی که نازل شد
طریق عشق پیمودن دو صد بیم خطرناک است
خبــر ده ســاعی دلــرا کــه پایــان منــازل شــد
ز شام زلف و صبح رخ زهی روشن شد احوالم
که هر روز طرب را یک شب هجران مقابل شد
تـرا سـلطـان خوبـان گفـتم و اینـک تماشـا کـن
نگـاه ابـرو و چـشمت بـرین نـصّ مـسائل شـد
برون کش تیغ گفتارت نهان تا کی شوی نفعی
کـه میدان فـصاحت را زبـان شمشیر قابـل شـد

ز لطف قادر قیّوم و حنّان

در مدح فایق

ز لطف قادر قیّوم و حنّان
بدید آمد مه نو شهر غفران
چو از برج سعادت شد طلوعش
منوّر کرد قلب اهل ایمان
اگر دقّت کنی با عین قلبت
همی بینی ازین مه فضل سبحان
از او موجود ذکر و فکر توحید
ازو محبوس مخذولست شیطان
شده تحقیق غفران الهی
ازین ماه عظیم القدر ذی شان
کرده مقبلان صف صف ستاده
ز حق خواهند الطاف فراوان
شب و روز از تمنّای وصالند
نمی پرسند خبر از وصل رحمان
شده معمور مسجدها شب و روز
ز هریم ذکر و توحید است و قرآن
صف در وعظ صنفی با تضرّع
همین گویند یا رب عفو گردان

صــف مــستقبل القبلــه نشــسته
بــدل مــشغول در توحيــد يــزدان
رسـد بـر عـرش هـای و هـوی توحيـد
ملايـک جملـه گـشته آفـرين خـوان
عجب شهر شرف بخش است و فـرّخ
کـه زو ممنـون شـده روح و دل و جـان
چـه گـويم وصـف ايـن مـاه مبـارک
کـه بـا اشـهر همـه گرديـده سـلطان
درو موجــود فــضل ليلــة القــدر
درو مغفــور قــبح و جــرم و عــصيان
خداونـــدا بالطـــاف عميمـــت
بـذات اقدســت قيــّوم منــّـان
بحــق انبياهــا جملــه يــک يــک
ز آدم تــا رســد بــر ولــد عــدنان
محمــّــد سيــّــد ســالار عــالم
بحـــقّ آل و اصـــحابش بهجـــران
مکــن مطــرود ايــن عبــد گنــه‌کــار
ز فــضل خــويش محــرومم مگــردان
شــمارم در صــف مغفــور ايــن مــه
بحـــقّ زمـــره‌ء شـــب زنـــده‌داران
مــع الاســلام و اخــوان طريقــت
بعفـو خـويش کـن محظـوظ و شـادان
خـــصوصاً فـــايق پـــاکيزه خـــصلت
عنايتهـــای بـــی پايـــان کـــن ارزان

چـو فـایق کـرده‌ای در هـر فـن و بـاب
ز محـــشر بـــاز فـــایق کـــن باحـــسان
ز فـــضل بیـــرق ســـبز محمـــّـــد
بخـــشنودی تـــو شـــادش کـــن برضـــوان
ز دنیـــا عمـــر و اقبـــالش فـــزون بـــاد
نجـــوم طـــالعش بـــادا درخـــشان[1]
ز عقبـــا بـــاز ممنـــون بـــاد یـــا رب
ز آب رحمتـــت بـــر رویـــش افـــشان
الهـــی مـــستجاب دعـــوتم کـــن
تـــویی حاجـــت پـــذیر دردمنـــدان
کـــه تـــا معلـــوم بـــادش ذات فـــایق
شـــود نفعـــی دعـــاگویش بهـــر آن

(۱) در نسخه دستنویس (باد درخشان) نوشته شده بود.

دور گشتم بصورت معنی

دور گـــشتم بـــصورت و معنـــی
دور بگـــــذار و دور مگـــــذارم
گرچـــه پـــسماندهگـــان درگـــاهم
وز همـــه حـــال معـــصیت...[1]
دستگیری جز از تـو مـا را نیـست
جز تو کس نیست یار و غمخوارم
همـّــــتی همـّــــتی ز بهـــر خـدا
ورنـــه وقتـــست روح بـــسپارم
گرچـه بـی نفـع نفعـیم لـیکن
ســگ صــاحب وفــا و شــهوارم

(۱) در نسخهء دستنویس این مصرع ناتمام بود.

ز هجرت ای صنم پیوسته زارم

ز هجـرت ای صــنم پیوســته زارم
رسـد بـر چـرخ هفـتم آه و زارم[1]
اگــر زاری کــنم یــا زار باشــم
عجــب دانــد بــزارم دلفگــارم
قــراری کــرده مــه رویــم بــاقرار
بــآن اقــرار بربــوده قــرارم
اگرچــه بنــده را بــی بنــد دانــد
خــودم در بنــد زلفیــنش شــمارم
بگفتــا نفــع نفعــی چیــست گویــد
بگفــتم جـز تــو مــن نفعــی نــدارم

(۱) در نسخهء دستنویس نوشته شده بود (آه زارم).

بسر اوج فلك مهر رساند عارف

بسر اوج فلک مهر رساند عارف
هر که عارف نبود خویش چه داند عارف
زاهدان از چه ز میخانه برون گشتندی
سببش از می صافی نچشاند عارف
من فدای در میخانه شوم هر آنی
که در آنجا می صافی بکشاند عارف
بسر تربت من آیی که از هر حالی
چو گلابت ز قدح می بفشاند عارف
تو ز بازیچهء این دهر برون رو نفعی
که درو محو شود فضل و نماند عارف

داعی فایق شده نفعی بدل

داعـــی فـــایق شـــده نفعـــی بـــدل
هم ثناخوانـست چـون بلبـل ب گـل
گــر کــسی بــدگویی خواهــد کنــد
مطـلقــاً بــدنام گــردد هــم خجــل
جز جمـیلش چـون بگنجد در زبـان
ســرور کــز درگهـــش بالمـــستقل
صد دعـاگویش بـود شب تـا سـحر
بــا دعــای خیــر گــشته مــشتعل

ای که در باب کمالات و...

ای که در باب کمالات و هنر یکتایی
گهر لطفی و در علم و هنر دریایی
نادر عصری و سبحان فصاحت فشّی
فلک همّت و خورشید جهان آرایی
رشحه‌ای چون فتد از نوک سواد قلمت
میکنند اهل نظر سرمه پی بینایی
تویی آن مقبل ارباب هنر کز رشکت
چرخ گردون متحیّر شد و شد رسوایی
داعی دولت تو از سبب کم چیزی
مانده حیران تو مگر مرحمت فرمایی
دست کبر تو شود در دو جهان مولانا
گر ز روی کرم این مشکل ما بگشایی

امیرا سرورا مسکین نوازا

امیـــرا ســـرورا مـــسکین نـــوازا
شـــهیرا وی کریمـــا ســـرفرازا
فریــد العــصر از هــر علــم کامــل
رقــم ســنجان بنــزدت محــض جاهــل
چـــو حـــسان زمـــانی در کلامـــت
ز شرق و غـرب مـشهور است نامـت
چـو مـن محـزون بـی پـا و سر و دل
چـو مـن مهجـور قهـر و زجـر مقتـل
ز وصـفت دم زدن محـض ادب نیـست
چـرا در قلـب آثـار طـرب نیـست
نهایـــت جـــز دعـــا گفـــتن نـــدارم
بغیـــر ذکـــر خیـــرت نیـــست کـــارم
بحـــــقّ سیـــــــّـــــد اولاد آدم
بحـــقّ نـــاظران عـــرش اعظـــم
بکامـــت هـــر کـــام کـــه داری
ز بابـــت کـــم مبـــاد امیـــده‌واری
شـده بـی نفـع ایـن نفعـی غلامـت
ز انـــسانی نمانـــده زو علامـــت

بلطفــت چــاره‌ء غمخـــواریش کـــن
نظــر بــر حــزن و هجــران بــاریش کــن
کــه تــا داعــی شــود تــا عمــر دارد
جمیـــع فـــضل انـــدر فکـــر دارد

بسوی ساحل جود...

بسوی ساحل جود محیط دانش و داد
بسوی فایق معراج و ذروهء تمکین
ندانمش به چه حیلت قرینه‌ای آرم
کسی که نیست مر اورا بهیچ قرن قرین
ببین بوجه و جبهت وجوه نصرت و جاه
بخوان ز لوح جبینش حدیث فتح و مبین
یم ثناش ندارد کرانهء عنایت
کنیم ختم ثنا بر دعای صدق آیین
همیشه تا که شود متّصل هوا بحچز
مدام تا که بود منفصل سما ز زمین
هم از مکارهء چرخ و هم از مصارف دهر
برای خاطر نفعی امین باد آمین

در روی سما مهی عیان است

در روی سـما مهـی عیـان اسـت[1]
دو مـاه کـسی کجـا شـنیده
امـروز بچـشم خـود بدیـدم
بـا دیـده چـو آهـوی رمیـده
دو مـاه بیکـدگر مقابـل
اصـلاً ز زمانـه کـس ندیـده
حیـرانم ازان کـه از فلـک مـه
یـک بـود و دو بـر زمـین رسـیده
نفعـی ز تفکّـر دو مهـوش
پیوسـته لـب الـم گزیـده

(۱) در نسخهء دستنویس نوشته شده بود (دروی).

نسیم صبح آمد...

وقت تشریف آوردن شیخ نجم الدین
نجل حضرت از طرف بغداد

نسیم صبح آمد بوی عطری بر دماغم داد
بگفتا ای حزین تا کی شوی محزون دل ناشاد
مگر نشنیده‌ای نور بنای دیده از مشرق
بر آمد صبح صادق وش بشام خوش مشام افتاد
ز یمن مقدمش یک ماه هر شب سحر دایم
ز هر سوی فرحناکیّت تزیین شد معتاد
دل مشتاقها ممنون شد با دیدن رویش
ز خاک پای او صد دیده روشن گشت بی استاد
بگفتم ای نسیما جانفدای لفظ شیرینت
چه طرفه بشرتی دادی و کردی از غمم آزاد
بصیرت شد اگر یعقوب را از بوی پیراهن
بصیرتها ز گرد نعل شهوارم شود ایجاد
چرا نجل سعیدی شه ضیاءالدین مولاناست
هزاران چون من جاهل شده با فیض او استاد

روح و دل و جانم...

مخمس (نفعی) بر غزل (عصمت)

روح و دل و جانم چه فدا گشت شما را
لطف بمن سوخته کن بهر خدا را
از بهر چه این بستهگی ابواب رجا را
ای آنکه برانداختهای رسم وفا را
یکباره فراموش مکن جانب ما را

حیفا تو بدینگونه که بی مهر و وفایی
بر حال من زار ترحّم نهنمایی
دانم که بعشوه دل عشّاق ربایی
گر یک گره کاکل مشکین بگشایی
در دور تو کس بو نکند مشک خطا را

تحقیق ز انواع عذابت گذرم نیست
جز باب تو یک ملجأ و مأوا و درم نیست
هرچند که از راه تو پروایی سرم نیست
از پا بدر افتادم و از خون خبرم نیست
آیا که کند یاد من بی سر و پا را

در وادی عشق تو چو مجنون فرارم
بیدارم و بیمارم و دلنارم و زارم
شب تا بسحر داعی و شکرانه گذارم
گفتم بدعا دامن وصلت بکف آرم
امّا چه کنم چون اثری نیست دعا را

نفعــــی تــــو مــــشو زار ز اضــــرار رقیبــــان
هــر کــس کــه فتــد در صــمم عــار رقیبــان
خــــالی نــــشود از غــــم و آزار رقیبــــان
عــصمت مکــن اندیــشه ز گفتــار رقیبــان
آواز ســــگان کــــم نکنــــد رزق گــــدا را

بگرداب تلاطم افکن...

بگـــرداب تلاطـــم افکـــن دریـــای عمـــّـــانی
رسـيدم گفـتمش جـانی تـو يـاخود جـان جانـانی
از روی لطــف بــا يــاری لــبش خنديــد و گفــت آيــا
تــو انــدر فارســی روشــن دلــی يــا مثــل عميــانی
جـــــوابش دادم و گفـــــتم نميـــــدانی نميـــــدانم
دلـــی خورســـند ازانـــم تـــو هميـــدانی هميـــدانی
چـو خـوش باشـد اگـر مـن بـا تـو بنشينم ب يـک زانـو
بگـــويم فارســـی دانـــم تـــو فرمـــايی نميـــدانی
بـــرای طـــرّهء شـــبرنگ خـــود روزی جـــزا بنگـــر
مکـــن ســـنگيندلی مـــا را مرنجـــان بـــا پريـــشانی
خـدا را خـود بخـود از خـود نـصيحت گـوييم كـردی
به خود گفتم چه لطف است اين که شد ما را سليمانی
اگــر دامــن ز مــن خــواهی پــس از سـرباختن يــابی
بگفـتم ايـن بـود مقـصود و جُـــستم بـا غزلخـوانی
نــصيحت بــا كــسی گــو ای فهــيم نــادر عــصرت
کـه بنـدت چـون بـسی رمـز و بـسر مقبـول گردانـی
تــو مجنــون تــا نکــردی در ره و بــی ره ز هــر راهــی
کجـــا نوشـــی ز دســـت ليليـــت شـــربت بهمرانـــی
جهـــان شـــوريدهء کفـــر ار نباشـــد روشـــنای کـــو
تــو خــود پوشــيده عقلــی کــی کنــی تــدبير لقمــانی

پریـــشان تـــا نگـــردد مـــرغ دل در آتـــش هجـــرش
کجـا دیـد ابرویـی یـا خـود رسـد بـر دامـنش آنـی
چـه حاجـت بـا عقایـد ناکـسی کـافر نگـردد خـود
نبینـــد روشـــنی از لـــذت وضـــع مـــسلمانی
اگـر خـاکی تـو خـواهی زنـده گـردی زنـده از خاکـت
ســراپا زنــده‌ای دائــم و بــا وی گــر انــسانی[۱]
نــدانی تــا هــوس بــازی نبــازی از مجازیهــا
حقیقــت از کجــا بینــی حقیقــت از کجــا دانــی
ز افعــی نفعــی بایــد ار مــرد رهــی ســالک
ببـی ظلمـت کجـا یـک قطـره بینـی آب حیـوانی
نخنـدی بـارکی بـا دل اگـر مـُـردی اگـر مــردی
همـــان در پیـــروان باشـــی و عـــالم را بخنـــدانی
ز هـم از قیـل و قـال دینـی و عقبـی بیـا بنگـر
بـــرای کاکـــل یـــک مهوشـــی دارم پریـــشانی
دلـم بربـود نـازک شـیوه‌ای شـوخی پـری روی
دهـم فتـوای آن در حـسن همچـون یوسـفش خـوانی
بـلای دیـن و دل شـد قامـت و بـالای آن مهـوش
چـه خـونریز اسـت یـا رب آن لـب یـاقوت رمـّانی
دلـــم افتـــاده در چـــاه زنخـــدانش بیـــا بنگـــر
کـه بینـی صـد هـزار افتـاده همچـون مـاه کنعـانی
نـــداری طاقـــت پامـــالی هجـــرانش ای نفعـــی
مـــدد خـــواه از ضـــیاءالدین و روح غـــوث گیلانـــی

---

(۱) در نسخهء دستنویس بعلت ناقص بودن مصرع، وزن مصرع هم ناموزون است.

عندلیبا بذله‌گوی داستان فایقی

در مدح فایق

عنـــدلیبا بذلـــه‌گـــوی داســـتان فـــایقی
نغمـــه‌ای خـــوان از مـــدیح گلـــستان فـــایقی
میـــشوم مـــستغنی از وعـــظ و نـــصیحتهای عـــام
گـــــر ببیـــــنم بلبلـــــی از بوســـــتان فـــــایقی
چـون زرّی کامـل عیـاری کـز محـک گـردد خـلاص
بنــــدهء خـــــالص شــــوی از امتحــــان فــــایقی
کــی تــوان از عهــدهء وصــفش بیــرون آیــم ازانکــه
عـــالمی حیـــران شـــد از بـــسط و بیـــان فـــایقی
گرچــه در هــر محفلــی خواننــد وصــف شــعر مــن
لیــــک هــــستم بنــــده‌ای از آســــتان فــــایقی
چونکـــــه ادنـــــا بنـــــده‌ای از بنـــــدگان فـــــایقم
در هـــــر آن بـــــزم روم دارم نـــــشان فـــــایقی
عقــل کــل حیــران شــود در وصــف ذات آن جنــاب
کـــی تـــوانم گفـــت مـــن از وصـــف شـــأن فـــایقی
مطلــبم زیــن گفــتن گــستاخیها باشــد کــه هــم
مـــن یکـــی باشـــم ز ادنـــی داعیـــان فـــایقی
نفعیـــا گـــر ایـــن نبـــودی کـــی روا میداشـــتم
ایـــن درشـــتی پـــیش طبـــع خـــورده‌دان فـــایقی

پشکا تورکی

بلورم شبهيسز اى شاه...

مخمس (نفعى) كه بر غزل (فضولى)

بلــورم شبهيــسز اى شــاه كــه والا نــسبى
شــرف كــون ومكــانيّ ولطيــف وعجبــى
نــه اولــور عبد حزينكلـه لقـان اولـه شبى
اى وجــودك أثــرى خلقتــى أشــيا ســببى
نبى أول وقت كه بالفعل كر كمز در نبى

شرف كون ومكان سن بوكا يوق أصل شكى
كــافر محــض شــبه‌لــو اولورســى يكــى
مطلقا سـن نـه بشر سن بحقيقت ملكى
ســيد أبطحــى ومكــى وأمــى وزكــى
هاشـــمى ومـــدنى وقرشـــى وعربـــى

أنبيــا جملــه لــرى نجــم وتــو شــاها بــدرى
در ازل منتخــب بــاريى وعــالى قــدرى
صــدق القلــب كــذا أنــت كــذلك تــدرى
ســبقت ذاتلــه ايوانــه رســالت صــدرى
شــرف اصــلله فهرســت رســل منتخبــى

خيـر خلقـى ديـدى معبـودى ويرنجـه تاجـك
بس دكل انس قـور صنف ملـك منهاجـك
پـر ايلـه كوكـده اولان خلـق قمـو محتاجـك
عزم چرخ ايتدى مسيحا كه بوله معراجك
يتمــدى منــزل مقــصوده طريــق طلبــى

سـيدی أول وآخـر سـنی قلـدی مـنعم
سـکا ایمـان کتـور انلـر دو جهانـده مکـرم
سکا ایتمادی نظـر بو لهب اولـدی مجرم
انبیـاده کیمـه سنه تـک بـو میـسر درکـیم
آدم وجـه مباهـات اولـه عـز ونـسبی

اختـر کوکـب آن بـرج معـلا سـن سـن
مبـدء اصـل قمـو وضـع ومـسما سـن سـن
روح شـیرینی وهـم دیـدهء بینـا سـن سـن
خلـف معتبـر آدم وحـوی سـن سـن
جعـل اللـه فـداء لـک أمـي وأبـي

قمـو بیچـاره لـرک سـنه سـنه مجـزوم
نفعـی بـی کسکا لطـف قلـور سنه معلـوم
ایتمـه ابلـیس لعینـک عملیلـی متهـوم
یـا نبـی قلمـه فـضولینی قپونـدن محـروم
عفـو قیـل وار لیـسه درگاهـده تـرک أدبـی

بر ترحم قلمدی

مخمس (نفعی) بر غزل (نفعی)

بـر تـرحم قلمـدی اول مـه بـنم أفغانمـه
قالـدیلر حیرتلـره عـالم زار ایلـه گریانمـه
برکــز افــشان ایتمــدی آب دل بریانمــه
خسته جانم دردمـه درمانـه دیـدم جانانمـه
صـور دیـدی دردنـک دواسنه خنجـر برّانمـه

ای ملکوش حسرتک ناریلی یانمشدر کوکل
پنچـه وصـلکه برکـز دمـع خـونینیمی سـل
آه وفریـاد وفغانــک ایلــدی قلبــی خجــل
چشم فتانک غضب آلوده سوزمه رحم قـل
دکـدی مژگانـه اوقلـرک ای قاشـی تاجانمـه

یار جوریلی دو چشممدن اقان سیلاب اشک
رویمی مجروح قلمش شدّت پر تـاب اشـک
سینمی غرقه ایلمش چون کثرة خوناب اشک
کور دی کیم جیحونش ویردکچه امواج آب اشک
خلقـی غرقـه ایتمـه دیـو دوشـمکده‌در دامانمـه

اولـمـشم پروانـه‌ء شـمع رخـک ای گلعـذار
قـیس سـرگردان وش از شـوق رویـت بیقـرار
خاکپایـه ایـستر ایـسن نقـد جانمـدر نثـار
گیسو انک ای ضم طـاغتمه بویله زینهـار
کفر زلفـک تاکـه رخنـه ویـر مـسون ایمانمـه

دل بـر از فریـاد در قمـری مثـال و زاغ تـک
کمتـــرین بنـــده‌گـــان آســـتانم ســـاغ تـــک
ای رخک گل مو چو عنبر قد سرو باغ تـک
حسرتکلی تا بکی اقسون قزل ایرماغ تـک
مرحمت ایله ای ظـالـم چشم خـون افـشانمه
ایلـــدی پروانـــه وش احـــراق ســـوز اشـــتیاق
کورمـمش بر کیـمه دهر ایچره بو درلـو افتراق
هجر آن مـهوش عجب بر نار در ما لایطـاق
شبهیسز بر کون هلالـک ایلر بنی نـار فـراق
یوقمـــدر یـــا رب حـــدود انتهـــا هجرانمـــه
نفعیـــا ســـن دو یمـــا زار فـــراق انـــدوزهی
کیجیـه تبـدیل ایـدوب اول مهپـاره روزهـی
نیجـه کـز صـوندردی اول جهانـه افروزهـی
یوق وفا چون دوست دوشمنده چو روم یـوزهی
اوزمـــی طـاپـــشوردم ارتـــق نفعیـــا حنانمـــه

عشوه ساز ایله

مخمس (نفعی) بر غزل (نفعی)

عشوه ساز ایله او شه چوق سر بصر چینر کچر
دلنوازیلــه او شــه چــوق ســر بــصر چینــر کچــر
نــرم رازیلــه او شــه چــوق ســر بــصر چینــر کچــر
اسپ نازیله او شه چوق سر بصر چینر کچر
عاشقانه بق نلر ایلر او شه بصر چینر کچر

ای مـسلمانان بـو بـر حالـدر کـه اصـلا لا یطـاق
نازنینــک کثــرة لطفنــدر اولمــز کــن فــراق
گــنج وصــلتده همیــشه ســرفراز و پــر مــزاق
بندن اوزکه باغ وصل یاره باصمز کمسه ایاق
شمدی صیفا دشمن بی فر بصر چینر کچر

اول جهانــه فتنــهء وبــاغ فــؤادک سوســنی
اول یوزی چون ماه ودل چون سنگ و سیم آساتنی
اول گـل نورسـته اولمـش عـشق عـشاقدن غنـی
خاکپــایی اولــدیغم بلدکــده رحــم ایتمــز بنــی
لا أبــالی اولمــه انــور بــصر چینــر کچــر

یوســف الحــسن و زیبــا اول شــرعک نــصب
جمله بـی عـشق اودیلـه یاقـدی سراسر لـب بلـب
چــون ایدوبــدر نازیلــه دنیایــه پــر شــور وتعــب
پای طعنیله بنی چینرسه صوفی یوق عجب
فرق ایدرمی کورسه درّی خر بصر چینر کچر

ایتمه تخمیر کیم اولورسه وصل یاره دست رس
گــر ایدرســـن روز وشـــب افغـــانماننـــد جـــرس
روی پـــاری کورمکـــه تحقیـــق مـــشکلدر عـــبس
لیلیء مقصودی بولمق استین ای بـو الـهوس
قیس وش هامونی بی رهبر بصر چینـر کچـر
دجلـهء جزبـه ایچـره مخـروج الـم اولمـش بـو دل
نار هجر ایچره دوشوب بیمار و محزون و خجل
بـر دواسـی یوقـدر اصـلا غیـر شـرب جـام مـل
لـشکر درد و غمـومی بـصمز الا ای کوکـل
سـاغر کیـف مـل احمـر بـصر چینـر کچـر
مـردهگانـه آفـت دورانـه چـو صـف مرصوصـدر
صـف ابـرو لـر دخـی یـوز در دلـه مبروصـدر
نفعـــیء بیچـــارهیـــه درد و بـــلا منـــصوصدر
نفعیـا بویلـه روش انجـق سـکا فحـص صـدر
بـو زمینـی صـنمه هـر بـر ار بـصر چینـر کچـر

دردم ایله روی زر

مخمس (نفعی) بر غزل (خندی)

دردم ایلـه روی زر دیمـی عفـون ایتـدم بـو گـون
آه واهملـه قمـو خلقـی جنـون ایتـدم بـو گـون
حسرت و فریـاد ایلـه حـالم زبـون ایتـدم بـو گـون
درد وآهـم اسـمانه دک سـتون ایتـدم بـو گـون
لاله زار اشکم ایلـه لالـه گـون ایتـدم بـو گـون

قلـب غمـن کیمـه انـواع طـرب ایتمـز شـکیب
چونکی المـش عقلیمـی طـوطی نمایی دلفریـب
ایـستر ایـسن کـورمکی افعـال و کـردار عجیـب
خـاور مهـری نظـر قـل صبح صـادقدن قریـب
منعکس آیینه آسا عکس خون ایتدم بـو گـون

دنیـهء دونـک عکـو ساقی هـپ اولـسون بـر کنـار
در ازل بیـت الحـزن اولان دل اولـدی بیقـرار
خانـهء خمـار دن چارشـویه ایتدکـده کـزار
بـر مـه نویـسم انـدام ایتـدی عقلـم تـار ومـار
بـو سـببدن نالـهء زارم فـزون ایتـدم بـو گـون

یـاری مـدح ایتمـک نـه حاجت شهی عـک شـب
دوسـتده دائـم لطافـت ایلـه لازمـدر طـرب
الـذی قـال العـشا فـی شـعره حقـا کـذب
آه بـو چـای سـکندر سـوی گلرویانـه هـب
بغلـدم قـلاب عـشقله نکـون ایتـدم بـو گـون

نفعیـا بـر کورمـک ایلـه اول جـوان نـو سـدار
ایتمـشوز فرهـاد وش مـوطن جبـال وکوهـسار
قلـب محنتبـار ومکـسور از فـراق هجـر یـار
خنـــدیا زارا دل بیچـــاره اولـــدن بیقـــرار
انک ایچون موطنیمی بستونه ایتدم بو گون

فسونكر قاشلرك..

مخمس (نفعی) بر غزل (شاکر)

فسونكر قاشلرک حمرائی لعل شكرين فامک
فساد ايلر فسونى اعتدال قد واندامک
فراغ ايتمكده در دل بولمدی اصلا شفا زامک
فتور كلدی تحمل ايلمكدن هجر ايامک
تو كنمزمی عجب بو بنجه جفاء ودرد آلامک
يور ركن عكس روی مهوشک قلبيمی زار ايتدی
يناغک وردينی بو دل حزينی بيقرار ايتدی
ينش درد درونمدن قمو عالم فرار ايتدی
يتر ايتمه بو دكلو بی وفا لق جان كار ايتدی
حرام اولسون سنی سودم ايسه اولور بر نا كامک
هوای كاكلكله جان ويران چوق ای كل ای سوسن
هزار آسا فغان ايتمكده در لر آه وزار افكن
هزاران يولنه جان ويردی ای جانا خصوصا من
هبا ايتدم يولنده مال وجسم وجانمی تک سن
حريص وصلت أغياره مايل اولمسون جامک
محققدر بنم تک بی كس سن مائل اولمز سن
مرادم ايس وصلک بلمشم كيم قائل اولمز سن
مكر بر شاهسن ادنا محلده نازل اولمز سن
مه نورست سن اصلا افوله قابل اولمز سن
اولور نقصان ماه آوج انجق عادت أحكامک

محبا دسته کچمز هردم أصلا فخر شرط عشق
مناسب بویلی در چیدن همیشه زهر شرط عشق
مبادا ایلیه تفریق جمعی دهر شرط عشق
مه اولدر اولمیه هر شب مفارق مهر شرط عشق
یاز قلردر ایا شوخم کچورمه فرصت أنجامک
زهی مژگانلرک ایتمش اثر بو قلب مفرومه
زبان لطفلی جانا بر ترحم قیل بو مظلومه
زمام وصله ویر بر ساعت فرخنده معلومه
زلال چشمهء نرم لبندن ویر بو محرومه
ایا بی رحم اولسون بر ایچم صو باری انعامک
درون نفعیا بر چاره بولدر بنیوادر کیم
دل مجروحه خاک در کهک جانا شفادر کیم
درنده صد هزاران عاشق شیدا فدادر کیم
دلاور طور گلچهره لارایه دوا درکیم
هله شاکر کبی صف فعالده اولسه خدامک

گورسه رویك گلستانده

گورسه رویک گلستانده حرمت ایلر گل سکا
ای یوزی گل سنده لطف ایت یوز مه بر کلسکا
سن کذر ایتد کده باغ ایچره خرامی ای ماه وش
عکسدن محزون اولور بستانده هپ سنبل سکا
رشک ایدر لر جمله سکی انواع گلهای ارم
ویر کیدر چون عقربان کیسو هم کاکل سکا
یوق سنک تک بو جهان ایچره دلارا لری عزیز
با خصوص تأثیر ایده کر نوش ایلد سره مل سکا
گر میسر اوله وصلک نفعیء بیچارەیه
لطفدن نقصان اولمز هم د کل مشکل سکا

کیتدی ظن ایتدم

کیتدی ظـن ایتدم او مهرو نفرت ایتد کچه بو کون
بـی تکلـف کلمـش اول سـرو سـهی قـد پـر فـسون
بــن غریبــی قــد مجنــون تــک حــزین ودردمنــد
اول صـنم کـیم قاشـلری سرمـشقا خطـا هـر جنـون
عکس رویندن بو کون غیب اولدی نـور شمس کم
رشـک دن سرشـار اولـوب پنهـان اولـمشدر بتـون
لبلــری قنــدک بهاســی هــم عقیقــدک جــوهرن
اخــذ قلمــش اول مــه نورســتهء یوســف نمــون
ایتمــه اظهــار فــصاحت نفعــیء پــر درد وغــم
کــوی شــاکر درد کــل دار الهــوس ای پــر فنــون

درد آهمدن..

مخمس (نفعی) بر غزل (شاکر)

درد آهمـــدن ســـروش ایتـــدی فـــزاع
خلـــف أفغـــان چکـــدی گردونـــه فـــزاع
روح شـــیرین ایتـــدی تنـــده الـــوداع
ایتمـدک افغـانمی ای سـیم بـاع
اســـتمع یـــستمع اســـتماع

ای شهنـــشاها عزیـــزا دلفریـــب
درد بـــی درمانـــه ســـن کـــن طبیـــب
وصـــلتندن اولمـــشمدر بـــی نـــصیب
کـنج وصـلندن بولـور دائـم رقیـب
انتفـــع ینتفـــع انتفـــاع

نـــار هجـــرک هـــردم ارتلمقـــده در
قلـــب محـــزونم فغـــان قلمقـــده در
سـنه ایـسه هـر آن میـدک طـولمقـده در
قدر وشانک کـون بکـون بولمقـده در
ارتفـــع یرتفـــع ارتفـــاع

آتـــش هجرانـــدن اولـــدم عـــدم
یاقـــدی ســـینهم نـــار هجـــرک دمبـــدم
ایلمـــش مجنـــون وش اوغنچـــه فـــم
ایتمـده حقمـده چـوق جـور وسـتم
اختـــرع یختـــرع اختـــراع

زلــف وخالینــه ابــد یوقــدر بهــا
دل اولــــورمی عقــد وبنــدن رهــا
قــوردیروب تللینــه یوزبیــک فتنهــا
چقسه جان ممکن د کل سندن شها
انقطـــع ینقطـــع انقطـــاع
تیــغ مژگــان ایلــه عــشاق آتمــده
قــوس ابــرو لــر لــه عقــرب قاتمــده
دائمـــا مجروحنـــی الدتمـــده
مهــر حــسننده دمــادم ارتمــده
التمـــع یلتمـــع التمـــاع
نفعیــا دارویــی دردت مــی بــود
خــوردن بــاده پــی انــدر پــی بــود
بــزم یــاران وصــدایی نــی بــود
شــاکرا بــا آن پــر یــوش کــی بــود
اجتمـــع یجتمـــع اجتمـــاع

عدو بژمرده..

عـــدو بژمـــرده در الحمـــد للـــه عـــزول آخـــرده در الحمـــد للـــه
عزیـــز اجهـــرده در الحمـــد للـــه کوکـل دلبـرده در الحمـد للـه
لبـی کـوثرده در الحمـد للـه
بو حالت اوزره تخمیر اولـدی طینت محقـق بـل محکـم قیـل یقینـت
اگـــر دل کورســـه انـــواع اهینـــت نه فرزند ونه زن ایستر نه زینت
نه سیم و زرده در الحمد لله
اگـر عـالم ایـده صـد در فـشانی واو قومه بیک کره سبع المثانی
بـنم عنـد مـده دکمـز نـیم نـانی چـو دل دلبـر سـیران بـر جهـانی
دخی بی پرده در الحمد لله
بـــو ادنـــا لانـــه محنـــت نـــشانده مـذلت خانـه دهـر بـی أمانـده
اگـر جمـع اولـه عـالم بـر مکانـده کوکل دوستک طـانر تنها جهانده
عـدوکم کـرده در الحمـد للـه
اگـر موتـک رفیـع اولـسه میـانم نهـان اولـسه دخـی نـام ونـشانم
دخـــی غـــم ویرمـــه بـــر آن أمـــانم دگل غم یوق اولـورس تنده جانم
عجب خوش پرده در الحمد لله
فرینـــدر جمیـــع جـــسته پنهـــان مـــسطر در نقـــش عـــین یـــزدان
نهانـــدر بلیمانـــه بویلـــه کتمـــان درون دلـــده روشـــن دیـــدهء جـــان
رخ انـــورده در الحمـــد للـــه
خطـــا دن اول زمـــان اولـــدی منقـــی نیجـه بلـوارلره اولـدی ملقـی
همـــان نفعیلـــه بولـــدی اول ترقـــی ازلـدن خمـر عـشقی ایچـدی حقـی
هنوز اول سرده در الحمد لله

افندم دشمنك برباد

افندم دشمنک برباد دوستک شاد یاب اولسون
همیشه اختر اقبال وعمرک شعله تاب اولسون
لجام توسن چاپک اوله دستنده مستحکم
غمکله خانه دشمن حوادث دن خراب اولسون
اگر چه صاحب فضل و هنر دنیا ده چوق لکن
سنک تک کور مدم اهل دل وهمت مآب اولسون
افندم بنده کانک حالنی واجب سئوال ایتمک
که دایم خاطر پر اضطرابی شادیاب اولسون
بوکون اون ایکی کوندر نفعی ادنا قولک دوشمش
دوشکده صور مدن احوالنی باری ثواب اولسون
ولکن خستهیم عرض ایده کیفیت حالی
بنم جستهم کبی اعدالرک جسمی کباب اولسون
نه حالتده ایسهم هر لحظه و آنده دعاگویم
اگر اعضالرم بر طوبرق دو مشت تراب اولسون
دعامز در دوام بخت و عمر و جاه و اقبالک
خداوند ایسترم دایم دعامز استجاب اولسون
همیشه بن کبی بیچارهلر سایندە هر ساعت
وجود کله دمادم صد هزاران فیض یاب اولسون

اوله درگاه حق

اولــه درگــاه حــق حمــد بیحــد شــکر لا یحــصی
کـه خلاق جهانـدر بـی شـریک و فـرد و بـی همتـا
دخی فخر الأنامه بینک تحیات و سلام اولـسون
کـــه او در روز محـــشر ده شـــفیع عـــالی و أدنـــا
رضـای حـق اولـه بـر چـار یارینـه بهـر لحظـه
کـه جمله مـال و جانی حق یولنـده ایتـدیلر افنـا
دخـــی راضـــی اولـــه نـــا بعلرینـــه خـــالق عـــالم
قیامــت یومنــه دک تــا اولنجــه مــردهلــر احیــا
دنیلسون بعـد ازیـن ارباب نظمـا سـوق فکرنـده
دوکـوب کـلادی نظمـک پینگاهـه عـال ایلـه ادنـا
هزاری زار کعد دم کیم نشاط ایله اولـوب گویا
ایدر فریاد کل وصلی ایرشدی کستدر هب سودا
مــشیر عالیجــاه ذو فطانــت مــشتری رفعــت
ســمی شــیر یـزدان مخلـص پـاکش رضـا پاشـا
خریــدار متــاع معرفــت کلمــش بــو آفاقــه
جهانـک معنـی کیمدر یا کـیم اولـور آصف دانـا
نــدر رســتم شــجاعتده نــدر کــسرای عدالتــده
ســزاد دیــسهلــر مطلــق بــو در تــاج گهــر بخــشا
ایدرسی گـر طلاطـم مـوج بحـر لطـف و إحسانی
ایــدر حــاتم ســخا بچــون هــزار افغــان و واویــلا

قـصور ایتمـه دعـا نفعیـا اول آصـف مطلـق
ایـدر لطفیلـه مـرهم سـنده اولان سـر تـا پـا
ایرشـدی عـزت واقبالـه هـر کـس بـاب لطفنـدن
سـننده درد بـی درماننـه درمـانی ایـدر پیـدا
بـو علیجـاه ذی شـانه قمـو عـالم دعـا ایتمـک
سـزا در مطلقـا قلبـا ولفظـا ایـت سـلر اجـرا
بحـق سـید سـرور بحـق آل پیغمبـر
بحـق زمـزم وکـوثر عنایتلـه خداونـدا
بـو ذات عـالیء لطفکلـه حفـظ ایلـه حـوادثـدن
بحق سورهء اخلاص و نـون و ملـک ایلـه طاها
دونـه بـو چـرخ داثـر هـر زمـانی هـر دمـده راینجـه
اولـه پیوسـته نجـم طـالعی یـا رب شـرف افـزا

ای سرور عالی همم

ای سـرور عـالی همـم وی آصـف حـاتم شـیم
سـردفتر اهـل رقـم کـشور سـیردارا کـرم
سن سن ندیم بحر و بر صاحب وقار و زیب و فر
دنیـا ده هـر اهـل هنـر بابنـده اولمـشدر خـدم
سـایک جهـان سـایدر تقبیـل پایـک پایـدر
هـپ عالمـه سـرمایدر مـولا قیلـه ثابـت قـدم
عالیچـه و عـالی نـصب فرمـان روای ذی حسب
محبـوب أشـراف عـرب مقبـول اتـراک وعجـم
حـاتم سـکا برینـده در اعطـا پـک سـمنده در
سندن جهان شرمنده در سن سن مشیر ذو الهمم
ای فـاخر آصـف مـدار وی مـاهر ذو الاقتـدار
ای صـفوتی بـا وقـار منظـور شـاه جـم چـشم
هپ شاعران منتخب وصفنده قالمش بسته لب
ممکن میدر وصفک عجبتحریر ایده یوزپک قلم
دشمنلرک برباد اولـه دلخـواهکز هـپ شاد اولـه
عمر وچاپک فرداد اوله هر لحظـه حقدک ایسترم
نفعـی قولـک مهجـور در آل وعیالـک دور در
بـی جرم یـک معـذور در اولمـش اسیر درد وغـم
کلـدم تـرحم بابنـه لطـف وکـرم ابوابـک
دوشـدم سـنک اعتابنـه ای سـرور عـالی همـم

مبارك اوله عيدك
در ديدن عزة پاشا

مبـارک اولـه عيـدک ای افنـدم
سرور ايله ميسر اولـه هر عيـد
ايکی اوچ دفعـه کلدک خاکپايـه
ميسر اولمدی ديدار ينـی ديـد
تلاقی باقيدر ديد کده دو نـدک
خدا مسرور ايده بـا عـز وتأييـد
قـصوره باقمـه ميـرم پـر قـصورم
جناح و جرمم ايله قلمـه تهديـد
اگر چه نفعی بی نفع ايسه ميرم
دعاچی زمره سندن ايلـه تقييـد

ای ملك طلعت صلاح

ای ملــک طلعــت صــلاح انــدیش
وی فــرح بخــش خــاطر ومــی ریــش
ای عــــدالت کــــری ســــنی کــــستر
ای ولــــی نعمــــت جهــــان یکــــسر
ای شــــرفیاب قبلــــهء حاجــــات
صــاحب الخیــر جــامع الحــسنات
قــش ایلــه یــوق مجــال دو بــاره
کورکــدک غیــری یــوق ایمــش چــاره
بوســنه بویلــه کرشــت کیــده جــک
عمرمــک یارســی هبــا کیــده جــک
بویلــه حالــه نــه کونــه بــر تــدبیر
قلمغــــه قلبــــده قیلــــوب تــــصویر
قلــب ایتــدی جــواب ای نــادان
وارســــنک بروزیــــر صــــاحب شــــان
خیــرا یــشی فکــر ایــدوب محــل ایلــر
مــشکلدک ینیــک اولورســه حــل ایلــر
چــــارهســــاز و جمیــــل احــــساندر
مــــــرهم درد جملــــــه انــــــسان در
همتــــی اول وزیــــر بــــی همتــــا
ایلمــــش لطفیلــــه جهــــان احیــــا

غنچـــهء طبـــع نازکانـــه لـــری
آشـــکار ایتـــدی نـــامزاج اثـــری
او ضـــیاء قمـــو جهـــان اولمـــش
لطفـــی هـــپ عالمـــه عیـــان اولمـــش
واقعـــا خوشـــجه بـــر تـــصور ایمـــش
قلبـــدن پـــک کـــوزل تفکـــر ایمـــش
نفعینـــــک دائمـــــا بـــــودر لافـــــی
اعـــط خیـــر العطـــاء یـــا کـــافی

ای کرم منبع سخا

ای کـــرم منبـــع ســـخا کـــستر
ای کـــه لفظـــک جـــواهر و گهـــر
ای فـــصیح و ملـــیح و أهـــل زبـــان
ای ای أمیـــر و شـــهیر و حـــاتم شـــان
منبـــع لطـــف و کـــان عرفـــان ســـن
فقیرایـــه کثیـــر الاحـــسان ســـن
بویلـــه مـــسموعمز اولـــور هـــر آن
ســـویلنور بویلـــه جـــه بـــصدق لـــسان
گـــر تمـــوج ایدرســـه احـــسانی
کوزنـــه کلمـــز آصـــف ثـــانی
چونکـــه ســـن بویلـــه مجلـــی الهممـــی
منبـــع الجـــود و صـــاحب الکرمـــی
فقرایـــه عنایتـــک چـــو قـــدر
ویرکیـــده بـــر قـــصور کزیـــو قـــدر
نولـــه دریـــای مرحمـــت وایـــه
بـــزه‌ده اولـــسه قطـــره ســـهایه
ســـن بلـــور ســـن أمیـــر نیـــک خـــصال
هـــر بـــر احـــسانه عـــشره در امثـــال
بویلـــه در قـــول حیـــی ربـــانی
الـــذي لـــیس مثلـــه ثـــاني

بـــز دخـــی ســـایه کـــز دو درویـــشز
چـــرخ دونـــده حـــزین و دلریـــشز
داعـــی بـــی نـــوا و مهجـــور ز
از احبـــــا و اصـــــــدقا دور ز
خرجلغـــه چـــوق مـــضایقه وار ور
کوندررســـه ثـــوابی صـــد بـــار در
ســزلره بـو در حرفــی ایتــدم بــست
قلــم اینجــا رســید وســر بشکــست
تــا کــه تــصدیع ویــر مــسون خیلــی
چــون حکایــات قــیس ایلــه لیلــی
انتهـــا عـــرض اولنـــدی منـــوالی
آغنـــــدر لا أبـــــالی أحـــــوالی
کونـــدر رســـن ثوابـــه نائـــل ســـن
کلمـــه فعـــل خیـــره حائـــل ســـن
فعـــل خیـــر ایلـــه شـــر نمایـــا نـــدر
قنقـــسی اولـــور دیـــسه شـــایا نـــدر
ســـن منـــاول وویریجـــی حقـــدر
بـــو حـــدیث هـــر جهتـــده مطلقـــدر
کردیـــر ایـــسن عزیـــز ومختـــارم
بنـــد خـــی نفعـــیء شـــکربارم
بویلـــه اولـــدی اختتـــام کـــلام
ســـکا بنـــدن هـــزار کونـــه ســـلام

اسم اعظم

اسـم اعظـم باشـلدی اول قلـم
دیـدی فخـر عالمـک مـداحیم
شکر لله اول شفیعک سایه‌سی
ایلمـش دنیـاده کـتم هـر عـدم
تا جهان بولمش وجودی عـالمی
کورممش بو عالمی فـیض وکرم
سـرور آصـف ور حـاتم صـفت
نیجه ایتمش یوجه بیراق همم
اولـه حق لطفیله مصون خدا
اولسون اعدا اوزره غالب دمبدم
یـار در ویـشان محـب اولیـا
حاتم طـی صاحب سیف و قلم
ابریلـه نـسبت دکـل احـساننی
آنده در بر قطره بوندن بیک کرم
عقله صوردم بویله همت کمده‌وار
قـال فـي الـدنيا عليـه قـد ختـم
دجلهء جودی جهانی غرق ایدوب
بنده اول دریاده بـر فـیض استرم
اکـری اولـمشدر تمنـا دن قلـیج
کندی صداوستنده در دورمش علم

اول دیو ضبط ایله اقلیم فرنگ
بو دیور فتح ایده لم ملک عجم
حق تعالی عمر و شأن و دولتی
بخت اولـه هـر آن ثابـت قـدم
بـر غـریبم داعـیم هر وقـت و آن
لطـف و احساننله انعام ایسترم

آستان شامخ البنیان..
در مدح پادشاه ذی شأن
سلطان عبد المجید خان خلد الله ملکه

آستان شامخ البنیان شاه عالمه
عرض و حال پر کلال بنده کانم وار بنم
خاکپای پادشاه جم جنود و کوکبه
عرض وحال پر نیاز کمترانم وار بنم
شهریار بحر و بر سلطان اعظم شوکته
عرضهء دعوات خاص داعیانم وار بنم
باب شاهنشاه کر دونی اقتدار ورفعته
نظم انشا وثنای چاکرانم وار بنم
عتبهء علیای سلطان جهانه سیما
با تضرع عرض و حال خالصانم وار بنم
بارگاه حضرة خاقان دارا صولته
نیت تقدیم عرض عاجزانم وار بنم
سدهء والای خان عبد المجیدی با خصوص
بوسه گاهو قبلهگاهی کیترانم وار بنم
ملک بغداد وبهشت آباد واقلیم عراق
مسقط راس مقام درویشانم وار بنم
خانقاه قادریدن ظل مولایه همان
دمبدم شغل دعای عارفانم وار بنم

بی تفکر ذکرم ایله پادشاهه روز و شب
اشتغال بی ریای ذاکرانم وار بنم
حضرة ابن الولید شمشیر مولا خالده
انتسابی بی گمانی فاصلانم وار بنم
خاکپای دولتی بوس ایلمک چوقدن بورد
مطلب ما فی الضمیر زایرانم وار بنم
خیلی سال و نیچه ایلدر بو معالی درکه
اشتیاق بی حساب عاشقانم وار بنم
اشته بو باب المراده شمدی بن کلمکلکیم
خالقا مولایه شکر شاکرانم وار بنم
ده مریدیله زهی بو بابه اولدم جبعه سای
حبذا بخت سعید نازکانم وار بنم
سایهء شاهنشه ایله حمد اوله اکرام اوله
ایلدیلر شرط جای افقرانم وار بنم
اشته بریلدر سبیل مهمانی اوزره کلم
اولدی حب المدعا اسکان خانم وار بنم
اولدیار میمنت آثاره شمدی داورا
آرزوی سیر و عزم قاصرانم وار بنم
لیک فکر راه دور وقلت زاد و رحیل
مانع عزم و مسیر عاجزانم وار بنم
اول سببدن دامن خاقان والا همته
دست أمید و رجال مخلصانم وار بنم
داور قلزم نوال و شهریار افخمه
چشم و استدعای جوهای حاتمانم دار بنم

شـاه دوران ایلمـک احیـا بـزی احـسانله
ملجـأ نـاز و نیـاز راجیـانم وار بـنم
جایمه وارنجه اسباب طریق از هر جهت
ای کـرم در احتیـاج بـی کیـرانم وار بـنم
قل کرمله داعیانی شاد و مسرور الفؤاد
ملجـأ امیـد و جـوی وافـرانم وار بـنم
خامـهء فکـرم دعایـه ایلـدی آغـاز کـیم
ظـاهر آداب کـزین شـاعرانم وار بـنم
اول شه شوکت مـآبی ایلمک حق پایدار
حـضرة حقـه دعـای صـادقانم وار بـنم
ایلمک حق حضرتک تختده دائم بر قرار
خـالق بچونـه ورد خالـدانم وار بـنم

وار میدر بردم..

وار میدر بردم که درد ادیله نمناک اولمیه
قنقی دم وار کیم بنم کو کلمده غمناک اولمیه
ای ستمجو کلکمه کل بر تسلی قل مدو
تاکه آهم باله‌ء افنائی أفلاک اولمیه
درد وهجران وفراقه بر دوا ایتمز که یار
دست آلام وغممدن سینه صد چاک اولمیه
کوسته‌ر روی فراقی تاکه بو مرآت چرخ
حشردک مرآت کو کلم غصه دک پاک اولمیه
ای فلک لایقمی کیم بو نفعیء هجران بار
بونجه مختلر جانی بودم فرحناک اولمیه

دیدیلر سیرایدن

دیدیلر سیرایدن هپ بو هلال ماه غفرانی
طولیدر کاسه‌سی آب زلال لطف یزدانی
طلوع ایرنجه بومه فیضله برج سعادتدن
منور ایلدی الحق قلوب أهل إیمانی
اگر دقتله بر قیلسه نظر قلبه حضور ایله
بو لورسن أفضل أعمال ولطف حی ربانی
نه شهر پر شرفدر بو نه ماه فیض بخشا در
محقق رحمت باری مجرد لطف سبحانی
نیجه بر شهر دل آرا نه ماه پر صفادر بو
دم انزال رحمت در شب و روز یی وهر آنی
احادیث تفاسیر اوقنور دائم مساجد ده
قرائتیله اهل طور میوب هر دمده قرآنی
ایرشور عرشدن تا صبح اولنجه اوقنان تمجید
نزول ایلر ملکلر دائما با اذن ربانی
شهور ماعدانک ماه روزه پادشاها یدر
قوله گر هب لیالک لیلة القدر اوله سلطانی
مداما کن مناجات ای دلا از قاضی الحاجات
دریـن هنگام کردد رحمتش بسیار ارزانی
الاها کردگارا پادشاها قاضی الحاجات
فساد وجرمله کچور مشم بن بونجه ازمانی

گنهدر جملهء کارم خطادر کافهء پیشهم
گناهم کثرة یله بر چرک ایدوب غفلتده دامانی
غضبدر مقتضای کار اندیشم بنم کرچک
ولی لطفک غنیدر عفوله شاد ایت دل وجانی
امیدمدر خوداوندا بو ماه فیض بخشاده
نصیب ایت رحمتک بو عبده هم جمع مسلمانی
حبیبک حرمتچون کم محمد مصطفی درا ول
انکچون خلقه اید بسند رنگم وار جملهء آنی
گناهم عفو ایدو بسایا حق بنی مقصودیمه ایرکور
جمیع مؤمنین اخوانلر یله قیل بو احسانی
قومه بو عبد محزونیکی یا رب کنج عسرتده
کمال لطفیله هر بر موری اوله آسانی
لوائی حضرة فخر الأمم تحتده حشر ایله
خط غفرانیله محو ایله ربم جرم وعصیانی
رسولا ختم گفتار ایت همان دعوانه قیل آغاز
سزای رحمت ایتسون حق جمعا یار واخوانی

بو کون سیر ایلدم

بو کون سیر ایلدم بر خط رعنا وضع ریحانی
نه ممکندر که چکسون ابن مقله جهد ایله آنی
نـه تجنـیس واشـارتلر نـه حکمـت وبـشارتلر
مگـر موضـوع در فکـر ارسـطو قـول لقمـانی
او شوخک پرچمی صچی چین چین اولمش خطا سویلر
ختنده خط نـه ممکـن یازیلـه بـا خـط عثمـانی
اگر تشبیه ماه اتسم اوشوخی منع ایدر هر کس
نــه لایــق انجمــه تــشبیه قلمــق مــاه کنعــانی
بـنم محبوبمـه تـشبیه اولنمـز مطلقـا نفعـی
مگـر عرفـان ایلـه عـارف بیلـه اول مـاه تابـانی

اوچور دم سرو دلدن

مخمس بر غزلی (نفعی)

اوچـور دم سـرو دلـدن بنـه مـرغ صـبر وسـامانی
کورنجـه ناگهـان بـاغ ایچـره اول زلـف پریـشانی
تبـــسم ایلـــد کچـــه آچلـــوردی ورد خنـــدانی
بو کون سیر ایلدم بـر خـط رعنـا وضـع ریحانی
نه ممکندر که چکسون ابن مقله جهد ایله آنـی

عـذار وغمـزه‌سـی اول شـوخه ویـرمش بـشقه حـالتلر
یاقـشدرمش لـب خوشـی کـو شـنه رمـز وفـصاحتلر
نه ممکـن فهـم اولنمق قاشـی ویـرمش خلق حیرتلر
نــه تجنــیس واشــارتلر نــه حکمــت وبــشارتلر
مگـر موضـوع در فکـر ارسـطو قـول لقمـانی

نهـانی لـــب لـــری کـــیم درد عـــشاقه دوا ســـویلر
او خـون کـوزلر یلـه در عقـب یوزبیـک بـلا سـویلر
انـــک سوداســـی عمـــر عاشـــق زاره فنـــا ســـویلر
او شوخک صچی پرچمی چین چین اولمش خفا سویلر
ختنده خط نـه ممکـن یازیلـه بـا خـط عثمـانی

جهـانی درده اوغـرا تـری ینـه اول دلبـر نـورس
یراشـمش قامـت شمـشادینه دیبـا ایلـه اطلـس
مثـالی یوقـدرر اشـبو جهـان ایچنـده سوزک کـس
اگر تشبیه ماه اتسم اوشوخی منع ایدر هر کس
نـه لایـق انجمـه تـشبیه قلمـق مـاه کنعـانی

نـد کلـو وصـفنی افـزون ایلـر سـی سـزا نفعـی
اوللـدن کنـدودن بیگانـه غملـه آشـنا نفعـی
مثـالن آرامـه سـعدی دیمـشدر چـون سـکا نفعـی
بـنم محبوبمـه تـشبیه اولنمـز مطلقـا نفعـی
مگـر عرفـان ایلـه عـارف بیلـه اول مـاه تابـانی

سنسز ایمه

سنسز ایمه بر گل وباغ وبهاری نیلیم
یا صدای بلبل پر آه وزاری نیلیم
صبحدمده سیر گلشن یا صفای صحنده
روینی کو رمز ایسم صوت هزاری نیلیم
وجه وقد وقامته بکذر گل و سرو سهی
بی امل سرو چمن یا گل گذاری نیلیم
بی تماشای جمالک نیلیم سیرانی بن
یا چمن زارایچره یوزبیک گلعذاری نیلیم
باغ جنت اولسده سنسز حقیقت ایستمم
نفعیا گلشنده بن دار وچناری نیلیم

صد حمد وثنا

صــد حمــد وثنــا اولــه مولایــه دائمــا
کــیم عــالی ایلــدی لطفیلــه بویلــه درگــاهی
بو کون لطف بو کون بیک حبیب شاد اولـه
غــم وقـساوت ایلـه بیـک عـدو اولـه ساهی
شــام وتــوابعین فــایق اولــدی دفتــردار
بــو لطــف حقــه قمــو خلـق اولـدی آگـاهی
اگر که حضرت شه ویرسه بیک ایالت آگا
لیاقیتــدر اومــه بویلــه در انــک راهــی
بــو کــون ســروره لایــق هــزار مــدح وثنــا
لــسان قلیــل اولمــق د گــل کــه افــواهی
یــا رب بحــق ســید ســر خیــل انبیــا
تــسخیر ایلــه قدومنــه کــا وتامــاهی
تبریکنامــه صــفت ســویله نفعیــا تــأریخ
افـزون تـر اولـسه هـر آنـده منـصب وجـاهی

حضرت أحمد رؤفك

در تاريخ فوت أحمد نجيب پسر أحمد رؤف

حضرت احمد رؤفک نجل پاکيزک اجل
هفت ساله عمری اير مشکن دريغ ايتدی تباه
ارجع امرينه رام اولدی نه چاره اول ملک
والدينک عمر ايله معمورايده حی اله
اولمدی حيفا نهال عمری سيراب حيات
اوگل گلعذار عشوه صولدی صد افغان وآه
تاج رأس والدين ايکن او مهر وای فلک
نيجه قيدنده مکانک ايلدک خاک سياه
فوتنه تأريخ يازذقده قلم قان آغلدی
جنة احمد نجيب ايتدی مقام جلوه‌گاه

ینه زلف پریشانك

ینــه زلــف پریــشانک کبــی قلــبم پریــشاندر
بوکــون سنــسز افنــدم صــنعتم زاریلــه افغانــدر
بیچـون ایتـدن هوسحسرتله اولـدرمک بنـی جانـا
عجب بلمز مسین بر کور مکز بیـک لطـف واحساندر
جنون مجنون صفت با صدی قـدملر باشـمه سنـسز
فراقنــده جهــان جملــه بکــا کــوه وبیابانــدر
نـد کلـو ایلمـیم ترکیجـه عـرض حـالمی بلمـم
لــسانم فارســی محبــوبمی بــر تــرک فتانــدر
بـودم نفعـی هـوای یاریلـه دوشمـشدر افکـاره
انــک بــسط ومقــال زلــف جانــان وش پریــشاندر

عبث د گل كه اولهم

عبث د گل كه اولـهم بـن فـوا اونـو يـاره
ثبــوت دركــه رهنــده مــنم جگــر پــاره
مـنم يولنـده اسـير وحـزين وهجـران بـار
انـک دو ديـده لرها ايتـدی قلبی صد پاره
نولـه او سـيب زنخـدان اگـر عنايـت ايـده
شــراب لعلــی لبــی درد نفعيــه چــاره

يا ضياء الدين خالد

(شعر ملمع فارسی ترکی عربی)

يا ضياء الدين خالد نور ارشاد طريق
غير تو نبود كسى باشد غريبان را شفيق
اول سببدن كلمشم درگاهنه يوز سور مكه
بى كس وبى ملجأ وبى قوم وبى يار ورفيق
لى ذنوب مثل أعداد الرمال بل أجل
للتوسل غير باب المرشدين لا يليق
مرشدا من بندهء هستم ندارم جز تو كس
با خصوص از بحر الطافت شده عالم غريق
حاش لله من كه اولسم نا اميد درگهک
درگهندن بهره ياب اولمش شه ومير وفريق
انت نور الكون يا سلطان عشاق الورى
نرتجي ان تطفي نارا فى فؤادى لا أطيق
ملجاءا دارم درون ريش پر آه وأنين
سوزد از شرمندگى وهجر همچون منجنيق
درگهنده التجا در اى شه عالى مقام
نفعى نفعى اوله قلمه نار خجلتده حريق
انني عبد لعبد العبد من أبوابكم
اجبروا كسري بحق الحق والبيت العتيق

منبع جود و سخا

منبع جود و سخا و لطف و احسان و عطا
فـايق الأقـران و هـم جملـه فنونـک اعلمـی
پر لطیف الطبع هم طغرا زن انـواع نطـق
حـاتم طـی وار جملـه دی عطایـا اکرمـی
بویله جه بـر ذات عالیجاه در اول ذی کرم
عرصـهء ممتـاز لکـده اهـل دهـرک افخمـی
شمدی شایان کیم چالنون شامده طبل فـرح
چونکه دفتردار اولسوب شامه رجالک اعظمی
سـویلدی تـأریخ نفعـی داعـیء پـاکیزه دل
شعله‌دار اولـسون الـدی فایقـک سعد انجمـی

چەند وێنە
ژ دەسنڤیسا دیوانا نەفعی

بسم الله الرحمن الرحیم و به نستعین — مخمس نقعی بر غزلش کر با الله توفیق

وعده فرمودی با نیت یار از فصل وصل — کرده ز نیت میعادت دلا از فصل وصل

حیف باشد طعنه گفتن بنده را از فصل وصل — لطف و احسان کن بجا آمد نگار از فصل وصل

روی زیبایت میپوشان مرا از فصل وصل

وقت بزم این نبات را تو نکرد آگهی — دم بدم ساعت بساعت جز خون نخوارم دمی

خواهمت جامی دهی تو جام خونم بر نهی — بار رقیبانت سیه رو آه از سرور سهی

میخرامی در چمن با ناز و تیبا فصل وصل

مطلقا از عمر شیرینم طمع ببریده ام دم — کسوت بیچاره گان در کهنش پوشیده ام

چند از جور تو که من انواع احزان دیده ام — جام از دست نیفتد عاشق شوریده ام

واعظ با زهد پرهیزم مفرما فصل وصل

جمله طعن زاهدان بستار آمد شد بدید — گریه و زاری بر دل یارم بگوشش خود شنید

كَيْفَ نَفْعَلُ حِينَنَا يَوْمًا فَيَوْمًا مِنْ مَزِيدْ — يَا فُؤَادِي كَمْ تَكُنْ بِالْهَجْرِ فِي حُزْنِ الْمَدِيدْ

بشنو آمد الهام مرغ شیدا فصل وصل

زهد و تقوی کرد

ثم الصلاة والسلام الدائم — على النبي دأبه المراحم

محمد وصحبه وعترته — وتابع على نهجه من امته

قد تم هذه الرسالة في يوم الاثنين في شهر رجب المرجب

على يدي الاحقر العباد واضعف الناس محمد سعيد الكردي

للجناب مخدوم المكرم وعزيز المحترم رسول

افندي اللهم بارك له بحق محمد

وآله الاطهار واصحابه

الكبار امين

يا رب العالمين

في سنة ١٢٦٣ — في سنة ١٢٦٣

للمنفق — رحمه الله

يا فريد الحال قد حلت بالخال الحال — كم تكلم في تكلم كي تحل في الحلال

فاستغم في ما تم بلبلك بالبلبال بال — ان تلم او تلم في البلدان والبلال

مرحباً في حياتي جاء في حيا لكم — حيث نشفى نشفى بنوان قلبي بالقبل

قد نمت النوم باذ النوم نوم الوصال — ان لي يا قلب قلب في هلال والهلال

مرزت حتى بجانب باجمال الحال حل — سوف فل وما قل فلم قد مات سري في الظلال

گر بیازار محبت بفروشند ترا / بر زمانی مشتری از چرخ خریدار آید

طایر جان اگر از گوشهٔ بامت بپرد / در کمند غم هجر تو گرفتار آید

عیب عاشق نتوان کرد که در کوی عشق / میرود شیخ به تسبیح و به زنار آید

منزل عشق عجب مرحلهٔ پرخطر است / که رود هر که درین بادیه دشوار آید

کنده شد بیخ جهان از سبب ظلم از آن / مملکت را ببر و سبز چو بسیار آید

سخن از یار رود طوطی شکر خا را / گر بیاد آن دهن پسته بکف در آید

بعبث خوار شود ریشهٔ آن شوخ که نیست / گل آن باغ که در گوشهٔ دستار آید

همه شب تا بسحر دیده براهم نورس

با امیدی که تو بینی بر یار آید بد

تمت شد غزلهای نورس از دست حقیر فقیر سراپا تقصیر محمد سعید سلیمانیه

برای حضرت مهربان و عزیز

باجان رسول افندی

مبارک باد

فی یوم الثلثاء فی شهر رجب فی ۱۲۶۳ سنة الف و مائتین و ستین

وایضاً کلام نفعی گوید

عزم منکه بو دلدن شان دیارکیمنه … غیرتوکه بوله استطوله که بارکیمنه

بو گلشن بلبلی اگر باغ بر داغ دیبه … که بو گل بلبلی یکو صدر صد خاریمنه

عالم دلبر ویرانه کنج هرده بر تیدا بیر … قطع یوا اوکنج ویرانه که عاریکمنه

ارحیبا مرتجب تو قرارکی قوی وطء … قود فرمور واعدن صبر و قراریمنه

من ابر حجت حقیقت شعریکه نجوم … که بیه صاحب محبت بو نزاریمنه

بایلن کنج کلام مستحق ملک دماغ خوت … که روا به صاحب خزنه نزاریمنه

وقتعار شاعر روائم فرینم بر دنه … تجروا هر کرده بر یکه و یواریمنه

هر کسه فرزنده وجداً الاتنه فتنی به بیر … نبود زنده اصلحه داره حاریمنه

صاحب جنگ و جدل آلالهه حریده دوی … لشکر جنگ و جدل بنده فراریمنه

او کسه مطبوع محبوب القلوب اگر چه … حیف وکه آهو نغاریکه به آهو نه

هر کسه دعوا غزلکو اغنه دستور بکا … ملک لفظ کلام کردکاریمنه

قطع بوه قربان کرسه بیر بکاتی زمزمه … عالم دنیا نیکو بکو باریمنه

سوء ظن مذمومه در حق دخی تعیب و عار / سنی در حق صدیق عیب و عار ایدر سنی

رنگ ایتسکز ربط زبان قلب صدیق / اوکس ایله حکومت بیو سوار ایدر سنی

کوستر خلقی جه لازم قلب نارایله بکا / اوکسی بو خون بحر مبدء نثار ایدر سنی

باعث آزار ایسه موجب ایرجه خاصتن / در حق او قلبه کوا اصلا غبار ایدر سنی

کوهر نامه دزین خرمه عامه بو حشر ایده / کیشیه او لولو دردانه نثار ایدر سنی

هر کیسه حاتم طبیعت بو نسخه طوی / قطع بوه دایم و کر نفعی ... ایدر سنی

وله ایضا

روح حکم من بو فراقت هر افرقم تا بجلم / هرگه هجرانله غم شام بو لیلمانب شام

دور لقتو شوتا سحر اجادوخی وک بکره جه / جاریه خونباد سر کرده وه جالکوام

رنگ زردمی ابر خزینی سوردم رنگ کرتوه / جاوکم جادوم و کو جاییه و دنالم نابکام

جاریجاره بو جان بنیزه روح حکم نامه وفات / باشقه به بو بر بیان و فرح بی بوعوام

منع وکر نفعی نیه بو نقد اصدباره / ترجیح ایلر در لطف بنیزه یمچی جاریک سلام

نفعی بیجاره و دنیا کلی اصد باره اولان / عشقله انجوان سنده لطفات بارکوز در سلام

لدوریتانی

لدورتیان دکوا اکر دسوتی قلب غم بارم **وله ایضاً** درانی خود وکو مجنون بسودانان کر فتادرم

نزاره آتشی جی هر وکو کوره بتاو وردی   دکانه آسمان اکر وبار بز جعر زاردم

اکر رحم بکن ار نور هرا چادم تحقیق   دسوته عالمیکم اکره مطلق خبردارم

نیرن جار بجار نامه وفا نالنا تا صبور بم بجی   بغیرن ار بوه کی بجی بلیم تقدیر جاوه کم یارم

بقربان کداتان تا بشتان هم بکن رحمی   بحالی بنده تان یکی ز سوتی قلب بیمارم

له سجده خاک و باتان وار و مجبور و جکرخونم   فراموشم مکن بشتی خداتان جی بر بیدارم

بسر زندوم بله قربان نادوم من له هجرانی   عجایب حالتی روز داوه نا بی کس بغم خوارم

اکر هم صحبتی حقی بی من مستحق خو   بیاره چه کاغذ یکتان عالمی لاتان سبب کارم

کوا بونه سبب جی سوتنم بو جداییتانی   وکو باعث بون بو افتراق من له لادارم

له مشتاق بهار سردی نقعی هر وکو کوره   بلیته بزره بو دلدارکان باره بیرارم

وله ایضاً

که واصل بو بکل یا اصبار محترم نامه   کوتم بون عنبره یا تاج فخره تازه انعامه

له مضمونی منیف تیدا فکر روح بخشه یه   اکر سیر فو بیبین بلجه وک لؤلؤ نامه

تسلسل زلف پرتاوه هر وکو زنجیر مستانه — حروفاتی یکایک منعقد بو جانی حق داوه

اگرچه وارگم مسکین بلا لایق بباغه تو — بلا تحقیقه مطلق لطف و انعام الهی عامه

اگر بینکشی بیم روح و دل جسم لسان امنیت — که الحق لسان اونه دا ادنای اکرامه

بنو عامولامن اصلا بباغه تو بیم خرم — امیستی بی تفکر حرفه زانیم سعد خدامه

نگرده من وکو نالمی نیه هرگز عجز تحو ایبک — بتر کیو عاره بی و فارسی نفعی بلا خامه

نالی

معطر بو بوی آشنای قوتوت شمه — چه طالع بو که لبوام نسیم صبحدم شامه

عزیزا خاصه‌تمن تالیو و شایسته لطفم — دیاتو خمس و خلوت عالی انعام تو عامه

و شانه بو بود ماغ تر قم ایسته کی تر طوف — که کعبه کلی صفایه زمزمی لذة تامه

بطیب خلق تو بکشف بو کرت غرب — حریفانیا وجود تیهو نا کار کامه

و میکه هر یا بلکم به عنبر قلم هر ا و — دروف بتر انا او بخته خلکی بو دلیتی خامه

نتافی بخته کی بد وکی نالی اگر بخته — بجدت بی بکه خامه تحجب جرالیه نامه

نفعی

سرو مالو دل و روحم فدا تا فن — خلاصم کن لدست جور و جفا تا فن

بلا حزنی

بلای خوبانی کفشدارا مبورن — نوک آلوده بجایکه کوتاتان

اوندن حرم سجدهٔ خاکپاتان — بقر نیک بار صبا کاه تلاتان

دعا طوقینی کردن کر قمری — ادرنی مخصوص بو قصر و سراتان

خدا احفظ بکاتا قیامت — بقربانه فقیهن شیخ و ملاتان

صبیان هرکه دنمی بلبلیک وی — دکریم بو نوار دنک وصداتان

غریب دربدر کونم عزیزان — فراموشم مکن ایوه و خداتان

بو قلم شبر دسون جلاد ابروت — جلون به جاده کم واخر رضاتان

فدای رجا دری بجارت صرو و بن — لردی من کوی ورد و بلاتان

بلان بکجار بنه قطع محبت — نبرن جار بجار نامه و وفاتان

وله ایضاً

استوله او کلستانی که خار یکه نبی — داری بجالی او کسی لم جیکه بار یکه نبی

شاه مجلسما که تونی تکه بربن بزم جم — حیف اقا بزم وافوس دکنار یکه سنبی

هورد نالیمود کر بی تو شهیدان غمت — غبرا یمه کس نیه بار وفا یکه سنبی

منعه ایلر بلناکوز طبعیکله وکنالی الطیف — هر دبار یکب بکره جویاسه جنابکه نی

وله ایضاً

هر دکو پروانه سوناوه ابجری دلات — روز روشنوانسم همو گریانه غمناک دانی

فرقتی نو اکری پرداونه جبر کو دلم — دل اچیه سر نا قدم سوناوه بیتوار جبات

منجنیق آسا جم کر توبه ناوو سوتوبه — بو کلامیکت عزیزم قند جوابیکت نبات

داده بی نظری دغاری روح شیرین تو بلا — که بو صاحب وفا نقض وفا کاو جم خلات

تو دزانه هر دکو پروانه بو شمع رخت — هر دسو تیتو دبزانی بوچ نیه لطفی لکات

کس نبی وکی منم غریبو بیکس و هجران بار — ورده دار و خاک ری نامتبد خاکی دبات

که دکو نفعی بنفس علت کرفتاری دبی — شش نزار مردون به بینیو نبی لحتی فغات

وله ایضاً

اری روحی روان نوری جاودم — اری رونا که جاوی نور نماودم

لدوری تو دسوتیم قفقس آت — دروون وایم وکو کوره بناودم

دزانم تا که وصلت امن قسط — لبو به سیس خرین هردی لبجادم

ورده نبقی خدا

ورە بشقی خدای نوز عنبرم   شوی جاری لی جاران بیرە خادوم

بدوری توکرفتارم عزیزم م   بسەر نەدوم بلی قربان خادوم

وله ایضاً

بیی تو جاوکم غبارم ایشوە   لەر دوحوز نەکیم بیزارم ایشو

دلو جانم رهبی خاکت هاتبو سوسوه   نهاق چیکم ای دلدارم ایشو

دلم قمری صفت دایم دنالی   لبو قمری صفت رفتارم ایشو

لە عشقی جاوی توای نور دیدەم   لی ودا هروکو روبارم ایشو

کوتم هر ایستەدی نوری چاوم   نهاخوبە وا جاو تارم ایشو

لبو بە زوبروزاردو برلە دردم م   لە مجلیدا نبو غم خوارم ایشو

اگر حاضر دبوی روحی روانم م   عجایب کرم دبو بازارم ایشو

کویتە تفوکوا دلزاری بی منم   منیش بی تو عجب جزارم ایشو

وله ایضاً من کرانیت

علیم دانا   کس چون تو نبی علیم دانا

هرچند عالمان علمی دانا   کس بنقش ذات کنت نزانی

لکن حقیقت ذاتڭک حقّ / کر بو رحیم حیّ مطلق مطلقی

غیرچه توفیقنه نیڭ الهی / غافل نیچه بو کسک گاهی

کمالنڭ نیڭ ازلیو ابدیت / اَنْتَ القَدیمُ الواحِدُ الاَحَدُ حدی

تو خالق جمیع مخلوقاتنی سن / عالم بجمیع علوماتسن

تحرک سکونی کنت وریتدر / اِذا قُلْتَ کُنْ حقّاً فَیَکُونُ

ذاتا بجمیع مخفی رازانه / آوات وهنده آوات دارانه

عالم الغیوب کنت خفیاته / کاشف الکروب هر بلیّاته

لا موت نه شریک نه مانندسنه / یکتا و نه نظیر نه پیوندسنه

لا احصی ثنا واجب الوجود / مبرّا جه شرک قدیم معبود

رازق وهنده علو مار و مورگه / کریم قدیم حی به قصور مقصود

خوهنی تقصیرم اقرار منه / جه بو نه غفّار یا غفّار منه

جه ایه هر چند بونه مبارک / بخت غیرچه ته نیڭ دیارک

هر چند کن ناڭ جه سر بین کرم / امید هر بون او نابنده توم

غیرچه ته نیڭ

غیر جه تونك امیده واری	غیر جه تو فیض بخش غفاری
باجاه رسول سید سرور	قاضی الحاجات روز محشر
بشرافت انبیا ثابت	وبحق کنت اولیا ثابت
باجاه سلطان شیخ عبدالقادر	باولیا ثان باطن وظاهر
خصوصاً بروح شاه نقشبند	بتوجهش عالم بین بند
باجاه وعالی هر مریدانش	وبخلفا ومعتقدانش بس
عفو کن گناه این بنده فقیر	جه شرمساری وپشیمان چون فقیر
گناهم بیشتر جه کوه قاف عظیم	از کمتر واجون بلکم خاك فن
ندارد علاج غیر جه عفو تو بد	مر عفو غفران تو علاجش بو
وگرنه نفع عصیانم بار ما تو	جه روز محشر شرمسار مانم

وله ایضاً له

کردنم بسندنم	هرجه بکری حقیم بسندن
هرکسی حرفیش جه قرآن وتدان	باجه عالی ن درسیوش سندنم

ازجه وارسه هر جیو هندسی — مزانو یا مرکز جه تو بنده
جرکنت تحقیق قدرتت هنده — فقیرک نفعی کرده بنده
منزه جه نقص ازلی و ابد — أَنْتَ الْوَاحِدُ الأَحَدُ الصَّمَدُ
بیشی لطف عطاسی عمیمی — بنده درمانده کان دایم رحیم
توسک مکرمت خاص وعام نیاز — بر کسنتک توسن چاره ساز
کلام قدیم توکش وحق و نداه — مسکینک نفعی کرده بنده
حق لاشریک تقدس تعالی — قدیم و معبود فرد ازلی
لا شریک لک و به نظیره — ویت حکم داری جسنا فقیر
بحال جمیع هر توسن بصیر — عَلَىٰ مَا تَشَاءُ إِنَّكَ قَدِيرٌ
هرحکمک کری شیرین جه قندن — فقیرک نفعی کرده بنده
بو بنش مزانه صاحب تقصیر — جه بنه ماری روش وینه قرن
نه طاعتش جرن رو روینه سیاه — غیر جه حق لب نیی جینش بیان
لکن امیدش نین غیر جه تو — ویت فرماون ولا تقنطو

امیدش لعفه

امیدمان بعفو غفرانت بندن ... مسکینان نفع گیرده بندن

یارب باحق انبیای عم عم ... چه وقت آدم تا بمحمد صلعم

باولیاهان و قطب العارفین ... شیخ ابو صالح جه بغداد زمین

ببخش گناهان اول تا آخر ... تونی صاحب عفو کریم و قادر

رجامان عفو تون و بی‌کس مندان ... فقیران نفع گیرده بندن

حل المشکلات تونی شکرت ... گم کرده راهان تونی رهنما

عظیم العفو تونی فریادرس کس ... قادر قیوم بی بی‌کسان کس

گناه بخشنده صاحب تقصیران ... تونی غنی گرده جه فقیرانن

تونی صاحب حکم حکمت بسندان ... مسکینان نفع گیرده بندن

غیر جه تو نین مجیب الدعوات ... علیم و خبیر حل مشکلات

ازلی و ابدی حی ذو الجلال ... غیر جه تو کی هن بزانو بحال

بالطاف وی حی توانا ... قادر قیوم علیم و دانا

رحم بکش فرما بیچاره مندان ... فقیران نفع گیرده بندن

فقیر و غنی گشت محتاج توئن   رازق دهنده عاقل و مجنون

تو عالم السر و الخفیاتی   مدبر الامر گشت مظهر کائناتی

گر تو گوزی رحمی بحالم لشن   جفاسش به سودن ویران قالمش

غیر چه توار چوشش و کس ندن   مسکین نه نفعی گرو ده بندن

ولد ایضاً

گردون گنه کار ...   کس چون من نیمن مخطی و گنه کار

گناهان چون کوه و نم بین بار   امیدم بلطف عفو توئن غفار

قیشترن جه رملع حصی کن هم   جه به طاعتی تو رو سیا هم هم

بلمه کار و بم و بم گوا هم ...   لکن غیر چه تو نیمن پناهم

جه بسرم کوکون ذنوب چین کوسار   امیدم بلطف عفو توئن غفار

معلوم تحقیقین معصیت بارم   فریفته شیطان شوم بدکارم

جه کم طاعتی و بم شرمسارم   تحقیق مستوجب عذاب نارم

لکن هر تو غفار رحیم ستار   امیدم بلطف عفو توئن غفار

گر چون تو دیم

كس چون تو بصير هم ستار يمى … كس چون تو لطفنى پيشمار يمى

كس چون تو كريم كرمدار يمى … كس چون تو غفور هم غفار يمى

نفعى بى نفعم غريب الديار … استدم بلطف عفو تون غفار

ماكنت واحسب ان الشمس قد غربت … منى رأيت النجا علقى على القمر

ناشدتك الله فى حفظ الوداد فقل … بانت سعاد وهذا آخر الخبر

ولبعضهم رباعية

علا خالد رب الجمال الامانة … على عرش خد فوق كرسيه استوى

وارسال خط بدر سلاعة … على فترة يدعو القلوب الى الهوى

الحمد لله على العطايا والاتمام والصلوة والسلام على خير خلقه محمد

سيد الانام الذى هو للرسالة ختام وعلى آله واصحابه مصابيح

الظلام وبعد قد فرغت من كتابة هذه

الديوان المسمى بديوان نفعى

فى يوم الخميس فى وقت الاشراق

فى شهر رجب المرجب فى بلدة

الشام اللهم اغفر

لكاتبه ولقارئه

ولصاحبه

آمين

يا ناظرا ادعو لى … ١٢٦٣

… ١٢٦٣

ناڤەرۆك